

บทที่ 5

วิเคราะห์ความขัดแย้งทางความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทิศทางการเมืองไทย ระหว่งนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายประชาชน

ฝ่ายรัฐบาล

1. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระนามแฝง อัครพาท

ทิศทางการเมืองไทยในพระทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นั้นไม่โปรดการกระทำใดๆที่หลอกลวง ในตอนต้นรัชกาลของพระองค์ได้มีเจ้านายบางพระองค์ทูลเสนอว่า พระองค์ท่านควรจะทรงกระทำการใดการหนึ่งให้เป็นการเฉลิมพระเกียรติ มิให้ด้อยกว่าการประกาศเลิกทาส ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อฝรั่งกำลังนิยมรัฐสภา (ปาลีเยเมนต์) จึงทูลเสนอให้มีสภาอะไรขึ้นสักสภาหนึ่ง เพียงแค่เป็นการตบตาก็ยังดี ให้สภานี้มีหน้าที่ปรับปรุง ตรวจ และปรึกษากฎหมาย เมื่อปรึกษาแล้วจึงถวายรายงาน พระมหากษัตริย์ทรงเห็นชอบด้วยฝ่ายใดก็ทรงลงว่า "และเราด้วย" แล้วฝ่ายนั้นก็ต้องชนะ ซึ่งห่างไกลจากแบบรัฐสภาฝรั่งอย่างตรงข้ามทีเดียว จึงไม่เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านไม่โปรดให้มีสถาบันใดขึ้นเพียงเพื่อตบตา จะมีอะไรให้ดำเนินงานได้จริง ทรงพระราชดำริเห็นว่าบ้านเมืองเรายังไม่มีผู้เข้าใจวิธีการและผลประโยชน์ของรัฐสภาจริงจึงหากจะตั้งขึ้นให้ได้ก่อนถึงเวลาอันควรก็มีแต่จะหมดเปลืองเวลาซึ่งควรจะนำไปใช้ทำประโยชน์ได้

หากใครกล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนประชาธิปไตยนั้น เห็นจะถูกต้อง แต่พระองค์มิได้ทรงสนับสนุนให้เกิดระบอบประชาธิปไตยขึ้นในสมัยของพระองค์

¹ กรรณิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 182.

บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์หลายบทหลายตอนยืนยันว่า ทรงเห็นว่าการเปลี่ยนไปปรับระบบการปกครองแบบใหม่นั้นเป็นสิ่งที่กะทันหันเกินไป ผลดีเกิดขึ้นได้ ผลร้ายก็เกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่ทรงตระหนักดีว่า ประชาธิปไตยย่อมเกิดขึ้นได้ภายในเวลาอันใกล้นี้ จึงทรงพยายามจะเตรียมให้ประชาชนได้รู้จักการปกครองในระบบใหม่ ความพยายามที่เห็นได้ชัดคือการก่อตั้ง “ดุสิตธานี” และมีพระบรมราชานุมัติให้หนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี หนังสือพิมพ์จึงได้ถือโอกาสนั้นแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่²

รัชกาลที่ 6 ทรงชี้แจงไว้หลายครั้งเรื่องการรับประชาธิปไตยมาปฏิบัติโดยจับปลานั้น เป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์ “รายงานการประชุมปาเลียมেন্টสยาม” เพื่อคัดค้านการเรียกร้องให้มีรัฐสภา โดยที่คนไทยยังไม่รู้จักความหมายของประชาธิปไตยดีพอ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงพระราชดำริของพระองค์ ในเรื่องประชาธิปไตยและการมีรัฐสภาได้เป็นอย่างดี และสะท้อนถึงความคิดและความเชื่อของผู้ปกครองประเทศในยุคนั้นว่า ยังไม่มีศรัทธาในการที่ราษฎรสามัญจะสามารถปกครองตนเองได้ แม้จะเป็นราษฎรที่ใฝ่ใจศึกษาและสนใจในกิจการของบ้านเมืองอย่างเที่ยงวรรณ และ ก.ศ.ร. กุหลาบ ก็ตาม³

ใน “รายงานการประชุมปาเลียมেন্টสยาม” ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงวาดมโนภาพถึงรัฐสภาหรือสภานิติบัญญัติซึ่งเลือกตั้งมาจากประชาชนนั้น รัชกาลที่ 6 ทรงเริ่มต้นโดยอารัมภบทว่า ทรงอ่านหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งพบ “เมื่อไหร่หนอ” ต่างๆ ทรงเห็นว่า ผู้ที่จะเขียนว่า “เมื่อไหร่หนอ” จะมีโน่นมีนี่จะต้องเป็นคนฉลาด ถ้ามีจะนั้นคงจะไม่อาจจะคุยข้อความมาได้เช่นนั้นเป็นแน่ ทรงสะดุดใจในข้อถามที่ว่า “เมื่อไหร่หนอ เราจะมีปาเลียมেন্ট” จึงคิดฝันเอาว่า วันหนึ่งในฐานะนักหนังสือพิมพ์ประจำที่ปัญญา ได้ไปนั่งจดข่าวในรัฐสภาในขณะที่อรรถมหาเสนาบดี (Prime Minister) กำลังชี้แจงเรื่องงบประมาณ⁴

² สุกัญญา ตีระวนิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 67.

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ชัดติยา วรรณสูตร (ผู้รวบรวม), เอกสารการเมือง การปกครองไทย (พ.ศ.2417-2477) เรื่องที่ 9 รายงานการประชุมปาเลียมেন্টสยาม.

⁴ สุกัญญา ตีระวนิช, ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 68.

อัศรมหาเสนาบดี : ...ถ้าประสงค์ความเจริญของทหารซึ่งเป็นความเจริญของบ้านเมืองแล้ว ก็ต้องช่วยให้รัฐบาลได้จัดการทหารให้ดำเนินไปโดยสะดวกตามที่ได้กะไว้ และได้อ่านให้ท่านฟังแล้ว ขอให้ที่ประชุมพร้อมกันอนุญาตใช้เงินแผ่นดินสำหรับการทหารตามที่ขอนั้นเถิด

นายเกสร : ข้าพเจ้าขอกล่าวแสดงให้เห็นแจ้งผลว่า เหตุใดข้าพเจ้าจึงรับรองลงเนื้อเห็นด้วยกับท่านอัศรมหาเสนาบดี ในที่นี้ข้าพเจ้าจะขอเล่าเรื่องราวของสมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้าคือเป็นพระเจ้าอยู่หัวครองราชสมบัติอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยา คือกรุงเก่า กรุงเก่าคือสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีทรงสร้าง สมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีคือที่เรียกว่า พระเจ้าอยู่ทอง พระเจ้าอยู่ทองนี้เสด็จมาหาที่สร้างพระนครใหม่ พระนครใหม่นี้คือกรุงศรีอยุธยา...

ผู้ส่งข่าวของเราไม่ได้จดคำพูดของนายเกสรต่อไป เพราะแลไม่เห็นว่ามีข้อความเกี่ยวข้องกับงบประมาณทหารอย่างไร ส่วนนายเกสรนั้นพูดเรื่อยไปประมาณเกือบชั่วโมงหนึ่ง...

นายทวน : ข้าพเจ้าขอกล่าวสุนทรกถาแต่พอสมควรแก่เวลาดังต่อไปนี้

ข้อ ๑.เราต้องการที่สุด ขอให้เจ้านายของเราทรงพระราชดำริถึงตัวข้าพเจ้าผู้มีอายุมาก

ข้อ ๒.เราต้องการมากที่สุด เพื่อให้ชนทั้งหลายเข้าใจว่าเราเป็นผู้มีสติปัญญา กตัญญูต่อแผ่นดิน

ข้อ ๓.เราต้องการที่สุด เพื่อเปิดทางให้ผู้มีสติปัญญา กตัญญูต่อแผ่นดินเช่นตัวเรา ออกตัวออกหน้าแสดงสติปัญญาความดีได้โดยสะดวกมิให้มีที่กีดขวาง จนไม่ต้องแลดูเสียก่อนว่าลมหพัดมาทางไหน.....

เสียงจากหลังประธาน : ยังมีอีกกี่ข้อ?

นายทวน : ยังมีอีกสอง สามข้อ ข้อ ๒๓...

เสียงจากหลังประธาน : เราต้องการที่สุดที่จะฟังคนอื่น
พูด.....

นายทวน : อะไร! ท่านอัครมหาเสนาบดี จะปิดปากมมเบอร์ไม่ให้
พูดทีเดียวหรือ นี่อิสรภาพแห่งที่ประชุมนี้ไปอยู่ที่ไหน นี่จะเอาคน
พูดถูกๆเข้าคุกอย่างแต่ก่อนหรือ?...

เสียงพวกจีน : ลักทะบางฉิบหาย...

จาก "รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม" จะเห็นได้ว่า รัชกาลที่ 6 ต้องการจะแสดงให้เห็นว่าถ้าประเทศไทยจะมีรัฐสภาขึ้นมาจริงๆ ภายในรัฐสภานั้นอาจจะมีแต่อาวุธโต้เถียงกันอย่างไม่เป็นไล่เป็นพาย มีแต่คนช่างพูดและพูดไปโดยไม่ถูกจุดที่ต้องการ แต่เป็นความต้องการที่จะอวดแสดงความรู้ของตนเอง และหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าตนเองให้มากที่สุด หากเป็นความหวังดีต่อชาติอย่างแท้จริงไม่ อันนี้เข้าใจว่าจะทรงเห็นบนมนักหนังสือพิมพ์ที่ชอบเขียนบทความเรียกร้องรัฐบาลต่างๆ ทรงเห็นว่าการเขียนขอเช่นนี้ใครก็เขียนได้ บางครั้งก็เขียนอย่างรุนแรงจนปราศจากข้อมูล ทั้งๆที่รัฐบาลก็กำลังทำอย่างดีที่สุดแล้วที่จะนำประเทศให้ก้าวไปทัดเทียมชาติอื่นๆ แต่อะไรที่ยังเห็นไม่สมควรก็ให้ร้องรอก่อน⁵

ทิศทางการเมืองไทยในพระทัศนะของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ พระทัศนะเกี่ยวกับประชาธิปไตย และพระทัศนะเกี่ยวกับสังคมนิยม ดังนี้

⁵ สุภัทญา ตีระวนิช. ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 68.

1. ประชาธิปไตยในพระทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

1. แม้โดยหลักการ ระบอบประชาธิปไตยจะมีข้อดีมากกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ระบอบนี้ก็เป็นระบอบที่เหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด

ใน “จดหมายเหตุรายวันส่วนพระองค์” ซึ่งทรงบันทึกในเดือนมีนาคม 2454 ได้ปรากฏแนวพระทัศนะเกี่ยวกับ ระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด มีข้อได้เปรียบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ใช้ในสมัยนั้นไว้ดังนี้

“...ส่วนการมีคอนสติตูชันนั้น เปนอันดีความไม่แน่นอนไปได้มาก เพราะอำนาจมิได้อยู่ในมือคนๆเดียว ซึ่งถึงแม้ว่าจะดีชั่วชั่วปานใดก็เปลี่ยนไม่ได้ ประชาชนได้มีเสียงในการปกครองฯ รัฐบาลเมืองของตนเอง เสนาบดีผู้รับตำแหน่งหน้าที่ปกครองก็รับผิดชอบต่อประชาชน จำเอนต้องทำการให้เปนไปอย่างดีที่สุดที่จะเปนไปได้ เพราะถึงแม้ว่าทำการในหน้าที่บกพร่อง ประชาชนไม่เปนที่ไว้วางใจต่อไป ก็ควรจะร้องขึ้นด้วยกันมากๆ จนเสนาบดีต้องลาออกจากตำแหน่ง คนที่ประชาชนไว้วางใจต่อไป ก็อาจจะร้องขึ้นด้วยกันมากๆ จนเสนาบดีต้องลาออกจากตำแหน่ง คนที่ประชาชนไว้วางใจ ก็จะได้มีโอกาสเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ทำการงานให้ดำเนินไปโดยทางอันสมควรและถูกต้องตามประสงค์แห่งประชาชน เช่นนี้เป็นการสมควรยิ่ง...”

ใน “จดหมายเหตุรายวันส่วนพระองค์” ซึ่งทรงบันทึกในเดือนมีนาคม 2454 ฉบับเดียวกันนั้น ก็ได้กล่าวถึงข้อเสียของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ด้วย ดังนี้

“...ถ้ามีผู้ต้องการ “คอนสติตูชัน” จริงๆ และเปนไปได้จริงจะเปนคุณอย่างใดฤาไม แต่ถ้าแม้ต่างว่ามีคนอยู่จำพวก ๑ ซึ่งตั้งใจดีจริง มีความมุ่งดีต่อชาติจริงจะมาร้องฎีกาขึ้นโดยตรงๆขอให้ มี คอนสติตูชัน เรายังจะไม่มีความแค้นเคืองเลย ตรงกันข้าม เราจะยอมพิจารณาดูว่า จะสมควรยอมตามคำขอร้องของคนนั้นฤาไม่ถ้ายังมี คอนสติตูชันได้จะยิ่งดี เพราะเรารู้สึกอยู่แล้วเหมือนกันว่าการที่

มอบการปกครองไว้ในมือเจ้าแผ่นดินคนเดียวผู้มีอำนาจสิทธิขาดนั้น คือเป็นการเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมอยู่ ถ้าเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสามารถและมีความตั้งใจมั่นอยู่ว่า จะทำการให้บังเกิดผลอันดีที่สุดแก่ชาติบ้านเมือง ฉะนั้นแล้วก็จะเป็นการดีที่สุด จะหาลักษณะการปกครองอย่างใดมาเปรียบปานได้โดยยาก แต่ถ้าแม้เจ้าแผ่นดินเป็นผู้ที่ใจเฉลาเบาปัญญา ขาดความสามารถ ขาดความพยายาม เพลิดเพลินไปแต่ในความสุขส่วนตัว ไม่เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน ฉะนั้นก็ตี ฤาเป็นผู้ที่มีน้ำใจพาลสันตาลหยาบ ทุจริตและไม่ตั้งอยู่ในราชธรรม เห็นแก่พวกพ้องและบริวารอันสอพลอและประจบ ฉะนั้นก็ตี ประชาชนก็อาจจะได้รับความเดือดร้อน ปราศจากความสุข ไม่มีโอกาสที่จะเจริญได้ ดังนี้จึงเห็นได้ว่าเป็นการเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมอยู่...”

อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดแล้ว รัชกาลที่ 6 ก็ทรงแสดงความคิดเห็นส่วนพระองค์ออกมาว่า แม้ประชาธิปไตยจะมีข้อดีที่ได้เปรียบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อยู่หลายประการ แต่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ยังคงเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น เมื่อนำมาใช้จริงกลับเป็นระบอบการปกครองที่มีข้อเสียมาก

“...ถ้าแม้จะกล่าวไปโดยทางว่าเป็นแบบแผนดีฤาไม่คงไม่มีใครเถียงเลย คงต้องยอมรับว่าดีทั้งนั้น แต่แบบอย่างใดๆ ถึงแม้ว่าจะดีที่สุดในเมื่อเขียนอยู่ในกระดาษ เมื่อใช้จริงเข้าแล้วบางทีก็มีที่เสียหายปรากฏขึ้น ดังปรากฏอยู่แก่ผู้ที่ได้ศึกษาและรู้เหตุการณ์ที่ผ่านไปมานานานาประเทศ เพราะเหตุหลายประการ...”⁶

2. หลักการของประชาธิปไตยแม้จะเป็นหลักการที่ดี แต่ก็มีข้อบกพร่องหลายประการ

ข้อเสียของประชาธิปไตยที่ทรงบันทึกไว้นั้น แสดงให้เห็นว่าทรงไม่เห็นด้วยกับการนำหลักการ ตามแนวคิดประชาธิปไตยมาใช้เป็นวิธีการปกครอง กล่าวคือ พระองค์ไม่มีความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นระบอบการปกครอง (แต่ทรงเชื่อประชาธิปไตยในฐานะที่เป็น

⁶ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272.

อุดมคติหรือทฤษฎีหนึ่ง) ข้อคัดค้านของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อประชาธิปไตย มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ประชาชนยังไม่มีความรู้พอที่จะทำการปกครองตนเองได้ ดังนั้นถ้าให้อำนาจให้สิทธิที่จะทำการตัดสินใจเอง ก็จะไปใช้ในทางที่ผิดเป็นผลร้ายต่อชาติ

“ประชาชนยังไม่มีความรู้พอที่จะทำการปกครองตนเองได้ เพราะฉะนั้นอาจที่จะให้อำนาจอันอยู่ในมือตนในหนทางที่ผิดวิปลาศ บางสิ่งซึ่งต้องการให้มีขึ้นฤาให้เป็นไป จะไม่เป็นสิ่งซึ่งนำประโยชน์มาสู่ชาติ ฤากลั้วจะให้โทษ แต่ประชาชนมีความเห็นพร้อมๆกันมาก ก็ต้องไปไปตามความเห็นของพวกเขา ต่อเมื่อกระทำไปแล้วจึงแลเห็นว่าให้ผลร้ายเพียงใด จะหาอุทาหรณ์ได้อย่าง ๑ คือต่างว่ามีสาเหตุเกิดวิวาทบาดหมางกันกับชาติอีกชาติ ๑ ซึ่งถ้าแม้ทำความเข้าใจกันเสียแล้วก็อาจจะเป็นที่เรียบร้อยไปได้ แต่ประชาชนพากันเห็นไปว่า ถ้าแม้ยอมผ่อนผันให้จะเป็นการเสียเกียรติยศเสียรัศมีของชาติ ก็อาจจะพากันร้องแข็งแรงแให้ทำสงครามได้ การทำสงครามนั้นในขณะที่กำลังรบพุ่งกันอยู่ไม่ผู้จะกระไรนัก เพราะใจประชาชนกำลังฮึกเหิม คิดถึงแต่ส่วนการต่อสู้และหวังเอาไชโยแก่ศัตรูเท่านั้น ต่อเมื่อสงบศึกแล้ว จึงจะรู้สึกโทษแห่งการสงคราม คือการทำมาหาเลี้ยงชีพจะผิดเคือง การค้าขายซึ่งต้องงดไว้ในระหว่างสงครามนั้น มาจับลงมือทำขึ้นอีกก็ย่อมจะไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน...”⁷

2. ไม่เชื่อมั่นในระบบการเลือกตั้ง ทั้งในด้านความเข้าใจและเอาเป็นธุระของประชาชนกับความสุจริตในการเลือกตั้ง

“ประชาชนรู้สึกตนว่าไม่มีความสามารถพอที่จะถืออำนาจและใช้อำนาจทุกๆคน จึงไว้ใจมอบอำนาจให้บุคคลบางคนถืออำนาจและใช้อำนาจนั้นแทน บุคคลเหล่านี้คือที่เลือกสรรให้เข้าไปนั่งในรัฐสภา (ปาลิยาเมนต์) เป็นผู้แทนประชาชน ผู้แทนเช่นนี้ ถ้าแม้ว่าประชาชนรู้

⁷ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 51.

จริง รู้แน่นอนว่าเป็นคนดีจริงแล้ว จึงเลือกเข้าไปเป็นผู้แทนตน ดังนี้ก็จะมีที่เสียหายจะบังเกิดขึ้นได้เลย แต่ตามความจริงหาเป็นอย่างนั้นไม่ ตามความจริงนั้น ประชาชนโดยมากก็มีกิจธุระทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ด้วยกันทุกคน จะมัวสละเวลาเพื่อกระทำความวิสสาสะกับผู้ที่จะเป็นผู้แทนตนในรัฐสภาก็ไม่ได้อยู่เอง เพราะฉะนั้นแบบธรรมเนียมจึงมีอยู่ว่า เมื่อถึงเวลาจะต้องเลือกผู้แทนเข้านั่งในรัฐสภา ก็มีคน ๒ คน ๓ คน มายืนขึ้นให้เลือกว่าจะชอบคนไหนใน ๒ ๓ คนนั้น เมื่อชอบคนไหนก็เลือกคนนั้นโดยต่างคนต่างให้คะแนนของตนใครได้คะแนนมากก็ได้เข้าไปนั่งในรัฐสภาดังนี้ แต่ถ้ามีผู้ที่มารับเลือกแต่คนเดียว ก็นับว่าไม่เป็นปัญหา ประชาชน ไม่ต้องลงคะแนน คนๆนั้นเป็นอันได้เข้านั่งในรัฐสภาทีเดียว...⁸

"...แต่ความจริงมิได้หมดยังแค่นี้ คือการเกลี้ยกล่อมมิได้ใช้แต่เฉพาะทางเที่ยวพูดจา ไม่ได้ใช้พ้อใจราษฎรแต่ด้วยถ้อยคำเท่านั้น ยังมีพ้อใจโดยทางอื่นๆอีก ตั้งแต่ทางเลี้ยงดู จัดยานพาหนะให้ไปมาโดยสะดวกและไม่ต้องเสียทุนทรัพย์ จนถึงติดสินบนตรงๆเป็นที่สุด คณะใดมีทุนมากจึงได้เปรียบมากอยู่ ก็ตกลงรวบรวมใจความว่าราษฎรไม่ได้เลือกผู้แทนของตน เพราะรู้แน่ว่าเป็นคนดี สมควรจะเป็นผู้แทนตนด้วยประการทั้งปวงนี้เลย ตามจริงเลือกบุคคลผู้หนึ่งผู้หนึ่ง เพราะผู้บอกให้เลือกๆติดสินบนให้เลือกเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็นับว่าผิดความมุ่งหมายเดิมของคอนสติตูชันแล้ว..."⁹

⁸ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 51-52.

⁹ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 53.

3. ไม่เชื่อมั่นในการที่บุคคลจะเป็นนักการเมืองอาชีพ ไม่เชื่อในวิธีการใช้เสียงข้างมากในสภา และทรงเห็นว่าการมีพรรคการเมืองและรัฐบาลที่ประกอบด้วยนักการเมืองอาชีพมาเป็นรัฐมนตรีรับผิดชอบกระทรวงต่างๆ และผลัดเปลี่ยนกันไปตามแต่การมีเสียงข้างมากในสภาเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา นอกจากนี้ยังทรงเห็นว่า การที่พรรคการเมืองต้องอาศัยเงินทุนมากในการหาเสียง และการดำเนินงานของพรรคทางด้านอื่นๆ ทำให้ผู้ที่บริจาคเงินให้พรรคเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด¹⁰

“เกิดมีคนขึ้นจำพวก ๑ ซึ่งเอาการบ้านเมือง (ปอลิติค) เปนทางหาชื่อเสียง เอาเปนงานประจำสำหรับทำเอาเปนทางเลี้ยงชีพทีเดียว ที่มีบุคคลทำเช่นนี้ได้ถนัดก็เพราะเหตุผลอันได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๒ คือโดยเหตุที่ประชาชนโดยมากมีฐานะและกิจการประจำต้องกระทำอยู่ ไม่มีเวลาพอที่จะดูแลฤาดำริในทาง “ปอลิติค” จึงยอมให้ผู้ที่เขามีเวลาจะดำริในทาง “ปอลิติค” นั้น นักแทนพูดแทนไป การที่มีบุคคลจำพวก ๑ ซึ่งทำการคิดการทาง “ปอลิติค” ขึ้นนี้ ถ้าจะว่าไปตามตำราก็คงว่าไม่สมควร เพราะตำราว่าการบ้านเมืองให้เปนไปตามแต่ประชาชนจะเห็นชอบพร้อมกันต่างหาก การที่มีบุคคลจำพวก ๑ ซึ่งหาชื่อทาง “ปอลิติค” มาเปนผู้คิดแทนดังนี้ ก็กลายเป็นอำนาจอยู่ในมือคนจำพวกนี้โดยเฉพาะ จำพวกอื่นถึงจะต้องการอะไรก็ไม่ได้สมประสงค์ นอกจากที่ความปรารถนาจะไปตรงเข้ากับพวกนักเลงปอลิติค ถ้าจะเถียงว่า การที่เปนเช่นนี้มีทางแก้ไขได้ง่ายๆคือจัดหาคนที่ไม่ใช่พวก “ปอลิติเซียน” เข้าไปรับเลือกเสียงบ้างก็แล้วกันฉันนี้ไซ้ร้ ก็ต้องตอบว่า ขอให้ดูความจริงว่าเปนไปได้ฤาไม่บุคคลที่เรียกตนว่า “อิสระ” (อินดิเพนเดนต) คือไม่ได้อยู่ในปาร์ตีใดปาร์ตี ๑ นั้น นานๆจะหลุดเข้าไปนั่งเปนสมาชิกแห่งรัฐสภาได้สักคน ๑ ฤา ๒ คน แต่ถึงเข้าไปแล้วก็ไม่ได้เข้าไปทำประโยชน์อะไร เพราะการงานใดๆที่จะบรรลุถึงซึ่งความสำเร็จได้ก็โดยปรากฏว่าคนโดยมากเห็นชอบพร้อมกัน คือเมื่อตั้งเปนปัญหาขึ้นในที่ประชุมปาร์ลียเมนต์แล้ว เมื่อถึงเวลาลงคะแนนกัน ก็ต้องเปนไปตามความ

¹⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533), หน้า 57.

เห็นของคะแนนข้างมากเสมอ ก็ผู้ที่ลงคะแนนนั้น โดยมากก็คงจะลงคะแนนตามๆกัน สุดแต่หัวหน้าแห่งคณะของตนจะบอกให้ลงทางไหน ผู้ที่เรียกกันว่า "อิสระ" นั้น ไม่มีพวกมีห้องที่จะนัดจะแนะกัน เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะมีความคิดความเห็นดีปานใดก็ตาม แต่ก็คงไม่สามารถจะบันดาลให้การเป็นไปตามความคิดเห็นของตนได้ เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้แล้ว จะหาผู้ที่สมัครเข้าไปเป็นสมาชิกอิสระเช่นนั้นก็ยาก ผู้ที่ประสงค์เข้าปาร์ลีย์เมนต์ โดยมากจึงมักแสดงตนว่าเป็นผู้เห็นพ้องด้วยปาร์ตีใดปาร์ตี ๑ แล้วแต่จะเป็นการสะดวกและตรงความเห็นของตนในขณะนั้น ลักษณะปกครองเช่นนี้จึงมีนามปรากฏว่า "ปาร์ตี ลิสต์" (ลักษณะปกครองด้วยคณะ) คณะผลัดเปลี่ยนกันเข้ารับหน้าที่ปกครอง ถ้าเรียกตามภาษาของเขว่าเป็น "รัฐบาล" (เคาเวอรัเมนต์) อีกคณะ ๑ เรียกว่าเป็น "ผู้คัดค้าน" (ออปโปสิชัน) คณะที่เป็นรัฐบาลนั้นคือคณะที่มีพวกมากในที่ประชุมปาร์ลีย์เมนต์ สามารถที่จะเชื่อใจได้อยู่ว่าการใดๆที่จะคิดจัดขึ้นแม้ว่าจะเกิดเป็นปัญหาขึ้นในที่ประชุมบ้างก็สามารถที่จะทำให้ลงคะแนนกันได้ โดยไม่ต้องวิตกว่าจะต้องแพ้กันในทางจำนวนคะแนนพอเมื่อใดไม่มีความเชื่อได้แน่นอนในข้อนี้แล้ว ถ้าเมื่อทำลงคะแนนกันแล้วแพ้ข้างฝ่ายผู้คัดค้าน ฝ่ายรัฐบาลก็ลาออกจากตำแหน่ง ผู้คัดค้านเข้ารับตำแหน่งแทนต่อไป กลับกันไปมาอยู่เช่นนี้..."¹¹

4. พรรคการเมืองจะผลัดกันขึ้นมาเป็นรัฐบาล และด้วยอาการไถ่เห็นดินงู เห็นนมไก่ เมื่อใครขึ้นมามีอำนาจ อีกฝ่ายก็ไม่กล้าที่จะโจมตีมากนัก

"คณะปาร์ตีทั้ง ๒ ฝ่ายต่างตกลงกันเสียว่าจะผลัดเปลี่ยนกันเข้าเป็นรัฐบาล ผลัดเปลี่ยนกันมีโอกาสได้อุดหนุนพวกพ้องของตน เมื่อได้ตกลงกันเช่นนี้แล้วเมื่อใด ก็แปลว่าถึงที่สุดแห่งความเลวทราม เพราะเป็นอันหมดทางที่จะแก้ไขได้ ในระหว่างที่ปาร์ตี "ก" เป็นรัฐบาล ก็อุดหนุนพวกพ้องของตนเสียเต็มที่ ฝ่ายปาร์ตี "ข" ก็ไม่คิด

¹¹ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 54-56.

ค่านจริงจ้งอันใด จะคัดค้านบ้างก็แต่พอเป็นภริยา เพราะนี่ก็อยู่ว่า ไม่ช้าก็จะถึงคราวฝ่ายตนได้เข้าไปนั่งกินบ้าง ความเสียหายอันนี้มี อยู่แก่ปาริไลยมেন্টแทบทุกเมือง แม้แต่ที่เมืองอังกฤษซึ่งนิยมกันว่า เป็นประเทศซึ่งมีปาริไลยมেন্টอันดีที่สุด ก็ยังมีคนอังกฤษเองร้องติอยู่ ว่า ในเรื่อง "ชายบำเหน็จ" นั้น ถึงแม้ใครจะร้องขึ้นใน ปาริไลยมেন্টก็ไม่เป็นผลอันใด เพราะทั้งคณะลิเบรลและคอนเซอร์- วัตีฟพากันตัดรอนปัญหาเสีย มิได้ทันต้องถึงได้ปรึกษากันตกลง คณะแนกกันเลย ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินนั้น ถึงแม้ว่าจะทรงทราบเรื่องนี้ ก็ไม่มีอำนาจจะทรงแก้ไขอย่างใดได้ การที่จะประทานบำเหน็จ รางวัลแก่ผู้ใด ก็ต้องเป็นไปตามความแนะนำของเสนาบดีเป็นพื้น จะมีที่เลือกประทานเองได้บ้างก็แต่พวกข้าราชการในราชสำนักนี้เท่า นั้น ก็เมื่อในประเทศอังกฤษเป็นเช่นนี้ได้แล้ว ในประเทศอื่นจะเป็น อย่างไร..."¹²

3. ประชาธิปไตย ไม่ใช่ระบอบการปกครองที่แก้ปัญหาข้อโกงหรือความไม่เสมอภาคให้หมดไปได้

นอกจากนั้น รัชกาลที่ 6 ยังทรงมองว่า ไม่ว่าจะเปลี่ยนระบอบการปกครองไปเป็น ระบอบใด แม้กระทั่งประชาธิปไตย ก็ไม่สามารถกำจัดการข้อโกงหรือความไม่เสมอภาคให้หมด ไปได้

"...การมีปาริไลยมেন্টก็ดี ถ้าถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนลักษณะปกครอง เป็นริบลิคไปทีเดียวกดี ไม่ตัดการข้อโกงจากการไม่สม่ำเสมอให้ หมดไปได้เลย ถ้าผู้ถืออำนาจยังมีทางที่เลือกให้บำเหน็จรางวัล แก่ใคร ๆ ได้ตามใจอยู่ตราบใด คนสอพลอและหัวประจบก็คง ยังต้องมีอยู่ตราบนั้น จะผิดกันก็แต่ชื่อที่เรียกผู้มีอำนาจเท่า นั้น..."¹³

¹² จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 58-59.

¹³ จดหมายเหตุรายวัน รัตนโกสินทร์ ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272. หน้า 59.

4. พระองค์ทรงเข้าพระทัยดีว่า คงจะไม่สามารถต้านทานกระแสนิยมประชาธิปไตยไปได้ ความเปลี่ยนแปลงย่อมต้องเกิดขึ้นแน่นอน จึงทรงหันมาให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องแก่ประชาชน

อย่างไรก็ดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักดีว่าระบอบราชาธิปไตยนั้นกำลังสูญเสียความสำคัญไปมากขึ้นทุกขณะ ประเทศต่างๆในโลกได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองไปเป็นประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ และถึงแม้ว่าในบางประเทศจะยังคงรักษาระบบการมีกษัตริย์ไว้ แต่พระมหากษัตริย์ก็ไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง คงเหลือพระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายบางครั้งบางคราวเท่านั้น นอกจากนี้ยังทรงเห็นว่าความต้องการของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองนั้น ยากที่จะทัดทานหรือคัดค้านไว้ได้ การเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้จะต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ "จะผัดกันก็แต่เวลาจะช้าหรือเร็วเท่านั้น"¹⁴

พระองค์จึงได้ทรงพยายามตักเตือนราษฎรของพระองค์เท่าที่จะทรงกระทำได้ โดยการเขียนบทความรวมทั้งในการพระราชทานพระบรมราโชวาทในที่ต่างๆ ดังเช่น ที่พระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ในการสมาคมนักเรียนซึ่งจะเดินทางไปศึกษายังประเทศยุโรป ดังนี้

"ในที่นี้เราไม่ตั้งใจจะกล่าวถึงการเมือง แต่ก็จำเป็นจะต้องกล่าวสักนิดหน่อย เพราะเนื่องด้วยการเตือนใจนักเรียนในเวลาที่เขาเข้าไปอยู่ในสถานศึกษา ย่อมมีเวลาที่จำเป็นอยู่บ้างที่จะต้องฟังเขาสนทนากันถึงการเมือง เราขอเตือนสตินักเรียนว่า จะได้ยินได้ฟังอะไรก็ตาม ก่อนที่จะรับรองเอาเป็นของดีและน่านิยม ควรตั้งปัญหาแก่ตนเองเสียก่อนว่า

1. ลัทธิหรือวิธีการอย่างนั้นๆ จะเหมาะแก่คนไทยหรือไม่?
2. สภาพแห่งเมืองไทยในเวลานี้ จะควรใช้ลัทธิหรือวิธีการอย่างนั้นๆ ได้หรือยัง?

¹⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533), หน้า 61.

3. ถ้าจะใช้ลัทธิหรือวิธีการอย่างนั้นๆ จะเป็นประโยชน์แก่ชนหมู่มากทั่วไป หรือจะเป็นประโยชน์แต่สำหรับตัวเรา และพวกพ้องเราที่เป็นหมู่น้อย?

ถ้ายังตอบปัญหาทั้งสามข้อนี้ไม่ได้ ด้วยความแน่ใจละก็ อย่าเพิ่งรับรองว่าลัทธิหรือวิธีการนั้นๆ เป็นของดีและน่านิยม อย่าลืมนึกถึงสภาพของประเทศยุโรปกับเมืองไทยติดกันอยู่ ฉะนั้น สิ่งซึ่งเป็นคุณสำหรับเขาอาจจะเป็นโทษสำหรับเราได้ เรากล่าวเพียงเท่านี้เชื่อว่าพอแล้วสำหรับเดือนสดีผู้มุ่งมั่น...”¹⁵

นอกจากนั้นยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความให้ชาวไทยได้เข้าใจถึงลักษณะของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง เพื่อจะได้ไม่เข้าใจผิดเพราะได้ฟังแต่จากผู้ที่ไม่รู้จัก

“ในสมัยนี้ มีคนอยู่บางจำพวกไม่ว่าในประเทศใดซึ่งได้ชื่อว่า “รู้มาก ยากนาน” หรือ “ฟังไม่ได้สรรพจับไปกระเดียด” คนเหล่านี้มักตื่นลัทธิ (เทโอริ) โดยมีได้รู้ปฏิบัติ (แปรักติซ) ตื่นศัพท์โดยมิได้คำนึงถึงคำแปล ; เพราะฉะนั้นจึงตื่นศัพท์ว่า “ประชาธิปไตย” โดยมีได้พิจารณาดูให้ตลอดว่าแปลว่าอะไร แล้วและเลยกระเทอพูดไปกับเขาไปบ้าง เพราะเข้าใจว่าคนที่แสดงตนเป็นผู้นิยมประชาธิปไตยนั้น เป็นของ “โก้” หรือ “ถูกสมัย” คนเราบางคนถึงแม้จะต้องทนระกำลำบากอย่างไรก็ตาม ขอแต่เพียงให้ได้ “โก้” และ “ถูกสมัย” ไว้แล้วเป็นพอ”¹⁶

พระองค์ทรงกล่าวถึงความหมายของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นการปกครองระบอบใหม่ โดยทรงกล่าวถึงความเข้าใจผิดของชาติต่างๆ ที่นำไปปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องทั้งในประเทศจีนและในยุโรป ทรงกล่าวถึงความเข้าใจผิดของประเทศจีนดังปรากฏในพระราชนิพนธ์บทความเรื่อง “อันตรายแห่งความเข้าใจผิด” ว่า

¹⁵ กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 183-184.

¹⁶ อิศวพานุ, อันตรายแห่งความเข้าใจผิด.

“...คำว่าประชาธิปไตย สำหรับชนชาติจีน (หรือเชื้อจีน) ที่ตั้งตนเป็นนักการเมือง (โปลิติเชียน) จึงมิได้มีความแปลเป็นอย่างอื่นนอกจาก “ช่วย” เท่านั้นคือแปลว่าคิดแต่การทำลายผู้ที่ถืออำนาจปกครองอย่างเดียว มีแต่รื้อลง, ไม่มีก่อสร้างหรือบำรุงไว้เลย... ผู้ที่เรียกตนว่า “พวกประชาธิปไตย” ในเมืองจีนจึงไม่ได้เป็นอะไรดียิ่งไปกว่าอั้งยี่ และหากินก็อย่างอั้งยี่นั่นเอง คือมีแต่ “เดียด” เงินจากประชาชนโดยหลอกลวงบ้าง ชูกระบี่กระบองบ้าง ตามแต่จะสะดวก...”

ส่วนในยุโรป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นว่าเข้าใจผิดเช่นกัน เพราะเข้าใจกันว่า “...ประชาธิปไตย หมายความว่า อำนาจปกครองทั้งปวงต้องตกอยู่ในมือของพวกกรรมกร (Labourers or Workers) คือพวกที่รับสินจ้างประกอบหัตถกรรม ในโรงงานต่างๆเท่านั้น แม้แต่พวกชาวนาซึ่งเป็นสามัญชนเหมือนกัน ก็ไม่นับว่าเป็น “ประชา” ...”¹⁷ ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงการปกครองในยุโรปจึงเป็นไปเพราะกำลังของพวกกรรมกรเสียโดยมาก ดังเช่น ที่ประเทศรัสเซีย รัชกาลที่ 6 ก็ทรงนำมาเป็นอุทาหรณ์เตือนชาวไทยที่ประเทศรัสเซียเกิดการปฏิวัติ เพราะกำลังของพวกกรรมกรซึ่งประเทศเยอรมันเป็นผู้เข้ามาปลุกปั่นชักนำ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในบทความเรื่อง “อันตรายแห่งความเข้าใจผิด” เช่นกันว่า

“เยอรมันฉลาดพอที่จะเข้าใจข้อนี้ จึงได้แต่งจารบุรุษไปเที่ยวทำการช่วยปั่นหัวสามัญชนที่โง่เขลา เท่ากับเข้าไปช่วยให้พวกหัวหน้าคณะกรรมกรมัดมือมัดตีนชนคณะอื่นประเภทอื่นทั้งหมด แล้วในที่สุดก็ได้สมปรารถนาของเยอรมันเอง อย่างเช่นในประเทศรัสเซียนั่นเอง ความเป็นไปในประเทศรัสเซียควรถือเป็นคติเตือนใจ เป็นอุทาหรณ์อย่างชัดเจนแสดงอันตรายแห่งความเข้าใจผิด...”¹⁸

¹⁷ อิศวพาหุ, อันตรายแห่งความเข้าใจผิด.

¹⁸ อิศวพาหุ, อันตรายแห่งความเข้าใจผิด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงอภิปรายความเห็นที่ถูกต้องของคำ “ประชาธิปไตย” ทรงอธิบายไว้ ดังนี้ “...ประชา ต้องรวมชนทุกชั้นทุกอาชีพจึงจะถูก”¹⁹ ไม่ใช่หมายถึงบุคคลอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มชนใดกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เพราะทรงเข้าใจถึงลัทธิและเสรีภาพแห่งบุคคลดีว่าไม่มีการแบ่งชนชั้นใดทั้งสิ้น ทั้งชาติวุฒิและคุณวุฒิ ซึ่งพระองค์ทรงเสนอไว้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “เมืองไทยจึงตื่นเกิด” ดังนี้

“...พวกเราคน 1 เป็นส่วน 1 แห่งชาติไทย และคนไทยอื่น ไม่มีบรรดาศักดิ์ชั้นใด ตระกูลใด ไม่เลือกว่ามีความรู้ดีหรือไม่มีความรู้ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งๆแห่งชาติเดียวกับท่านเหมือนกัน...”²⁰

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงเห็นว่าระบบกษัตริย์เป็นระบบการปกครองที่เหมาะสมสำหรับเมืองไทยในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระองค์ก็ยังทรงพยายามทุกวิถีทางที่จะปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยลงในจิตใจของพลนิกรของพระองค์ ทรงเห็นว่าถ้าคนไทยไม่รู้จักถึงความเป็น “ไท” ไม่รู้จักเสียสละและไม่มีใจเป็นนักกีฬา ประชาธิปไตยที่จะมาถึงก็จะมีแต่นำความวิบัติ แผลงสลายมาสู่ประเทศชาติบ้านเมือง เพราะฉะนั้น ก่อนที่สอนให้รู้จักประชาธิปไตยจะต้องทำให้ประชาชนมีจิตใจรักชาติเสียก่อน ทำให้ประชาชนรู้จักความเป็นพลเมือง เป็นส่วนหนึ่งของชาติ มีหน้าที่เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อป้องกันชาติของตน

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ทศนะของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการปกครอง คือ อำนาจในการปกครองเป็นของราษฎรทั้งหมดและได้มอบให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้น²¹

¹⁹ อัครพานู, อันตรายแห่งความเข้าใจผิด.

²⁰ นवलศรี จงถาวร, “วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524), หน้า 168-169.

²¹ กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 190-191.

แนวพระทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีต่อ “ประชาธิปไตย” ดังกล่าวนี้ ไม่แตกต่างไปจาก แนวคิดของ Thomas Hobbes (ค.ศ.1588-1679) นักปรัชญาการเมืองเสรีนิยม ซึ่งใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลหรือที่มาของสิทธิและหลักการทางการเมือง เขามองว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นเป็นอำนาจที่มาจากประชาชน และประชาชนเป็นผู้ทำสัญญาร่วมกัน และมอบหมายให้กษัตริย์เป็นผู้ปกครอง²²

Hobbes ได้อธิบายว่า ในสภาวะความเป็นอยู่ตามธรรมชาติ มนุษย์มุ่งแต่แสวงหาความอยากอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น มนุษย์จึงอยู่กันด้วยความหวาดระแวงภัยจากผู้อื่น จากความหวาดระแวงร่วมกันนี้ มนุษย์ก็ตระหนักว่าถ้าจะอยู่รอดก็จำต้องเสียสละสิทธิที่มีอยู่ตามสภาวะธรรมชาติ ตลอดจนสิทธิในฐานะปัจเจกบุคคล “ให้แก่บุคคลคนหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง”²³ และจากเหตุผลความต้องการเหล่านี้ มนุษย์จึงร่วมสัญญาด้วยกันที่จะไม่ต่อต้านอำนาจของคนหรือกลุ่มคนเหล่านั้น ที่ Hobbes เรียกว่า รัฐาธิปไตย หรือกษัตริย์ ให้เป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม

สาระสำคัญของความคิดของ Hobbes ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่วางพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย จะได้แก่การยืนยันที่ว่าอำนาจของรัฐเป็นอำนาจที่มาจากประชาชน แต่ Hobbes ไม่มีความมั่นใจในการปกครองตนเองของมนุษย์ Hobbes เชื่อว่าระบบกษัตริย์เป็นระบบที่พึงปรารถนาที่สุด เพราะไม่มีการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก ความละโมภก็มีโดยจำกัด การแตกแยกที่จะนำไปสู่สงครามกลางเมืองก็มีน้อย Hobbes เชื่อในการปกครองระบบอำนาจเด็ดขาด พลเมืองไม่มีสิทธิที่จะต่อต้านผู้ปกครอง Hobbes เชื่อว่าพระเจ้าเท่านั้นจะเป็นผู้ลงโทษผู้ปกครองที่ไม่ยุติธรรม พลเมืองมีหน้าที่จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของรัฐหรือผู้ปกครองเท่านั้น²⁴

²² ชัช กิจธรรม, ประชาธิปไตยและสังคมนิยม : วิวัฒนาการของเอกภาพแห่งหลักการมนุษยนิยม. (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 35, หน้า 3.

²³ Thomas Hobbes, *De Cive*, อ้างถึงใน ชัช กิจธรรม, ประชาธิปไตยและสังคมนิยม : วิวัฒนาการของเอกภาพแห่งหลักการมนุษยนิยม. (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 35, หน้า 3.

²⁴ ชัช กิจธรรม, ประชาธิปไตยและสังคมนิยม : วิวัฒนาการของเอกภาพแห่งหลักการมนุษยนิยม. (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 35, หน้า 3.

2. สังคมนิยมในพระทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

1. แนวความคิดสังคมนิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะ ดังนี้

พระองค์ได้ทรงกล่าวถึงลักษณะของแนวความคิดสังคมนิยมอย่างละเอียดในจดหมาย เหตุรายวันติดต่อกันหลายวัน รวมพระราชบันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ถึง 31 หน้า จัดได้ว่าเป็นพระราช ดำริเรื่องลัทธิการเมืองซึ่งละเอียดที่สุด ดังจะได้กล่าวดังต่อไปนี้²⁵

1. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการดังที่ใช้อยู่ใน ประเทศอังกฤษ ซึ่งทรงมีพระราชวิจารณ์ว่า ไม่มีผลที่จะ แก้ไขข้อขัดแย้งได้ การนัดหยุดงานของ คนงานเหมืองถ่านหินในอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลแนะนำให้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยอัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำก็ไม่เป็นที่ตกลงกัน ดังนั้นจึงทรงสรุปว่าวิธีการแก้ไขปัญหาของสังคมนิยม ไม่มีทางเป็นไป ได้

“...ที่ว่าจะเป็นส่วนสัมพันธ์กันหมด จึงจะไม่มีการรบราฆ่าฟันกัน อีกต่อไปนั้น ถ้าเป็นไปได้จริงเช่นนี้ก็จะเป็นการดีมาก ไม่มีใครเถียง เลย แต่ปัญหาสำคัญนั้นมีอยู่คือ ทำอย่างไรจึงบรรเทาให้เป็นเช่นนั้นได้...

...ก็ถ้าแม้การใช้วิธีวินิจฉัยโดยอนุญาโตตุลาการ แม้แต่ในหมู่คนชาติ เดียวกันยังไม่สำเร็จไปได้เช่นนี้แล้ว จะหวังให้เป็นการสำเร็จได้ในทาง วินิจฉัยคดีระหว่างประเทศกับประเทศอย่างไรก็ยังไม่เห็น เพราะ ฉะนั้นการรบราฆ่าฟันและใช้กำลังต่อสู้ปราบปรามกันนั้นจะเลิกไป ด้วยประการใดก็ยังไม่แลเห็นเหมือนกัน...”

2. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับความคิดสังคมนิยมที่ต้องการให้คนได้รับความเสมอภาคเท่ากัน หมด ทรงเห็นว่าดีจริงก็แต่ในตำราเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วไม่มีพลเมืองแห่งใดในโลกนี้ที่เท่า กันจริง เพราะทุกคนไม่ได้มีความรู้ปัญญา ความสามารถเสมอกัน และมีความรู้ความชำนาญไม่

²⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533), หน้า 69

เท่ากัน ทรงเห็นว่าเป็นไปไม่ได้เพราะคนยังมีความอิจฉาริษยาต่อกันอยู่ และทรงสรุปว่าไม่มีคนเมืองไหนที่จะได้รับความเสมอภาคเท่ากับคนไทย

“ข้อนี้ก็ได้อยู่ (ตามตำรา) แต่พิจารณาตามความจริงก็คงจะแลเห็นได้ว่าไม่มีพลเมืองแห่งใดในโลกนี้ที่จะเท่ากันหมดจริงๆ เพราะคนทุกคนไม่ได้มีความรู้ปัญญาสามารถเสมอกัน ใครมีปัญญาสามารถมากก็คงได้เปรียบเพื่อนบ้านที่มีปัญญาสามารถย่อมเยาว์กว่า แต่ใช้จะหมดยู่เพียงปัญญาและความรู้ ยิ่งความชำนาญ (เอ็กซ์ปิริเียนซ์) ก็เป็นสิ่งสำคัญอันทำให้คนได้เปรียบซึ่งกันและกันอยู่มาก เพราะทำให้คนมีความเชื่อถือ ยิ่งในทางปกครองบ้านเมืองด้วยแล้ว ก็ยิ่งสำคัญ...”

3. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับความคิดเรื่องเฉลี่ยทรัพย์สินของสังคมนิยมที่ว่าทุกคนควรได้รับความสุขเสมอกัน ไม่ควรมีคนรวยมากในขณะที่มีคนจนมาก ทรงมีพระราชวิจารณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะในทางปฏิบัติ การเฉลี่ยทรัพย์สินจะทำกันครั้งเดียวหรือกี่ครั้ง ถ้าทำครั้งเดียวคนเกิดมาทีหลังก็จะเสียเปรียบ แสดงถึงความไม่เสมอภาคในการเฉลี่ยทรัพย์สิน

“การเฉลี่ยทรัพย์สินและการแบ่งทรัพย์สินนั้น จะทำแต่ครั้งเดียวฤ? ถ้าทำครั้งเดียว คนที่เกิดมาภายหลังเวลาที่แบ่งนั้นจะไม่เสียเปรียบฤ? ถ้าตอบว่าไม่เสียเปรียบ เพราะคงเป็นลูกของคนที่ได้รับสว่นแบ่งแล้ว เพราะฉะนั้นก็คงได้รับมรดกของพ่อ ข้อนี้จริง แต่คนทุกคนจะมีลูกเท่าๆกันฤ?”

“ทำเช่นนี้ดูก็เรียบร้อยดี แต่ผลสำคัญอันน่าจะมีขึ้นนั้น คือ น่าจะหาคนทำการงานได้ยากขึ้นทุกที เพราะว่าถึงจะทำงานถนัดนอนอยู่เฉยๆก็คงได้ส่วนแบ่ง แปลว่านอนซี้เกียจอยู่เฉยๆมีกำไรงามดีกว่าทำงาน ถ้าคนไม่ทำงานแล้วบ้านเมืองคงจะเจริญไม่ได้ เพราะจะมีแต่ต้องซื้อของจากประเทศอื่น จะไม่มีของขายเขาบ้างเลย เงินก็จะมีแต่ออกจากเมืองเรื่อยไป แต่ถึงแม้ว่าจะมีคนบางคนที่รู้สึกความเสียหายอันนี้แล้วและจะพยายามทำการงานใดๆขึ้น เพื่อให้ได้เงิน

มาเข้าเมืองบ้าง ก็จะมีอดหนาระอาใจ เพราะออกกำลังกายกำลัง
ความคิดและลงทุนไปเท่าใดก็จะไม่ได้รับผลอันพอใจ...”

4. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการรวมทรัพย์สินสมบัติไว้เป็นของกลาง มีพระราชวิจารณ์ว่ายากที่จะ
จัดได้เท่าเทียมกัน เพราะเมื่อรัฐเป็นเจ้าของกิจการสำคัญแล้ว การกำหนดอัตราค่าจ้างให้เป็นที่
พอใจกันทุกฝ่ายได้นั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ นอกจากนี้พลเมืองทุกคนไม่ใช่คนที่ทำงานได้ ยังมี
เด็ก คนชรา คนทุพพลภาพ และคนจรจัด จะให้เงินเลี้ยงดูคนเหล่านี้หรือไม่ จะทำได้อย่างไร

“พลเมืองไม่ใช่จะเป็นคนทำงานไปได้ทุกคน ที่ไม่สามารถจะทำงาน
จริงๆก็มี เช่น ทารก คนชรา คนทุพพลภาพ เป็นต้น พลเมืองเหล่านี้
รัฐบาลก็ต้องเลี้ยงไว้ โดยไม่ได้ประโยชน์ตอบแทนอย่างใดเลย แต่
ถ้าจะไม่เลี้ยงก็เป็นอันบกพร่องในหน้าที่แห่งรัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนี้
แล้ว ก็เหมือนเปิดช่องให้คนมารยาทำเป็นทุพพลภาพบ้าง ฤหาโรค
ใส่ตัว ฤทำตัวให้ทุพพลภาพบ้าง เพื่อจะได้นอนกินอยู่เปล่าๆ ไม่
ต้องทำการงานอะไร...”

5. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการทำลายศาสนา ว่าผู้ที่คิดจัดการปกครองให้เป็นไปตามแนวทาง
โซเชี่ยลลิสต์ ต้องทำลายศาสนาเสียก่อน เพราะศาสนาและนักบวชเป็นผู้ที่นิยมในราชาธิปไตย
พระราชวิจารณ์ข้อนี้ คงหมายถึงแนวความคิดสังคมนิยมมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะคำพูด
ของมาร์กซ์ ที่ว่าศาสนาเป็นเสมือนยาเสพติดนั่นเอง

“เลิกศาสนาทั้งปวงเพราะเป็นการขัดแก่ความเจริญของคน เป็นการ
บังคับจิตใจให้คิดในทางแคบ และเป็นบรรทัดให้เดินไปได้เฉพาะทาง
เดียว เป็นเครื่องบับสมองคนไม่ให้ใช้ความคิดของตนเต็มที่ที่มีอยู่....
...ผู้ที่คิดจัดการปกครองให้เป็นไปตามทางแห่ง “โซเชี่ยลลิสต์”
จำจะต้องคิดทำลายศาสนาเสียก่อน เพราะศาสนาและนักบวชทั้ง
ปวงคงจะเป็นผู้ที่มีความนิยมในราชาธิปไตย ไม่ว่าจะชาติใดภาษาใด
เพราะฉะนั้นผู้ที่คิดทำลายอำนาจแห่งราชาจึงต้องนับว่าศาสนา และ
นักบวชเป็นเครื่องกีดขวางอย่างสำคัญในทางเดินของเขา และเป็น
กำลังสำคัญอัน 1 ของราชา เพราะพระสงฆ์และนักบวชเป็นผู้ที่มี

โอกาสชักจูงน้ำใจพลเมืองให้ไปไปตามทางความคิดความเห็นของตนเป็นอันมาก...”

6. ข้อวิจารณ์เรื่องรัฐบาลรับเลี้ยงเด็ก ทรงมีพระราชวิจารณ์ไว้มากมายว่าจะมีปัญหามาก เพราะรัฐคงไม่มีทางที่จะให้หญิงชายที่มีร่างกายจิตใจสมบูรณ์รวมกันอยู่และผสมพันธุ์กัน และรัฐจะรับเลี้ยงดูเด็กให้ได้ เป็นไปไม่ได้ที่จะฝืนใจคนโดยจับมาแต่งงานกันและเมื่อมีลูกจะแบ่งกันอย่างไร ให้ใครเลี้ยงดู ถ้ารัฐรับเอาไปเลี้ยงหมด ผู้หญิงคงไม่ยอมมีลูก เพราะธรรมชาติของแม่ที่ต้องการเลี้ยงดูบุตรเอง

“...(ก) รวมผู้หญิงที่มีร่างกายสมบูรณ์ และจิตรกับสมบูรณ์ไว้ในที่แห่ง
๑ กำหนดให้ชายที่มีกายบรบูรณ์เข้าไปหาและสังวาสกัน ตามวิธี
ผสมสัดวไม่ให้อยู่ด้วยกันเป็นคู่ผัวตัวเมีย เมื่อเกิดบุตรรัฐบาลก็รับ
เป็นธุระเลี้ยงดูและให้ได้รับความศึกษาฝึกฝนอย่างดีที่สุดเพื่อให้เป็น
พลเมืองดีต่อไป ความคิดอันนี้แลดูเผินๆก็ดีมาก เพราะเหตุว่า

(๑) จะเป็นที่น่าใจได้ว่า บิดามารดาของเด็กเป็นผู้ปราศจากโรคภัย
อันจะเป็นพันธุกรรมติดต่อไปถึงเด็ก

(๒) เด็กจะได้รับความศึกษาและฝึกฝนเท่ากันหมด

(๓) จะตัดทางที่เด็กจะแลเห็นความชั่วของบิดามารดาและประพฤติ
ตาม แต่ความเสียก็มีอยู่เหมือนกัน ที่เป็นข้อสำคัญคือ :

(๑) ผู้หญิงต้องเป็นผู้ที่สังวาสสำสอน และการสำสอนนั้น
แพทย์ว่าอาจจะให้โทษได้หลายประการ

(๒) หญิงที่ไม่ยอมมีลูก เพราะเป็นผู้ที่มีราคะจริตมีกรรม
เสียแล้วต้องงดเสพเมถุนนี้ก็อาจที่จะมีได้ และไม่มีสิ่งที่จะบังคับ
ให้มีลูกได้ นอกจากที่หญิงจะเต็มใจ หญิงที่มีลูกที่ยอมสู่ทนความ
ลำบากในการคลอดลูกโดยมากก็เพราะหวังจะได้เชยชมลูก ฤา
จะนั้นก็เพราะหวังให้ผัวมีความรักตัวยิ่งขึ้น แต่เมื่อตัดเครื่องฟ้อใจ ๒
อย่างนี้เสียแล้ว หญิงก็คงจะแลเห็นอยู่แต่ทุกขเวทนาแห่งการคลอด
บุตร เมื่อเปรียบกับส่วนสุขเวทนาแห่งการเสพเมถุนแล้ว ก็
จะเห็นสุขนั้นเป็นสิ่งพึงปรารถนายิ่งนัก ก็ถ้ายังได้สุขอันนั้น โดยไม่ต้อง
ได้รับทุกข์ภายหลังด้วยก็ยิ่งดี เพราะฉะนั้นหญิงที่อยากมีลูกจะน้อยส่วน
นัก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็คงจะเสียประโยชน์แห่งชาติเป็นแน่แท้...”

7. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับคนงาน ทรงมีพระราชวิจารณ์ว่า เป็นการยากที่จะกำหนดลงไปว่าใครเป็นนายทุน ใครเป็นคนงาน ผู้จัดการโรงงานจะจัดให้อยู่ในประเภทใด เจ้าของทุนคือผู้ที่มีอำนาจไล่คนงานออกได้ ใช่หรือไม่? สำหรับปัญหาเรื่องการตัดคนกลาง ทรงเห็นว่าจะเป็นการเสียหาย และถ้าเลิกโรงงานก็เป็นโทษแก่การค้าขาย ไม่มีนายทุนก็จะเสียหาย เพราะเหตุผล 3 ประการคือ กิจการบางอย่างต้องมีทุนจึงจะดำเนินการไปได้ กิจการบางอย่างต้องอาศัยแรงงานมากมายทำพร้อมๆกันจึงจะสำเร็จและไม่สิ้นเปลือง ถ้าปล่อยให้คนงานทำกันเองคงไม่สำเร็จ เพราะขาดผู้นำ ผู้ประกอบการ และข้อสุดท้ายคือ คนงานส่วนมากเป็นนายตนเองไม่ได้²⁶

"แต่คนชั้นที่เป็นคนงานโดยมากก็เป็นแต่ผู้หาเข้ากินค่าไม่มีทุนรอนเหลือก็มากนักน้อย และตามที่สังเกตดูก็จะเห็นได้ว่า ทุนรอนถ้ามีเหลืออยู่ในมือก็มักจะพอใช้ไปในทางหาความสุขในส่วนตัวเป็นพื้นที่จะไปอธิบายให้แลเห็นจริงตามว่า ควรเอามาลงทุนทำการอะไรที่จะออกงามดีนั้น เป็นการยาก เขาคงจะตอบว่าเงินของเขา เขาได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง เมื่อได้ทำงานการมาเห็นเหนื่อยมากแล้ว ก็ต้องการมีเล่นหัวพอให้สบายกายสบายใจบ้าง เขาจะใช้เงินเพื่อหาความสำราญบ้างดังนี้ก็เพียงเขาไม่ขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องหันเข้าไปเล่นกับผู้ที่มีทุนกองอยู่ อันเขาจะไม่ต้องจับจ่ายใช้สอยไปในทันทีเมื่อเราได้เอาทุนของเขามาลงเช่นนี้แล้ว ก็ต้องให้เขามีโอกาสได้ทุนของเขาคืน และต้องให้เขาได้กำไรพอเป็นผลประโยชน์แก่เขาบ้าง เขาจึงจะเต็มใจให้เราใช้เงินของเขา..."

ดังนั้น พระองค์จึงทรงลงความเห็นที่ "สังคมนิยมแท้ๆไม่มี มีแต่สังคมนิยมจอมปลอม"

"ไลเซี่ยลลิสต์" เกี เป็นอันตรายแก่ชาติ.....เพราะฉะนั้นผู้ที่ช่างพูดและมีไหวพริบที่อาจที่จะชักจูงและเชิญให้คนมากมายคิดฟุ้งสร้านไปต่างๆ ทำให้รู้สึกความเดือดร้อนไปต่างๆ รู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรม รู้สึก

²⁶ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533), หน้า 70-71

ว่าผู้มีอำนาจคดี ว่าลำเอียงไม่ให้คนได้รับความเสมอหน้ากัน จนถ้าบ้านหัวกันไปหลายๆพอก็อาจที่จะถึงให้คิดการกำเริบและก่อเหตุจลาจลได้เป็นแน่แท้ คนไทยเรานี้ที่จริงมีอยู่เป็นอันมากที่หูเบา และยังมีผู้มาพูดจูงไปในทางที่ถูกใจก็เห็นตามไป และเชื่อถือไปได้ว่า ถ้าแม่ได้จัดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองได้แล้ว อะไรๆก็จะเป็นไปตามความปรารถนาของตนทุกอย่าง ในข้อนี้ไทยเราก็ไม่ผิดอะไรกับพวกจีนที่ได้ไปนิยมเก๊กเหม็งและที่เชื่อถืออย่างมั่นคงว่า บรรดาสิ่งใดๆที่ตนปรารถนาก็จะได้ และข้อที่เดียดร่อนก็จะผ่อนเป็นเย็นเมื่อเก๊กเหม็งได้ทำการสำเร็จแล้ว แต่ตามความจริงแม้เป็นรีบบิลิกแล้ว จีนก็ยังมีความพอใจทั่วกันเช่นที่คาดคะเนไว้ แต่ข้อนี้คนไทยชั้นใหม่โดยมากก็ไม่รู้ เพราะผู้ที่รู้และที่ได้เป็นผู้อ้างเอาจีนมาเป็นตัวอย่างนั้น ก็ไม่เล่าความบกพร่องแห่งสิ่งซึ่งเขายกเอามาเป็นตัวอย่างขึ้นให้ใครๆฟัง คนจึงยังพากันหลงนิยมจีนที่ตั้งรีบบิลิกนั้นอยู่อย่างเดิม จึงต้องกล่าวว่า เปรียบอันตรายใหญ่แก่ชาติอัน ๑ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องช่วยกันคิดป้องกันไว้โดยเต็มสติกำลังของเราทุกๆคน..."²⁷

2. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปรียบลัทธิสังคมนิยมว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับศาสนาพระศรีอารีย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบันทึกลงใน "จดหมายเหตุรายวัน" ว่า ในเมืองไทยนั้นมีผู้ที่นิยมความคิดเกี่ยวกับศาสนาพระศรีอารีย์ แม้จะไม่มีผู้ใดที่ประกาศตนอย่างเปิดเผยว่า การนิยมในความคิดเช่นนี้ ก็คือ การนิยมในความคิดไซเชียลลิสต์ (สังคมนิยม)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบศาสนาพระศรีอารีย์กับไซเชียลลิสต์ไว้ดังนี้

²⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุรายวัน (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส), หน้า 95-96

ตารางเปรียบเทียบศาสนาพระศรีอารีย์กับโซเชี่ยลลิสต์
เปรียบเทียบผลดีที่จะพึงมีมาในศาสนาพระศรีอารีย์กับโดยทางปกครองตาม
ลัทธิของ "โซเชี่ยลลิสต์"²⁸

พระศรีอารีย์	โซเชี่ยลลิสต์
<p>1.บ้านเมืองจะราบคาบ เพราะคนจะพากันใจบุญ ไม่รบราฆ่าฟันกันอีกต่อไป</p> <p>2. จะไม่มีใครต้องได้รับความโทมนัสในทางได้เปรียบเสียเปรียบเพราะคนทั้งหลายจะได้รับความเสมอหน้ากันหมด จนกระทั่งพอออกจากบ้านแล้วจำกันไม่ได้</p> <p>3. ไม่มีเศรษฐีและไม่มีคนจน ใครมีอะไรก็มีเท่ากัน</p> <p>4. มีต้นกัลปพฤกษ์ขึ้น 4 มุมเมือง ใครจะต้องการสิ่งไร ก็ให้ไปเอาที่นั่น</p> <p>5. พระสงฆ์จะไม่ผิดกับคนอื่นนอกจากมีแต่ผ้าเหลืองห้อยหู ก็คือแปลว่าเลิกพระพุทธศาสนา</p>	<p>1. เหมือนกัน เพราะจะเป็นสัมพันธมิตรต่อกันและกันหมด โดยเหตุที่จะไม่มีเจ้าแผ่นดิน ฤาคนมักใหญ่หาอำนาจในทางสงคราม</p> <p>2. เหมือนกัน คนเสมอกันหมด ไม่มีใครมียศอำนาจสูงกว่าใคร</p> <p>3. เหมือนกัน และเพื่อจะให้เป็นที่พอใจแก่คนทั้งปวง ให้ผู้มีทรัพย์เอาทรัพย์ออกเจดีย์ให้ผู้ไร้ทรัพย์</p> <p>4. รวบรวมบรรดาทรัพย์สมบัติในแผ่นดินไว้ในปกครองของรัฐบาล เช่น บ่อถ่าน บ่อแร่ เป็นต้น เพื่อจะได้รวบรวมประโยชน์อันเกิดมาแต่บ่อนั้นๆ ไว้อุดหนุนผู้ที่ต้องการความอุดหนุน</p> <p>5. ศาสนาทั้งปวงเลิกหมด เพราะเป็นการขัดแก่ความเจริญของคน เป็นการบังคับจิตใจให้คิดในทางแคบและเป็นบรรทัดให้เดินไปได้เฉพาะทางเดียว เป็นเครื่องบีบบังคับคนไม่ให้ใช้ความคิดของตนเอง โดยเต็มที่มี</p>

²⁸ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533), หน้า 69

3. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความคิดเห็นว่ามีผู้ที่เป็นสังคมนิยมแท้ นั้นคือ “คนที่ปรารถนาความสุขแก่พลเมืองทั่วไปจริง และถือมั่นตาม “ศีล” ของโซเชี่ยลลิสต์ จริงทุกข้อ ไม่มีความมุ่งประโยชน์แห่งตนเองเลย ไม่ใช่เป็นโซเชี่ยลลิสต์เพราะมุ่งจะหาชื่อเสียง ภาอันอาจส่วนตัวและถึงอย่างไรก็ไม่เปลี่ยนแปลงความคิด ภาเลี้ยงออกจากคณะโซเชี่ยลลิสต์ ทั้งการที่เป็นโซเชี่ยลลิสต์นั้นไม่ใช่เพราะความแค้นอุษยาสส่วนตัว”

และได้ทรงมีพระราชวิจารณ์ต่อไปว่า ลัทธิสังคมนิยมนั้นไม่ใช่ลัทธิที่คนจะยั่งยืนไปได้จริง “จะถืออยู่ได้โดยความเต็มใจจริงๆก็เมื่อยามขัดสนและแลเห็นคุณแห่งการเฉลี่ยทรัพย์สินกัน เพราะตระหนักว่ามีทางที่จะขาดทุนได้เลยในการเฉลี่ย มีแต่จะได้กำไรทำเดียว แต่พอเมื่อใดมีทำทาง ที่อาจจะต้องเข้าเนื้อบ้างแล้วก็เปลี่ยนความคิด” และทรงสรุปว่าสังคมนิยมแท้้นั้นมักจะหาไม่ค่อย ได้ มีแต่สังคมนิยมเก๊ ซึ่งได้แก่คน 4 จำพวก

“...การเป็น “โซเชี่ยลลิสต์” ชนิดนี้ ใครๆก็เปนได้ ไม่เห็นจะยาก เย็นช้ำใจอะไร ถ้าใครหน้าด้านพอก็เปน “โซเชี่ยลลิสต์”

ชนิดนี้ได้ หากินล่อนๆ หาชื่อเสียงๆแท้ๆ เมื่อตรวจดูแล้วเห็นว่าบุคคล ที่พอใจประกาศตนว่าเป็น “โซเชี่ยลลิสต์” คงตกอยู่ในคน 4 จำพวก คือ

1. ผู้ที่ใช้ทรัพย์สิน และอุษยาผู้มีทรัพย์สิน เมื่อตนไม่มีก็ไม่อยากให้ผู้อื่นมี
2. ผู้ที่มีความประสงค์จะหาชื่อเสียง ภาอันอาจ ในทางที่ตั้งตนเป็นผู้สงสาร คนจน และเป็นปากเสียงของคนจนและคนทำงาน
3. ผู้ที่เป็นคนคิดฟุ้งสร้านและมีโวหารดี อยากจะแสดงโวหารและ ประสงค์จะแสดงอำนาจโดยทางปาฐาถาเรียให้คนไม่พอใจและก่อเหตุ ยุ่งเหยียงต่างๆ
4. ผู้ที่มีความคิดหย่อนและสติหย่อนได้ฟังเขาพูดก็หลงลมปากเขาไป คนจำพวกที่ 4 นี้ มักเป็นคนทำงานอย่างอื่น เห็นว่าตนเสียเปรียบ เพราะได้ฟังคำคนช่างพูดอธิบายก็เชื่อ โดยมีได้พิจารณาของตนเอง ไม่ได้ไตร่ตรองดูให้ตลอดว่างานที่ผู้อื่นทำนั้นจะหนักฤาจะไปคนละ ทางกับงานของตน คนจำพวกนี้ไม่น่าซัง น่าสงสารมากกว่า...”

4. ลัทธิสังคมนิยมไม่เหมาะสมกับสังคมไทย

การปกครองบ้านเมืองตามลัทธิสังคมนิยมแท้จริงนั้น ยังไม่อาจทำได้ และสังคมนิยมก็เป็นอันตรายต่อชาติและจะทำความวุ่นวายยุ่งยากให้แก่ชาติจนถึงก่อให้เกิดจลาจลได้ เพราะ "คนไทยเรานี้ที่จริงมีอยู่เป็นอันมากที่หุบเขา" พระองค์ทรงเห็นว่าการนำเอาลัทธิสังคมนิยมมาใช้ในเมืองไทยจะเป็นเครื่องนำความแตกแยกความพินาศฉิบหายมาสู่คนสู่ชาติบ้านเมือง จะเป็นเครื่องทำลายอิสรภาพ

"พวกโซเชี่ยลลิสต์ก็จะทำให้ไทยต่อไทยแตกกัน จะทำให้คนที่ต่างชั้นแต่เป็นชาติเดียวกันมีความเกลียดชังซึ่งกันและกันและทำให้มุ่งล้างผลาญซึ่งกันและกันเสมอ ยุแหยให้พี่น้องแตกกันเหมือนพรานหมณ์ผู้ฉลาดในอุบายโกงเข้าไปยุยงหนั กษัตริย์ลัชชวีครั่งพุทธกาลให้แตกกัน คนที่คิดร้ายเช่นนี้ เอานามโซเชี่ยลลิสต์ห่มไว้ประดุจเสื้ออันทรงเพื่อลวงตาคนให้หลงนิยม เพราะฉะนั้นจึงเป็นข้าศึกอันร้ายกาจและปราบปรามได้ไม่่ง่ายนัก แม้จะใช้กำลังอำนาจอาญาปราบอย่างคนร้ายอื่นๆก็ใช้ไม่ได้ เพราะยังจะทำให้คนผู้เบาสติกลับนิยมนับถือว่าคนนั้นต้องถูกลงทัณฑ์เพราะเขาพูดจริง เพราะฉะนั้นทางที่เราจะควรใช้ต่อสู้คนจำพวกนี้ก็ต้องใช้วิธีเดียวกับเขานั้นเอง ต้องใช้วิธีพูดอธิบายคัดค้าน คำที่เขากล่าว แต่ไม่ใช่คัดค้านไปเฉยๆต้องแสดงให้ปรากฏด้วยว่า ข้อความที่เขาเหล่านั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นความคิดอันดีก็ตาม แต่จะทำไปตามปากว่าได้จริงๆ ถ้าฝ่ายเราแสดงให้เห็นแจ่มแจ้งได้ว่าเป็นไปไม่ได้แล้ว แลคนที่ฟังรู้สึกตัวก็คงจะกลับความคิดเอง การที่จะบังคับให้คนกลับความคิดนั้นไม่ได้ ได้แต่จะชี้แจงให้แลเห็นเองว่า ความคิดเดิมนั้นคลาดเคลื่อนไป เพราะเข้าใจผิดฉะนั้นจึงจะกลับความคิดได้จริงๆ ข้อสำคัญนั้นก็คือไม่ควรจะตัดทางมิให้คนแสดงความคิดเห็นนั้นคลาดเคลื่อนอย่างไร จะควรแก้ไขอย่างไรนี้เป็นหน้าที่อันสำคัญ อันผู้หวังในความสงบราบคาบของชาติบ้านเมือง ควรจะพยายามกระทำโดยเต็มสติกำลังและความสามารถของตน ในเวลานี้หมดเวลาแล้วที่จะพูดอย่างนิทานยายกับตาว่า ไม่ใช่กองการอะไรของข้า คนเราทุกคนจะต้องเอาเป็นกงเป็นการของตน เพราะถ้ามี

ฉะนั้นทำเฉยๆและผลออกไป ไม่เข้าบ้านจะพังทับตัวเราทุกคน โดย
จะหนีไม่พ้นเป็นแน่แท้...²⁹

5. แม้พระองค์จะแสดงความคิดเห็นตอบโต้ระบอบสังคมนิยมซึ่งเป็นลัทธิความเชื่อทาง
การเมืองที่แผ่ขยายมาจากประเทศจีนเป็นสำคัญ แต่ระบอบสังคมนิยมในทัศนะของพระองค์นั้น
เป็นลักษณะผสมของลัทธิสังคมนิยมหลายฝ่าย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนิพนธ์บทความแสดงความคิดเห็นและมี
พระราชดำรัสหลายครั้งหลายคราวเกี่ยวกับ "ความเคลื่อนไหว" ทางด้านความคิด ความเชื่อใน
แนวคิดซึ่งแผ่ขยายมาจากประเทศจีน ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ก่อตั้ง "คณะภิกษุมินตั้ง" ที่
รัชกาลที่ 6 ทรงตั้งตนเป็นศัตรูนั้น มิได้เคยยอมรับว่าตนเป็น "สังคมนิยม" เขาอ้างว่า เขามี "ลัทธิ"
เป็นของตนเองภายใต้การนำของภิกษุมินตั้ง นั่นคือ "ลัทธิขุนยัดเซ็น"³⁰

²⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุรายวัน (พิมพ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ หม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส) อังโน ชัยอนันต์ สมุทวณิช,
การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณ
กิจ, 2533), หน้า 71-73.

³⁰ ขุนยัดเซ็นเป็นผู้มีอุดมการณ์สูงมาก และสิ่งนี้เองที่ทำให้เขาดำรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพ
ของชาวจีนมาจนปัจจุบัน ผิดกับผู้ร่วมก่อการปฏิวัติคนอื่นๆเป็นส่วนมาก ขุนยัดเซ็นเป็นนักก่อ
การปฏิวัติที่มีอุดมการณ์เป็นของตัวเอง เช่นเดียวกับ ฟรังโก ฮิตเลอร์ เลนิน และเมาเซตุง เขาเป็น
นักผสม "ของดี" ที่มีอยู่ในโลกกับ "ของดี" ที่เป็นของจีนเอง โดยไม่รังเกียจว่าจะเป็นสิ่งที่ประดิดประ
ฐานโดยนักประชาธิปไตยตะวันตก จากคอมมิวนิสต์โซเวียตหรือจากปรัชญาลัทธิขงจื้อซึ่งเขาถือว่าเป็น
เป็นศัตรูที่สำคัญต่อความเจริญของจีน แต่เนื่องจากคำสอนของเขาในสิ่งที่เกี่ยวกับหลักการ
ปฏิวัติ และองค์การที่ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐบาลมีลักษณะพิสดารไปจากนักการเมืองอื่นๆเท่า
ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ เขาจึงสมควรที่จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สถาปนาลัทธิขุนยัดเซ็นขึ้น
(อ่านเพิ่มเติมได้ใน เขียน ธีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. หน้า 146.)

ลัทธิซุนยัตเซ็นซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุดก็คือ "ลัทธิไตรราชฎ์" หรือ "ซันหมินจู่อี้" (The Three Principles of the People) อันได้แก่³¹

1. เอกราชแห่งชาติ (หมินจู่) (Nationalism)
2. อำนาจอธิปไตยของประชาชน (หมินจวน) (Democracy)
3. ความยุติธรรมในการครองชีพ (หมินเชิง) (People's Livelihood or Socialism)

คำสอนเกี่ยวกับ "ลัทธิไตรราชฎ์" แต่ดั้งเดิมที่ประกาศในปี 1905 นั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายเน้นที่คิดว่า "ชาวจีนเป็นเจ้าของประเทศ มิใช่แมนจูผู้ด้อยอารยธรรม" ฉะนั้น

1. หมินจู่ คือ การร่วมมือกันระหว่างชาวจีนโดยลุกขึ้นมาปลดแอกความเป็นทาสจากการปกครองของราชวงศ์แมนจู

2. หมินจวน คือ เมื่อโค่นราชวงศ์แมนจูได้แล้วมิให้ผู้ใดมีอำนาจตั้งจักรพรรดิแต่ก่อน ซึ่งถือเอาอำนาจอธิปไตยไปใช้แต่ผู้เดียว แต่ให้อำนาจอธิปไตยนั้นมาตกแก่ปวงชนชาวจีน

"หมินจวน" ตามอุดมการณ์ของซุนยัตเซ็น ก็คือ การปกครองในระบบสาธารณรัฐ ระบบประชาธิปไตย และการมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศตามแบบฉบับของประเทศอารยตะวันตก

3. หมินเชิง คือ การจัดสรรที่ดินตามระบบบ่อนาและระบบนาเฉลี่ย³²

อย่างไรก็ตาม "ลัทธิไตรราชฎ์" ของ ซุนยัตเซ็นก็ได้รับการปรับปรุงเรื่อยมา จนกระทั่งปี 1924 "ลัทธิไตรราชฎ์" นี้ก็เปลี่ยนแปลงอย่างเสร็จสมบูรณ์

1. ลัทธิความเป็นเอกราชแห่งชาติ (หมินจู่) ความคิดนี้ได้รับการขยายความใหม่ในปี 1924 การโค่นล้มราชวงศ์แมนจูได้สำเร็จลงแล้ว แต่มหาอำนาจจักรวรรดินิยมยังคงถือป็นขั้ว

³¹ เขียน อีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 147.

³² เขียน อีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 147.

ไขว่อยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ผืนแผ่นดินของจีนหาใช่เป็นสิทธิของชาวจีนไม่ ชุนยัตเซ็นได้เพิ่มเอาคำโฆษณาต่อต้านจักรวรรดินิยมและสอดแทรกหลักการปกครองตนเองที่ควรจะได้แก่ชนกลุ่มน้อยภายในประเทศจีน หลักการนี้จะได้รับความสำเร็จก็ต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติต่อต้านการควบคุมของจักรวรรดินิยม รวมทั้งชาวจีนเองที่สมรู้ร่วมคิดกับจักรวรรดินิยม หน้าที่ของชาวจีนตามความหวังของชุนยัตเซ็นนั้น รวมถึงการช่วยเหลือปลดแอกลัทธิจักรวรรดินิยมให้แก่ประชาชาติที่ถูกกดขี่จากชาวต่างชาติด้วย นั่นก็คือ เขาได้ขยายขอบเขตของการปฏิบัติจากภายในประเทศเป็นการปฏิบัติสังคมทั่วไปแห่งโลกด้วย จีนควรให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวเอเชีย เพื่อต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่ง ในขณะเดียวกัน จีนควรให้ความร่วมมือกับโซเวียตในการต่อต้านชนชั้นบูร์ดัว ไม่เลือกว่าผู้หนึ่งจะมีกำเนิดมาจากแหล่งใด

ในปัญหาชนกลุ่มน้อยนั้น ความคิดของชุนยัตเซ็นไม่แตกต่างไปจากความคิดของเหล่าจารีตนิยมที่ได้รับอิทธิพลของลัทธิขงจื้อเท่าไรๆ ในขณะที่เขาประกาศสนับสนุนหลักการปกครองตนเองให้แก่ชนกลุ่มน้อยนั้น เขากล่าวว่า การกลืนเชื้อชาติ (National Assimilation) นั้นไม่ขัดกับหลักความเป็นเอกราชแห่งชาติ นั่นก็เท่ากับว่า ถ้าหากชาวจีนสามารถกลืนชนกลุ่มน้อยโดยวิธีการชิมชาบแล้ว ชนกลุ่มน้อยก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาหลักการปกครองตนเอง คำสอนนี้เตือนให้คิดถึงหลักการความเป็นพี่น้องและเพื่อนกันในระหว่างชนชาวจีนซึ่งไม่มีการขีดเส้นแบ่งเชื้อชาติแต่ประการใด³³

2. ลัทธิอำนาจอุปถัมภ์โดยของประชาชน (หมินจวน) เช่นเดียวกับการปฏิบัติในประเทศต่างๆ ผู้ก่อการปฏิวัติมักจะวางแผนอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศไว้เป็นการชั่วคราว โดยเหตุผลโฆษณาชวนเชื่อในลักษณะแตกต่างกันไป คอมมิวนิสต์ประกาศว่าระบอบของตนเป็นระบอบที่ประชาชนมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด แต่ลัทธิในการใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแทนชนชั้นกรมาซีนั้น ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ ชุนยัตเซ็นยอมรับความไม่เท่าเทียมกันโดยธรรมชาติของมนุษย์ โดยแบ่งความสามารถของมนุษย์ออกเป็น 3 ชั้น ตามความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์ทางการเมือง³⁴ ด้วยเหตุนี้เขาจึงได้คิดสร้างสูตรการปฏิบัติ 3 ชั้น (เผด็จ

³³ เชียง ธีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 148.

³⁴ Paul M.A. Linebarger, C. Djang and Ardath Burks, Far Eastern Governments and Politics (Van Nostran Co., Inc., 1956), p.149. อ้างถึงใน เชียง ธีระวิทย์, วิวัฒนาการการ

การโดยทหาร การปกครองโดยพรรคการเมือง และการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ) กำหนดอำนาจหน้าที่ของกลุ่มชนที่จะใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแทนประชาชน การมอบอำนาจเช่นนั้นเป็นการชั่วคราว ดังนั้นจึงไม่ขัดต่อหลักการอำนาจอธิปไตยของประชาชน

ด้วยอิทธิพลของลัทธิการต่อต้านระบบรัฐสภาตามแบบฉบับของโซเวียต ประกอบกับความล้มเหลวของการจัดตั้งระบบรัฐสภาของจีน ชุนยัตเซ็นเริ่มวิพากษ์วิจารณ์ระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทนที่ปฏิบัติกันอยู่ในประเทศตะวันตก เขาเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทนนั้นมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิอำนาจอธิปไตยของประชาชน และเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักความยุติธรรมในการครองชีพ ที่ว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิอำนาจอธิปไตยของประชาชน เพราะระบอบประชาธิปไตยตะวันตกยินยอมให้มีการปกครองตนเองเฉพาะผู้ที่มีฐานะเหนือกว่าพวกอื่นในเรื่องเชื้อชาติ ส่วนชนชาติหรือเชื้อชาติอื่นถูกถือเอาเป็นเมืองขึ้นและถูกกดขี่ต่อไป ที่ว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักความยุติธรรมในการครองชีพ เพราะพวกนายทุนในระบอบประชาธิปไตยตะวันตกปฏิบัติที่จะให้ความอยู่ดีกินดีแก่ประชาชนชั้นที่มีฐานะต่ำกว่า ดังนั้น หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนในคำสอนของชุนยัตเซ็นนั้น จึงต้องเคลือบหลักการความเป็นเอกราชแห่งชาติและความยุติธรรมในการครองชีพ

รัฐบาลในอุดมการณ์ของชุนยัตเซ็น นอกจากจะต้องเป็นรัฐบาลที่แบ่งแยกองค์การที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 4 สาขา คือนอกจากมีอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ตามคำสอนของมองเตสกีเยอ (Montesquieu) แล้ว เขายังกำหนดให้มีอำนาจควบคุมและอำนาจการสอดส่องเข้าไปอีกด้วย รัฐบาลที่แยกผู้ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 5 สาขานั้น จะต้องมึหน้าทีมากที่สุดและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากที่สุด ทั้งนี้เพราะรัฐบาลมีความสามารถที่มากที่สุดและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากที่สุด การเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชนอาจแสดงออกได้ 4 ทาง คือ อำนาจการออกเสียงเลือกตั้ง (Election) อำนาจการถอดถอน (Recall) อำนาจการออกความคิดริเริ่ม (Initiative) และอำนาจการลงประชามติ (Referendum) ในขณะที่รัฐบาลมีความสามารถ (หนึ่ง) ประชาชนมีอำนาจ (จวน) ทฤษฎีของชุนยัตเซ็น คือการ "ทำรัฐบาลให้เป็นเครื่องจักรกลและประชาชนเป็นวิศวกร" นั่นก็คือ "ประชาชน 400 ล้านคนล้วนแต่เป็นกษัตริย์" จะเห็นว่าความคิดเกี่ยวกับรัฐใน

อุดมการณ์ของซุนยัตเซ็นอาจสืบสาวที่มาจาก 4 แห่ง รัฐบาลในระบบสาธารณรัฐตามความคิดการเมืองตะวันตก สิทธิ 4 ประการ จากลัทธิการเมืองที่ปฏิบัติในสวิส ประชาธิปไตยแบบการ (Democratic Centralism) จากสหภาพโซเวียต และหลักปฏิบัติดั้งเดิมเกี่ยวกับสิทธิการสอบแข่งขัน และอำนาจการตรวจตราควบคุมของจีน

3. ลัทธิความยุติธรรมในการครองชีพ (หมินเซิง) เป็นหลักการที่เข้าใจยากที่สุดของลัทธิไตรราษฎร์ นักการเมืองตะวันตกพากันวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่เข้าใจบ้าง คลุมเครือบ้าง ทั้งนี้เพราะพวกนี้มักจะตั้งคำถามแก่ตัวเองก่อนว่า ซุนยัตเซ็นเป็นคอมมิวนิสต์หรือนักสังคมนิยม หรือจัดอยู่ในค่ายประชาธิปไตย แล้วแกะความคิดของเขาไปเข้าสู่ตรรกกับลัทธิใดลัทธิหนึ่งที่ตนตั้งสมมติฐานไว้ ผลก็คือความสับสน เพราะซุนยัตเซ็นสร้างสูตรผสมขึ้นเป็นของตัวเอง โดยอาศัยความรู้ภายในและภายนอกประเทศ ฉะนั้นคำพูดบางตอนของเขาอาจเข้าข้างประชาธิปไตยตามฝ่ายเจียงไคเช็คและพรรคพวกของเขาแอบอ้าง และคำสอนบางตนก็เข้าข้างหลักคอมมิวนิสต์ตามฝ่ายเมาเซตุงและพรรคพวกอ้างเช่นเดียวกัน

คำสอนในส่วนนี้มีได้แตกต่างไปจากเดิมมากนัก ข้อเสนออันขัดแย้งของเขาก็คือการจัดสรรที่ดิน ซึ่งมีปรากฏอยู่ในคำขวัญของสมาคมถุงหมิงหุ้ยแล้วตั้งแต่ปี 1905 แต่ที่เขาขยายให้กระจ่างขึ้นก็คือการจัดระบบการลงทุน ซึ่งเป็นการเพ่งเล็งถึงระบบการอุตสาหกรรม ในการที่จะบรรลุผลตามความมุ่งหมายในเรื่องการจัดสรรที่ดินนั้น เขาเสนอว่า คุณค่าของที่ดินที่เพิ่มขึ้นเองนั้นให้ตกเป็นประโยชน์ของรัฐ และการที่จะบรรลุสมความมุ่งหมายในการจัดระบบเรื่องการลงทุนนั้น เขาเสนอให้รัฐเข้าดำเนินการอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมที่สำคัญๆเสียเอง เมื่อมีคนถามถึงปัญหาหลักความยุติธรรมในการครองชีพของเขา เขายังสร้างความสับสนให้แก่ผู้ฟังโดยตอบว่า “มันเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ และมันเป็นลัทธิสังคมนิยม”³⁵

³⁵ เขียน อีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 149-150.

ซุนยัตเซ็น ได้ถ่ายทอดแนวความคิดอันมุ่งมั่นของเขาลงในพินัยกรรมคำสั่งสอนซึ่งเขียนขึ้น ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 1925 ก่อนถึงอสัญกรรม ดังนี้

“นับเป็นเวลา 40 ปี ที่ข้าพเจ้าได้อุทิศเวลาเพื่อการปฏิวัติของประชาชน ด้วยน้ำใจอันแน่วแน่ที่จะยกฐานะของประเทศจีนให้มีเสรีภาพและความเสมอภาค จากประสบการณ์ 40 ปี ที่ล่วงแล้วมา ทำให้ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า การที่จะบรรลุถึงจุดหมายดังกล่าวนี้ เราจะต้องปลุกมวลชนและผูกมิตรกับประชาชนทั่วโลกที่ถือว่า เรามีฐานะเท่าเทียมกัน สามัคคีต่อสู้ร่วมกัน

บัดนี้งานการปฏิวัติยังไม่บรรลุผลสมความมุ่งหมาย ขอให้สหayaร่วมอุดมการณ์ของข้าพเจ้าจงยึดถือ (หลักการ) ที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ในแผนการสร้างชาติ โครงการสร้างชาติลัทธิไตรราชฎรและคำขวัญที่ออกในนามของที่ประชุมสภาแห่งชาติครั้งที่หนึ่ง ขอจงได้พยายามต้องงานของเราให้ถึงจุดหมาย ตามที่ได้มุ่งหมายที่จะเปิดประชุมสภาผู้แทนราชฎรและยกเลิกสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมต่างๆ นั้นขอให้เร่งดำเนินการให้สำเร็จภายในระยะสั้นที่สุด นี่แหละเป็นคำฝากอำลาของข้าพเจ้า”

เขียนในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 1925

ซุนหวุน 11 มีนาคม 1920

ดร. ซุนยัตเซ็นได้กลายเป็นวีรบุรุษดังเทพนิยาย และเทพเจ้าผู้คุ้มครองพรรคก๊กมินตั๋งไปทันทีหลังจากการอสัญกรรม นายลายอัน ชาร์แมน (Lyon Sharman) ได้เขียนว่า ซุนยัตเซ็นได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ สัญลักษณ์แห่งความสามัคคีของก๊กมินตั๋ง สัญลักษณ์แห่งความรักชาติอันปราศจากความเห็นแก่ตัว สัญลักษณ์แห่งเจตจำนงของเขาในการที่จะก่อสร้างประเทศจีนให้ทันสมัยตามแบบฉบับของประเทศตะวันตก สัญลักษณ์แห่งการปฏิวัติอันปราศจากความเห็นแก่ตัว และสัญลักษณ์แห่งอุดมการประชาธิปไตย

ลัทธิไตรราชฎร (ซันหมินจู้) ของเขากลายเป็นคัมภีร์ของก๊กมินตั๋งมีปัญหว่า ซุนยัตเซ็นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่? คอมมิวนิสต์จีนก็พยายามตีความว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์ พวกต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็พยายามโต้แย้งปฏิเสธ ผลงานของเขาแยกแวกการตัดสินใจให้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่าย

หนึ่งโดยเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคำขวัญการประชุมใหญ่ของก๊กมินตั๋งครั้งนั้น ซุนยัตเซ็นได้เปลี่ยนแปลงความคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับลัทธิไตรราษฎร์ของเขาไปมาก หลักการเอกราชแห่งชาติ (หมินจู) ได้ขยายจากการต่อต้านแมนจูเป็นต่อต้านจักรวรรดินิยม และต่อต้านลัทธินิยมทหาร ในหลักการความยุติธรรมในการครองชีพ (หมินเจิง) นั้น คำขวัญได้ย้ายหลักการการจัดสรรที่ดินให้เท่าเทียมกัน และการจัดระเบียบในเรื่องทุน ข้อที่มีการโต้เถียงมากที่สุดคือหลักความยุติธรรมในการครองชีพ³⁶นี้

อย่างไรก็ตาม ซุนยัตเซ็นมีความภูมิใจว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือลัทธิอื่นใดในโลกไม่วิเศษเหนือไปกว่าลัทธิไตรราษฎร์ของตน ในการที่จะนำมาปฏิบัติในประเทศจีน ซุนยัตเซ็นไม่ใช่คอมมิวนิสต์สมบูรณ์ดังที่คอมมิวนิสต์แอบอ้าง เพราะประการแรกการติดต่อกับสหภาพโซเวียตมิใช่เป็นความคิดริเริ่มของตนเองอันเกิดจากความเลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์แต่ประการใด แต่เป็นการริเริ่มของตัวแทนของคอมมิวนิสต์รัสเซีย และเมื่อมาริงเสนอนะให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมกับก๊กมินตั๋งนั้น ซุนยัตเซ็นยอมรับอย่างมีเงื่อนไข การขอความช่วยเหลือจากรัสเซียเป็นเพราะซุนยัตเซ็นไม่มีที่พึ่งอื่นใด ซุนยัตเซ็นขอความช่วยเหลือจากมหาอำนาจตะวันตก แต่มหาอำนาจตะวันตกรับรองและให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลศัตรูของเขาที่ปักกิ่ง และเมื่อลัทธิชาตินิยมแพร่หลายในพรรค มหาอำนาจตะวันตกต่างขวัญเสียไปตามๆ กัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการที่ซุนยัตเซ็นรับความช่วยเหลือจากรัสเซียนั้นเป็นเรื่องความมีหัวโอนเอียงไปในทางอรรถประโยชน์มากกว่าความนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ประการที่ 2 ซุนยัตเซ็นไม่เคยมีความปรารถนาที่จะให้เอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาสอนสมาชิกของพรรค ประการที่ 3 เขาสนับสนุนการร่วมมือระหว่างชนชั้นต่างๆ มากกว่าการต่อสู้ระหว่างชนชั้นดังคำสอนของคอมมิวนิสต์ เขายอมรับองค์การพรรคการเมืองแบบพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย แต่พรรคการเมืองของเขามีได้เป็นตัวแทนของชนชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นตัวแทนของประชาชนชาวจีนทั่วไป ครั้งหนึ่งเขาเคยกล่าวว่า “ในประเทศจีนไม่มีการขัดแย้งกันระหว่างชนชั้น” อย่างไรก็ตาม ซุนยัตเซ็นมิได้เป็นศัตรูของ

³⁶ เชียง ธีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 135-136.

คอมมิวนิสต์ตั้งที่ก๊กมินตั๋งฝ่ายขวาพยายามตีความ เขามีความคิดตรงกับลัทธิคอมมิวนิสต์หลายประการ และเขาไม่เคยกลัวว่าเขาจะเป็นคอมมิวนิสต์ นั่นคือเขาเป็นตัวของเขาเอง”³⁷

เมื่อพิจารณาแนวคิด “ลัทธิไตรราชฎ์” ของ ดร.ชุนยัตเซ็น ประกอบกันแล้ว จะเห็นได้ว่าพระทศนะเกี่ยวกับ “สังคมนิยม” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งวิจารณ์ผ่านลักษณะการเมืองการปกครองของจีน มิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกับ “ลัทธิไตรราชฎ์” ของ ดร.ชุนยัตเซ็น ดังที่พระองค์ได้กล่าวไว้ว่าเป็น “โซเชี่ยลลิสต์” หรือ “จีนที่จัดตั้งรัฐบาล”³⁸ แต่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างแนวคิดสังคมนิยมหลายฝ่าย

ศาสตราจารย์ จรุง สุภาพ ได้อธิบายถึง “ระบบสังคมนิยม” ไว้ในหนังสือ “ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ” ว่า มุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้สังคมส่วนรวมถือกรรมสิทธิ์ หรือควบคุมการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยสำคัญในการผลิต เช่น ทุน ทรัพยากรที่ดิน วิทยากร ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระจายผลประโยชน์เหล่านี้ออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด

ระบบสังคมนิยม โดยทั่วไปที่สำคัญนั้นมีอยู่ 3 ประเภท คือ³⁹

1. สังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวอุดมคติ
2. สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์
3. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย

1. สังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวอุดมคติ โดยทั่วไปหมายถึงระบบสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นไปตามจินตนาการ เช่น ยูโทเปียของโทมัส มอร์ หรือชุมชนทางเศรษฐกิจตามแบบของโอเวน โดยทั่วไปแล้วมักจะหมายถึงชุมชนเล็กๆ ซึ่งอาจจะเรียกว่า คิบบูตซ์ (Kibbutz) หรือหมู่บ้านสหกรณ์ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความบกพร่องต่างๆทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้

³⁷ เขียน ถีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 136.

³⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุร้ายวัน. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส) หน้า 95-96.

³⁹ จรุง สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2538) หน้า 49-50.

มีการช่วยเหลือร่วมมือกันในการหาเลี้ยงชีพ แบ่งปันประโยชน์กัน ไม่กดขี่ข่มเหงระหว่างสมาชิก เช่น ให้มีชีวิตอยู่ร่วมกัน แบ่งปันประโยชน์ต่างๆอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและยุติธรรม

โดยสรุปแล้ว สังคมนิยมลมนบูรณแบบตามแนวอุดมคติ มีลักษณะดังนี้

1. การปกครอง

◇ สมาชิกมีส่วนปกครองตนเองโดยจะอยู่อาศัยกันเป็นชุมชน

2. เศรษฐกิจ

◇ ทำงานร่วมกัน แล้วแบ่งปันประโยชน์ระหว่างกันด้วยความเป็นธรรม ทรัพย์สินเป็นส่วนรวม

2. สังคมนิยมแบบมาร์กซิสม์ เป็นแนวความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งถือว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีการกดขี่เอารัดเอาเปรียบ และผูกขาดโดยผู้ที่มีเงินหรือนายทุน จนกระทั่งทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากที่ใช้แรงงานถูกขูดรีดได้รับความเดือดร้อนทุกข์ทรมาน ดังนั้นจึงควรจัดให้มีระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ คือ ให้ผู้ที่ถูกกดขี่ คือ ชนชั้นกรรมาชีพได้มีอำนาจปกครองอย่างเด็ดขาด เชื่อว่าเมื่อชนชั้นกรรมาชีพได้มีอำนาจปกครองและเข้าควบคุมการผลิตทั้งปวงแล้ว ก็จะทำให้ไม่มีการกดขี่ ซึ่งจะแก้ปัญหาความบกพร่องทั้งปวงของสังคมได้ และเป็นการปูพื้นฐานเพื่อจะนำไปสู่สังคมที่ไม่มีชนชั้นที่สมบูรณแบบ คือ ความเป็นคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ การปกครองที่เป็นเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพนี้ มาร์กซ์ถือว่าเป็นประชาธิปไตยและก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม เพราะไม่มีการขูดรีดเอาเปรียบใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะชนชั้นกรรมาชีพเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์โดยทางปฏิบัติยังมีได้เข้าถึงความเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง

แนวความคิดของมาร์กซ์ ซึ่งเป็น คอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิมนั้น มีลักษณะดังนี้

1. การปกครอง

- ปราศจากอำนาจรัฐ รัฐบาล กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ
- การไม่มีรัฐบาลเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าไม่มีการกดขี่ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน
- ความไม่มีรัฐและรัฐบาลแสดงให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์ได้ก้าวหน้าอย่างสมบูรณ์เต็มที่

2. เศรษฐกิจ

- บุคคลสามารถประกอบการผลิตด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละบุคคล
- แต่ละคนไม่มีกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเป็นของตัวเอง แต่เป็นของชุมชนร่วมกัน

3. สังคม

- มนุษย์เจริญสูงสุดและสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ โดยทุกคนพอใจอยู่เฉพาะเพียงการทำงานเท่าที่ตนสามารถและได้รับประโยชน์เท่าที่จำเป็นเท่านั้น
- ไม่มีกฎเกณฑ์ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็กฎหมายหรือข้อบังคับ เพราะบุคคลอยู่ได้ด้วยความคิดที่มีอยู่ในแต่ละคน

สำหรับสังคมนิยม Marxist ปัจจุบันนั้น มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การปกครอง

- ◆ รัฐบาลมีบทบาทเข้าควบคุมทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างมากมาย เพื่อให้เป็นไปตามหลักที่ว่า "ไม่ต้องการให้เกิดช่องว่างในสังคม"
- ◆ พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจในทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง
- ◆ พรรคคอมมิวนิสต์ถือว่าได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้น ระบบการปกครองเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพก็คือการปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์นั่นเอง
- ◆ พรรคคอมมิวนิสต์จะต้องมีอำนาจในการปกครองและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง
- ◆ สังคมนิยมในความหมายของลัทธิคอมมิวนิสต์ คือ การปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจลัทธิชาตแต่กลุ่มเดียวในนามของเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ ผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ถือว่าสังคมนิยมแบบอื่นไม่ถูกต้อง ใช้ไม่ได้ และแปลกปลอม ยังมีการกดขี่โดยนายทุน และชนชั้นกรรมาชีพจะไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดเลย

◆ ไม่ยอมรับหลักการและค่านิยมแบบประชาธิปไตยว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ยอมรับว่า

- * บัญญัติหรือนิยาม เท่ากับ เสรีภาพของบุคคล
- * สิทธิในทรัพย์สินหรือกรรมสิทธิในทรัพย์สิน หรือกิจการต่างๆของบุคคล
- * สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่โต้แย้ง หรือแตกต่างจากลัทธิหรือนโยบายที่สำคัญของรัฐ
- * สิทธิในการรวมกลุ่มที่อยู่นอกการจัดตั้งของรัฐ
- * สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง
- * สิทธิในการเปลี่ยนรัฐบาลหรือเปลี่ยนคณะผู้ปกครองประเทศ

2. เศรษฐกิจ

◆ ชนชั้นกรรมาชีพเป็นเจ้าของและควบคุมการผลิตทั้งวัน แต่ในทางปฏิบัติให้พรรคคอมมิวนิสต์ทำหน้าที่นี้แทนชนชั้นกรรมาชีพ

3. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย เป็นระบบเศรษฐกิจที่ต่อต้านความบกพร่องของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างในเรื่องรายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน และความเป็นอยู่ที่เสื่อมโทรมของชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้น จึงได้สร้างโครงการทางเศรษฐกิจ สังคมในลักษณะที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ โดยไม่ละทิ้งเสรีภาพของบุคคลใดในการประกอบการต่างๆ แต่ต้องการปรับปรุงให้เสรีภาพดังกล่าวนี้อยู่ในวงเขตที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดสวัสดิการและความเป็นธรรมแก่ส่วนรวม ซึ่งกระทำได้ด้วยทำให้รัฐบาลเข้าดำเนินการด้วยตนเองในกิจการเศรษฐกิจที่สำคัญ และการกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เสรีภาพของบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

โดยสรุปแล้ว "สังคมนิยมประชาธิปไตย" นั้น มีหลักการ ดังต่อไปนี้

1. การปกครอง

- ใช้วิธีการแบบรัฐสภา เพื่อความเจริญและความเป็นธรรมที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระบบอื่น
- ใช้ระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานสำคัญ ประชาชนสามารถปกครองตนเอง
- การกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะในด้านสวัสดิการ หรือการจำกัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน หรือการให้รัฐบาลมีอำนาจและบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมตัดสินใจด้วย

2. เศรษฐกิจ

- ต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม โดยเฉพาะเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ
- ต่อต้านอิทธิพลของเงินตรา ไม่ต้องการให้เงินตรามีอำนาจเหนืออิทธิพลเหนือชีวิตของบุคคล
- ให้ระบบเศรษฐกิจในรูปแบบรัฐสวัสดิการ หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย
- ให้กิจการสำคัญๆที่มีขนาดใหญ่และเป็นความต้องการของประชาชนทั่วไปเป็นกรรมสิทธิ์ขององค์การ หรือหน่วยงานสาธารณะ หรือให้องค์การรัฐบาลได้มีส่วนเข้ามาควบคุมเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม
- โอนกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญเป็นของรัฐ
- โอนกิจการเป็นของรัฐเพื่อการจัดสรรรายได้ให้แก่ประชาชนด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น

3. สังคม

- ต้องการให้บุคคลไม่ว่าจะอยู่ชั้นใดมีเสรีภาพ มีศักดิ์ศรี ในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ มีรัฐบาลเป็นของประชาชน และได้รับความเป็นธรรมในทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองในทางสวัสดิการ เพื่อให้มนุษย์อยู่ได้อย่างผาสุก และสามารถเข้าถึงความผาสุกนั้นได้อย่างแท้จริง ด้วยการใช้หลักวิวัฒนาการและประชาธิปไตย

สังคมนิยมประเภทต่างๆรวมทั้ง "ลัทธิไตรราชฎ์" ของ ดร. ชุนยัดเซ็น มีความเหมือนและความแตกต่างกันโดยสรุป ตามตารางด้านล่างนี้

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดระบอบสังคมนิยม

Socialist ของ รัชกาลที่ 6	สังคมนิยม อุดมคติ	Marxist ดั้ง เดิม	Marxist ปัจจุบัน	สังคมนิยม ประชาธิปไตย	ลัทธิ ไตร ราษฎร์
1. ไม่มีเจ้าแผ่นดิน ทุกคนเท่าเทียมกัน เป็นมิตรกันหมด 2. ทุกคนเสมอ กันหมดไม่มีใคร มียศอำนาจสูงกว่า 3. ทุกคนฐานะ เท่ากัน คนรวย ต้องเฉลี่ยทรัพย์สิน ให้คนจน 4. รวบรวมทรัพย์สิน สมบัติในแผ่นดิน ไว้ในปกครอง ของรัฐบาล (กิจการโอนเป็น ของรัฐ) 5. เลิกศาสนา เพราะขัดแก่ ความเจริญ	1. ลมาชิกมีส่วน ปกครองตนเอง โดยจะอยู่อาศัย กันเป็นชุมชน 2. ทำงานร่วมกัน แล้วแบ่งปัน ประโยชน์ ระหว่างกันด้วย ความเป็นธรรม ทรัพย์สินเป็น ของส่วนรวม	1. การดำรงชีพ โดยปราศจาก อำนาจรัฐ รัฐบาล กฎหมาย และ กฎเกณฑ์ต่างๆ เพราะรัฐและการ ปกครองเป็น เรื่องหมายของ การกดขี่ ที่ ผู้ ปกครองมีต่อ ประชาชน 2. แต่ละคนไม่มี กรรมสิทธิ์ เป็น ทรัพย์สินเป็น ของส่วนตัว แต่ เป็นของชุมชน ร่วมกัน บุคคล ไม่เอาดีเอา เปรียบกัน ทุก คนพอใจอยู่ เฉพาะเพียงการ ทำงานเท่าที่ตน สามารถและได้ รับประโยชน์เท่า ที่จำเป็นเท่านั้น / ทรัพย์สินส่วน บุคคลเป็นสิ่งที่ ก่อให้เกิดความ ชั่วร้ายและเห็น แก่ตัว	1. รัฐบาลพรรค คอมมิวนิสต์ที่ ควบคุมทางการ เมืองและ เศรษฐกิจอย่าง แท้จริง เพื่อให้ เป็นไปตามหลัก ที่ว่า "ไม่ต้องการ ให้เกิดช่องว่าง ในสังคม" (สังคมนิยมใน ความหมายของ ลัทธิคอมมิวนิสต์ คือ การปกครอง โดยพรรค คอมมิวนิสต์มี อำนาจสิทธิขาด แต่กลุ่มเดียวใน นามของเผด็จ การโดยชนชั้น กรรมาชีพ ผู้ที่ นิยมลัทธิ คอมมิวนิสต์ถือ ว่าสังคมนิยม แบบอื่นไม่ถูก ต้อง ใช้ไม่ได้ และแปลกปลอม ยังมีการกดขี่โดย นายทุน และชน ชั้นกรรมาชีพจะ ไม่ได้ รั	1. ใช้ระบอบ ประชาธิปไตย เป็นพื้นฐานใน การปกครอง ประชาชนลา- มารทดปกครอง ตนเอง 2. ต้องการให้ บุคคลไม่ว่าจะ อยู่ชั้นใดมี เสรีภาพ มี ศักดิ์ศรีอยู่ได้ อย่างผาสุกด้วย การใช้หลัก พัฒนาการและ ประชาธิปไตย 3. ทุกคนได้รับ ความเป็นธรรม ทางเศรษฐกิจ- การคุ้มครองใน ทางสวัสดิการ 4. ให้กิจการ สำคัญที่มี ขนาดใหญ่และ เป็นความต้อง การของ ประชาชนทั่วไป เป็นกรรมสิทธิ์ ขององค์การ หรือ หน่วยงาน สาธารณะ หรือ	1. ไม่ให้ผู้นิยม อำนาจเหมือน จักรพรรดิ ราชวงศ์แมนจูตั้ง แต่ก่อน ซึ่งถือ เอาอำนาจ อธิปไตยไปใช้แต่ ผู้เดียว แต่ให้ อำนาจอธิปไตย นั้นมาตกแก่ปวง ชนชาวจีน ตาม อุดมการณ์ของ ชนยัดเข็น ก็คือ ให้เปลี่ยนการ ปกครองเป็น ระบอบ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย มี รัฐธรรมนูญเป็น กฎหมายสูงสุด ในการปกครอง ประเทศตาม แบบฉบับของ ประเทศอารย ตะวันตก 2. การเฉลี่ย ทรัพย์สินอันได้แก่ ที่นา

		<p>ไม่มีกฎเกณฑ์ทุก รูปแบบไม่ว่าจะ เป็นกฎหมาย หรือข้อบังคับ เพราะบุคคลอยู่ ได้ด้วยความคิดที่ มีอยู่ในแต่ละคน</p>	<p>ประโยชน์อย่าง ใดเลย</p> <p>2. ไม่ยอมรับ หลักการและค่า นิยมแบบ ประชาธิปไตยว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้อง</p> <p>2.1 ปัจเจกชน นิยม เสรีภาพของ บุคคล</p> <p>2.2 สิทธิใน ทรัพย์สิน หรือกรรม สิทธิใน ทรัพย์สิน หรือกิจการ ต่างๆ ของ บุคคล</p> <p>2.3 สิทธิในการ แสดงความคิด เห็นที่ได้ แย้ง หรือ แตกต่างจาก สิทธิหรือ นโยบายที่ สำคัญของ รัฐ</p> <p>2.4 สิทธิในการ รวมกลุ่มที่ อยู่นอกการ จัดตั้งของรัฐ</p> <p>2.5 สิทธิในการ จัดตั้งพรรค การเมือง</p>	<p>ให้องค์การ รัฐบาลได้มีส่วน เข้ามาควบคุม เพื่อรักษา ประโยชน์ส่วน รวม</p>
--	--	---	--	--

			<p>2.6 สิทธิในการ เปลี่ยน รัฐบาลหรือ เปลี่ยนคณะ ผู้ปกครอง ประเทศ</p> <p>3. ชนชั้น กรรมาชีพเป็น เจ้าของและควบคุม การผลิตทั้ง สิ้น แต่ในทาง ปฏิบัติให้พรรค คอมมิวนิสต์ทำ หน้าที่แทนชนชั้น กรรมาชีพ</p>	
--	--	--	--	--

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดสังคมนิยมทุกฝ่ายและลัทธิไตรราชฎ์ แล้ว ปรากฏว่า พระ
ทัศนะเกี่ยวกับ "โซเชี่ยลลิสต์" หรือ "สังคมนิยม" ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 6 นั้น มีความเหมือนและแตกต่างจากแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

1. รัชกาลที่ 6 ทรงเข้าพระทัยว่า ระบอบสังคมนิยมจะไม่มีเจ้าแผ่นดินหรือกษัตริย์ ทุกคน
เท่าเทียมกันหมด เป็นมิตรกันหมด ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับ
 - สังคมนิยม Marxist ดั้งเดิม เพราะมีแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตโดยปราศจาก
อำนาจรัฐ รัฐบาล กฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่างๆ เพราะรัฐและการปกครองเป็นเครื่อง
หมายของการกดขี่ที่ผู้ปกครองมีต่อประชาชน
 - สังคมนิยมอุดมคติ เพราะมีแนวคิดเกี่ยวกับการที่สมาชิกมีส่วนปกครองตนเอง
 - ลัทธิไตรราชฎ์ เพราะมีแนวคิดไม่ให้ผู้ใดมีอำนาจเหมือนจักรพรรดิราชวงศ์แมนจูตั้งแต่
ก่อน ซึ่งถือเอาอำนาจอธิปไตยไปใช้แต่เพียงผู้เดียว

2. รัชกาลที่ 6 ทรงเข้าพระทัยว่า ระบอบสังคมนิยม นั้น ทุกคนฐานะเท่ากัน คนรวยต้องเฉลี่ยทรัพย์สินให้คนจน ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับ

- สังคมนิยมประชาธิปไตย ที่ทุกคนได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ผ่านวิธีการสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับการเฉลี่ยทรัพย์สินตามความเข้าใจของรัชกาลที่ 6
- สังคมนิยม Marxist ดั้งเดิม คือ แต่ละคนไม่มีกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเป็นของตัวเอง แต่เป็นของชุมชนร่วมกัน
- ลัทธิไตรราชฎ์ การเฉลี่ยทรัพย์สิน อันได้แก่ การเฉลี่ยทรัพย์สินตามระบบที่นา

3. รัชกาลที่ 6 เข้าพระทัยว่า ระบอบสังคมนิยม นั้น กิจการทุกแห่งจะต้องได้รับการโอนให้เป็นของรัฐหมด ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับ

- สังคมนิยม MARXIST ปัจจุบัน พรรคคอมมิวนิสต์ทำหน้าที่เป็นเจ้าของและควบคุมการผลิตทั้งหมด

4. รัชกาลที่ 6 เข้าพระทัยว่า ระบอบสังคมนิยม นั้น จะเลิกศาสนาเพราะขัดแย้งความเจริญ ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับ

- สังคมนิยม Marxist ดั้งเดิม โดยมองว่าสังคมที่ดีและสมบูรณ์จะต้องไม่มีกฎเกณฑ์ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับ เพราะบุคคลอยู่ได้ด้วยดีด้วยความดีที่มีอยู่ในแต่ละคน ซึ่งหลักการนี้ก็ยิ่งสืบทอดมาสู่แนวคิดสังคมนิยม Marxist ปัจจุบันด้วย

จากภาพรวมทั้งหมด เราจึงได้พบว่า ภาพ "โซเซี่ยลลิสต์" ของรัชกาลที่ 6 จึงเป็นภาพผสมของ "สังคมนิยมทุกฝ่าย" ไม่ใช่ "ลัทธิไตรราชฎ์" ของ ดร. ชุนยัดเซ็น ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งแต่เพียงประการเดียว

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาชน จากการวิจัยได้พบว่า

1.รัชกาลที่ 6 ทรงมองว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ดีแต่ในทางหลักการ แต่ไม่เหมาะที่จะนำมาปฏิบัติจริงเพราะยังมีข้อบกพร่องอีกหลายประการ

2.รัชกาลที่ 6 ทรงมองว่าระบอบประชาธิปไตยมิได้เป็นระบอบที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาข้อโกงหรือความไม่เสมอภาค ดังที่นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้างว่าเกิดจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้

3.รัชกาลที่ 6 ทรงมองว่าแนวคิดสังคมนิยมนั้นเป็นเรื่องยากที่จะนำไปปฏิบัติแล้วจะทำให้สำเร็จสมกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ พระองค์ทรงคิดว่า "สังคมนิยมแท้ๆไม่มี มีแต่สังคมนิยมจอมปลอม"

4.รัชกาลที่ 6 ทรงมองว่าลัทธิสังคมนิยมไม่เหมาะกับสังคมไทย

2. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในนามปากกา น.ม.ส.

ทิศทางการเมืองไทยในพระทัศนะของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

1. น.ม.ส. ไม่ได้แสดงท่าทีชื่นชอบหรือคัดค้านประชาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด ท่านเพียงแต่แสดงให้เห็นได้ว่า เมื่อรับประชาธิปไตยเข้ามาแล้ว สิ่งที่สังคมไทยควรจะเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับประชาธิปไตยคือ "การศึกษาของประชาชน" โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง "ประชาธิปไตย"

"...เราได้กล่าวในสารกถา ซึ่งได้ตีพิมพ์ก่อนวันนี้ว่า ประชาธิปไตยต้องได้รับการศึกษาแล้วจึงจะเดินได้คล่อง สยามของเราได้ใช้ประชาธิปไตยแล้ว แต่ข้อที่ว่าจะได้เริ่มใช้พอดีกับเวลา หรือช้าเกินไป หรือเร็วเกินไปนั้น มิใช่ปัญหาที่เราจะกล่าว ผู้อ่านของเรามีหลายพันคน คงจะเห็นอย่างโน้นบ้างเห็นอย่างนี้บ้าง ไซ้ที่จะได้เถียงกันในเวลานี้...."

ก็เมื่อสยามได้ถือเอาประชาธิปไตยเป็นที่ตั้งแล้ว แต่ประชาชนพลเมืองของเรายังอ่อนศีกษาก็จำเป็นต้องช่วยกันลากลูงอุ้งไปให้บรรลุมาสู่จุดนี้ได้ ฝรั่งเศสมีความรู้ผู้หนึ่งเป็นผู้รู้จักสยามมานานแลเคยไปอยู่ประเทศอื่นนอกยุโรปด้วย กล่าวว่าไทยสยามที่มีความรู้ชั้นสูงๆนั้น พอเสมอเบาเสมอไหลได้กับฝรั่งเศสชั้นเดียวกัน แต่เขาไม่ได้กล่าวว่าประชาชนพลเมืองของเรายิ่งต่ำกว่าประชาชนพลเมืองในประเทศฝรั่งเศส เขานึกดังนั้นในใจ แต่ถ้าพูดออกมาตรงๆเขาก็ไม่โกรธเพราะพวกเราเองก็นึกดังนั้นโดยมากเหมือนกัน...

ความหมายของเราในที่นี้ว่า เมื่อสยามได้โน้มตนพึงประชาธิปไตยแล้ว ก็จะต้องพยายามยกความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้น ตามคั่นอันควรแก่ประเทศที่ใช้ประชาธิปไตยแล้ว วิธียกความรู้ของพลเมืองวิธีหนึ่งก็คือจัดให้คนได้เล่าเรียนให้สำนักศึกษา แลในชั้นนี้รัฐบาลก็ได้พยายามทำอยู่แล้วเต็มกำลังทรัพย์และกำลังปัญญา...แต่บัดนี้ เราก็ได้ใช้ประชาธิปไตยแล้ว แลระหว่างที่เด็กยังไม่โตนี้ ประชาธิปไตยก็ต้องเดินไปทั้ที่รับกันอยู่แล้วว่า ประชาชนส่วนมากยังอ่อนการ

ศึกษา ถ้าจะใช้ศัพท์ที่เราใช้กันมาแล้วก็คือว่าจะต้องลากคู่กัน
ไป และในการลากคู่กันนี้ จะต้องใช้วิธีต่างๆอันพึงใช้ได้เพื่อให้เบา
แรงขึ้น พุดสั้นๆการสอนเด็กในโรงเรียนก็สอนไป แต่จะต้องสอน
ผู้ใหญ่ด้วย ผู้ใหญ่ที่ควรรับสอนแลยตินดีในการรับสอนนั้น ไซ้แต่นาย
อ่ำ อ่ำแดงอั้ง เท่านั้น อาจารย์รวมไปถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบาง
คนก็ได้ แลพวกเรารู้เขียนหนังสือพิมพ์นี้ด้วย...⁴⁰

นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงแปลความหมายของประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองที่มี
รัฐบาลแบบที่ประชาชนพลเมืองเป็นผู้บงการปกครองตนเอง ดังนั้น"การศึกษา" ของประชาชนจึง
เป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุดสำหรับประเทศที่จะนำการปกครองแบบนี้ไปใช้

ในบทความ"ประชาธิปไตยและการศึกษา" ที่ น.ม.ส. ทรงนิพนธ์ลงใน หน้า 5 หน้า 7 จพิมพ์
ประมวลวสาร นั้น พระองค์ทรงแปลความหมายของประชาธิปไตยว่าเป็น "รัฐบาลแบบที่ประชาชน
พลเมืองเป็นผู้บงการปกครองตนเอง" และทรงแบ่งประชาธิปไตยออกเป็น "แบบตรง" คือราษฎร
ชุมนุมลงมติด้วยตนเองเกี่ยวกับการงานของบ้านเมือง พร้อมกับยกตัวอย่างการปกครองของอินเดีย
บางรัฐในครั้งพุทธกาลมากล่าว เช่น มีคณะบริหารมีสันตาคาร และราช "แบบไม่ตรง" คือ
เลือกเอาคนที่มีสติปัญญามาบริหารการงานบ้านเมือง แล้วทรงเปรียบเทียบเรื่องพลเมืองเหมือน
กับทารก ถ้าไม่มีความรู้ในเรื่องการปกครอง เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญของระบอบ
การปกครองแบบประชาธิปไตย⁴¹

2. พระองค์ไม่ทรงเห็นว่าการเปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้
ปัญหาที่เกิดอยู่ได้

ในบทความ "สารกถาว่าด้วยประชาธิปไตย" น.ม.ส. ทรงกล่าวว่าประชาธิปไตยเป็นของ
เวียนว่ายตายเกิด ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศต่างๆมีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญา
สิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ถืออำนาจสิทธิขาดแต่เพียงผู้เดียว ซึ่ง น.ม.ส.กล่าวว่าป็นรูปแบบ

⁴⁰ เสถียร พันธรั้งซี, ผลสม ผลิตาน ของท่าน น.ม.ส. ใน สุวรรณภา เกรียงไกรเพ็ชร์ (บรรณาธิการ) ,
น.ม.ส. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด , 2527.), หน้า 28-30.

⁴¹ ประพัฒน์ ตริณรงค์ , ชีวิตและงานของ น.ม.ส. (พระนคร : คลังวิทยา, 2514), หน้า 435.

การบริหารที่ดีกว่าประเทศสาธารณรัฐที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถดูแลแก้ไขปัญหาทุกปัญหาให้หมดไปได้ แต่พระองค์ก็ทรงมองว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยก็ไม่ใช่วิธีที่จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้เช่นกัน

“ความจริงประเทศที่มีพระราชาก็เป็นสง่าราศีดี เช่น อังกฤษ และพระราชนิเอง ยังให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายบริหารที่ดีกว่าประเทศที่ไร้เสียดียิ่ง ประชาธิปไตยอาจเป็นของดี แต่ยังไม่ปรากฏในตำนานมนุษย์ว่าสามารถเปลี่ยนความจนของประชาชนให้เป็นความมั่งมีในวันพรุ่งนี้ได้ ประชาธิปไตยใหม่ๆ ถ้าเพลินหรือเผด็จการก็มักจะทำให้เกิดเรื่องยุ่งหนักขึ้น เพราะพวกที่ไม่เคยมีอำนาจในทางปกครองนั้น ถ้าไปได้อำนาจเข้าก่อนที่จะมีความรู้ว่าจะใช้อำนาจอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ปราศจากภัย ถึงจะตั้งใจที่สุดก็มีทางพลาดพลั้งได้มาก”⁴²

3. น.ม.ส. ได้โยง “ประชาธิปไตย” เข้ากับ “หนังสือพิมพ์”

โดยมองว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์จะมีหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” ในการเผยแพร่ความรู้และแนวคิดประชาธิปไตยให้กับประชาชน

“เครื่องมืออีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าใช้ได้ดีก็ย่อมจะดีนัก เครื่องมือนั้นคือหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์มีกิจธุระเบื้องต้นคือการขายข่าว แต่เมื่อให้ข่าวแล้วก็มิพ้นที่จะให้ความรู้และคำชี้แจงในเรื่องข่าวนั้นๆ หรือในเรื่องอื่นๆ ด้วย หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ที่จะมีความรู้ ถ้ายังไม่มีการตั้งขบวนขวยหา ดังที่เราพูดถึงพวกเราเองในเบื้องต้นนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือดีสำหรับสอนผู้ใหญ่ แลในประเทศที่ใช้ประชาธิปไตยแล้ว แต่หากประชาชนพลเมืองยังอ่อนความรู้อยู่นั้น หนังสือพิมพ์ก็จำต้องช่วยในการลากลูงอุ้มชู โดยประการที่กล่าวมาแล้ว อนึ่ง หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องให้คนรู้ทั่วกัน เป็นเครื่องส่องความเห็น

⁴² ประพัฒน์ ตริณรงค์, ชีวิตและงานของ น.ม.ส. (พระนคร : คลังวิทยา, 2514), หน้า 434-435.

และสืบความเห็น ถึงแม้ประชาธิปไตยที่ได้ศึกษาแล้ว ก็ยังต้องใช้หนังสือพิมพ์อยู่นั่นเอง ทั้งหมดที่กล่าวนี้ ถ้าจะพูดสรุปลงให้สั้นกว่า ประชาธิปไตยต้องอ่านหนังสือพิมพ์ มิฉะนั้นก็กะโผลกกะเผลก ยังตั้งหลักไม่แน่น..."⁴³

4. นอกจาก "ระบอบประชาธิปไตย" จะไม่ช่วยแก้ปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวกและสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นแล้ว กลับสร้างความเหลื่อมล้ำและอาจเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอมาบริหารประเทศอีกด้วย

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ"สัมโมทนียกถา ในเรื่องปาลิเมนต์" ที่สามัคยาจารย์สโมสรสถานเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2471 มีใจความดังนี้

"วิธีจัดกันเป็นปาดิเช่นนี้ ในสมัยนี้ทำให้การเลือกสมาชิกปาลิเมนต์ดูเรียบร้อยเสียแล้ว ถ้าจะค้นหาเรื่องชบชนก็สู้แต่ก่อนไม่ได้ แต่ก่อนก็ดี เดี่ยวนี้ก็ดี ผู้แสวงจะเป็นสมาชิกปาลิเมนต์ต้องเกลี้ยกล่อมหาผู้ที่จะโหวตให้ ใครเกลี้ยกล่อมเข้าไว้ได้มากก็ชนะ ที่ต้องทำเช่นนี้เพราะว่าผู้โหวตนั้นถึงแม้เป็นสมาชิกปาดิไหนปาดิหนึ่งโดยมากก็จริง แต่พวกที่อยู่ลอยๆ ก็มีมาก พวกลอยๆ นี้แหละเป็นพวกที่ถ่วงน้ำหนักให้แพ้ชนะกันในที่สุด วิธีกว้านหาผู้โหวตนั้นคือเที่ยวพูดในที่ประชุมให้คนฟังเพื่อให้เกิดเลื่อมใส และเที่ยวเยี่ยมเยียนเกลี้ยกล่อมตามบ้านผู้โหวตเป็นต้น การทำเช่นนี้เปลืองเงินมาก"

"...วิธีติดสินบนให้โหวตนั้น ไซ้จะมีแต่วิธีว่าซื้อโหวตกันเหมือนซื้อสินค้าธรรมดาที่หาได้ วิธีอื่นอันเป็นวิธีเลียงวินัยก็มีมากเป็นต้นว่า เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว ในท้องที่ชื่อลัดเบอริตาชายฝั่งตะวันตกหนึ่งแควมีสิทธิจะโหวตจึงมีผู้ไปซื้อกระหน่ำปาลิของแก

⁴³ เสถียร พันธรั้งสี, ผลสม ผลสาน ของท่าน น.ม.ส. ใน สุวรรณมา เกรียงไกรเพ็ชร (บรรณาธิการ) , น.ม.ส. (มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด , 2527), หน้า 31-32.

2 หัว 10 เปานดู ตาชายผลไม้สดคนหนึ่งขายผลไม้จาน 1 ได้ 25 เปานดู ตาชาวนาในท้องที่อีกแห่งหนึ่งแกอยากได้หมู มีผู้เอาแม่หมูกับลูก 9 ตัว ไปขายให้แก่เป็นราคา 5 สตางค์เป็นต้น อนึ่งผู้มีตักหนาคจะเข้าปาลิเมนต์บางคน ไปเที่ยวเยี่ยมตามบ้านผู้โหวตเห็นอะไรเข้าก็อยากได้จะขาดจิต ขอซื้อของราคาไพเบี้ยให้ 100 เท่า 1000 ราคาจริง ดังนี้เป็นตัวอย่าง..."

"...ในสมัยที่ทำกันเช่นว่ามานี้ ผู้จะเข้าปาลิเมนต์ต้องเสียเงินมาก ๆ เมื่อราว 100 ปีมาแล้ว ท่านเศรษฐีคนหนึ่งอยากเข้าปาลิเมนต์ ครั้นเข้าให้เลิกก็แพ้คนอื่น แต่รายจ่ายของแกถึง 15,000 เปานดู ในจำนวนเงิน 15,000 เปานดูนั้น เป็นค่าเหล่า 12,500 เปานดู เพราะในตอนที่จะเลือกนั้น ใครจะกินเหล่าที่โรงสุราโรงไหน เจ้าของโรงก็ไม่เรียกเอาเงินทั้งนั้น ท่านเศรษฐีออกให้หมด"

นอกจากนั้น กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ยังได้นิพนธ์บทความเกี่ยวกับการเมืองของประเทศ กรีกว่า ระบบประชาธิปไตยไม่ใช่ระบบที่สามารถคัดสรรผู้ที่มีความสามารถจริงมาบริหารบ้านเมืองได้ หากได้คณะผู้ปกครองที่ไม่มีความรู้ความสามารถจริงมาบริหารประเทศแล้ว ความเสียหายอาจเกิดขึ้นมากกว่าการปกครองแบบราชาธิปไตยหรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่อำนาจตกอยู่ในมือของกษัตริย์เพียงพระองค์เดียวด้วยซ้ำ

"แต่บัดนี้ปรินส์ยอกกับชาวเมืองกลับไม่ลงรอยเดียวกันได้ ชาวเมืองร้องว่าปรินส์ยอกทำพระองค์เหมือนกษัตริย์ประเทศที่ไม่มีคอนสตีติวชัน กฎหมายที่ปาลิเมนต์ร่างขึ้น ถ้าไม่พอพระไทยก็ไม่ให้ใช้ สมาชิกปาลิเมนต์ก็เลือกตั้งตามพระไทยถึง 10 นาย เจ้าเมืองทั้งหลายทรงตั้งเองหมด แลตำแหน่งสำคัญๆก็เรียกชาวประเทศกรีกไปตั้งให้ปนทั้งนั้น ส่วนเงินที่กู้ยืมมาจากนอกเมืองก็ใช้สุรุ่ยสุร่าย เมื่อผู้ใดติเตียนวิธีปกครองก็ถูกลงโทษแลเมื่อหัวหน้าชาวกรีกพากันเข้าไปเฝ้าทูลทักทาน ก็กลับได้รับคำดูหมิ่นถ้วนหน้ากัน ตามข่าวที่ได้ยินว่าชาวเกาะกรีกเห็นว่าการเปนด์งนี้ร้ายกว่าสมัยเมื่อเดอริกเปนด์งปกครอง จึงพากันเปนขบถขึ้นอย่างเก่า ความจลาจลลุกลาม

มากขึ้นรำไป เมื่อเกาะกริสรวมกันเข้าเสียดกับประเทศกริศได้
จะพอยังชั่วขึ้นบ้างกระมัง⁴⁴

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงมองว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบที่อุดมคติเกินไป เพราะมีหลักการบางอย่างที่เป็นไปไม่ได้ เช่น ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ การปกครองตนเองของมนุษย์ เหล่านี้เป็นเพียงความฝันเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้วคนที่ขาดความรู้ย่อมไม่สามารถปกครองหรือเข้าใจระบบการปกครองอันซับซ้อนได้ คนที่มีความรู้ต่างหากที่สมควรเป็นผู้ปกครองที่แท้จริง ซึ่งในที่นี่ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ก็หมายความว่า ระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีพระมหากษัตริย์ซึ่งล้วนแต่ทรงพระปรีชาสามารถเท่านั้นจึงจะสามารถปกครองประเทศให้อยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองได้

5. ไม่เชื่อว่า ผู้ที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งจะมีความมุ่งมั่นมาบริหารงานราชการอย่างจริงจัง หากแต่ต้องการเพียงชื่อเสียง เกียรติยศ

“เมื่อได้พูดถึงการเลือกสมาชิกปาลิเมนต์มาถึงเพียงนี้แล้ว ก็น่าจะถามว่าคนอยากเข้าปาลิเมนต์กันทำไม เงินก็เสียมาก เวลาก็เสีย โหมโหโตโตก็ถูกหยั่งอย่างแรงที่สุด มีทางจะได้ประโยชน์ส่วนตัวก็เพียงเงินเดือนปีละ 400 เปานดู ซึ่งมักจะไม่ท่วมใส่หุ่ย และไม่พอจะเป็นบำเหน็จความเหน้อยได้เลย ธรรมดาคนที่จะเป็นผู้แทนห้องที่ย่อมเป็นคนมีหน้ามีตาและคนมีหน้ามีตาย่อมจะถูกกวณ ถ้ายังผู้กวณรู้สึกว่ามีส่วนในการทำให้ผู้นั้นมีหน้ามีตา ความเกรงใจก็มักจะน้อยลงเป็นต้นว่า ผู้อยากทำราชการนึกว่าสมาชิกปาลิเมนต์ซึ่งตนโหวตเลือกเข้าไปนั้น ย่อมจะมีอิทธิฤทธิ์หาตำแหน่งให้พวกพ้องเข้ารับราชการได้”

“อันที่จริงสิ่งที่ทำให้คนชอบเข้ารัฐสภานั้น คือความมีหน้ามีตาที่ได้เป็นผู้แทนคนจำนวนมากอยู่ในสภาอันเลื่องลือนามไปทั่วโลกกับทั้งความรู้สึกว่าได้เข้าช่วยในการปกครองบ้านเมืองให้เป็นไปด้วยดี ความรู้สึกเช่นนี้เป็นเครื่องถ่วงน้ำหนักความเหน็ดเหนื่อยที่ต้องทำงาน

⁴⁴ น.ม.ส., ทวีปปัญญา เล่ม 4. มูลนิธิหมามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศล ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี.

ซึ่งอันที่จริงถ้าจะหลีกเลี่ยงก็พอได้ เพราะหนังสือขอบโตๆ ที่ส่งให้อ่านเตรียมตัวเพื่อมีความเห็นไปแสดงในเวลาประชุมนั้น ไม่อ่านก็ได้คอยแต่ไหวตตามที่ปาตีชี้ให้ไหวตก็แล้วกัน สมาชิกปาลีเมนต์โดยมากก็คือพวกคอยไหวตนี้เอง จึงควรเห็นได้ว่าปาตีนั้นสำคัญนัก ถ้าไม่มีปาตี ปาลีเมนต์คงจะเลอะเทอะกันใหญ่”

แม้ว่า “กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์” หรือ “น.ม.ส.” จะไม่ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้าน “ประชาธิปไตย” อย่างชัดเจน แต่ท่านก็ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในทำนองว่ายังไม่เหมาะสมกับประเทศไทย

ท่านเห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการประชาชนที่มีและรู้จักมีส่วนร่วมในทางการเมือง ประชาชนต้องมีความสนใจและเห็นคุณค่าในกิจการอันเป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นโดยชอบเพื่อแก้ข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนรู้จักติดตามความเป็นไปของสังคมรอบตัว และการปฏิบัติงานขององค์การทางการเมืองของรัฐ และมีส่วนร่วมในกิจการต่างๆที่เป็นสาธารณประโยชน์ แต่เมื่อมองย้อนมายังประเทศไทย อย่างเพิ่งพูดถึงเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองถึงขั้นการออกเสียงเลือกตั้ง เพราะเพียงแค่อ่านออกเขียนได้ก็เป็นสิ่งที่พบได้ยากลำบาก การเขียนบทความเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองยังแพร่หลายอยู่ในกลุ่มคนเพียงกลุ่มเล็กๆ อันได้แก่ ปัญญาชน และนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งบางรายก็ยังไม่เข้าใจขอบเขตหน้าที่ที่ตนพึงปฏิบัติได้ด้วยซ้ำ

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ที่อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาชน จากการวิจัยได้พบว่า

1. พระองค์ทรงมองว่าประชาธิปไตยไม่เหมาะสมกับประเทศไทย เพราะ “ประชาธิปไตย” เป็นระบอบที่ต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากประชาชนทุกคน ดังนั้นการศึกษาและความเข้าใจในระบอบการเมืองนี้เป็นสิ่งสำคัญ แต่ประชาชนชาวไทยยังไม่พร้อมถึงขั้นนั้น

2. พระองค์ไม่ทรงเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาความยากจน การเล่นพรรคเล่นพวกหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้หมดไปได้ กลับจะเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอมาบริหารประเทศได้อีกด้วย

ฝ่ายประชาชน

1. นายเชียวฮุดเส็ง สิบญูเรื่อง ในนามปากกา ผดุง บาทกฤษร และ อโนมัยเสตร์

ทิศทางการเมืองไทยในทัศนะของนายเชียวฮุดเส็ง สิบญูเรื่อง

ชาวจีนในประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลายพวก หลายภาษา หลายชั้น บางพวกเป็นจีนชั้นต่ำหาเช้ากินค่ำ รับจ้างแบกหาม พวกนี้จะใส่ใจแต่เฉพาะเรื่องการทำมาหากินเท่านั้น ส่วนจีนชั้นสูงบางพวกที่เป็นขุนนางผู้ดีก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองนัก แต่จีนพวกที่มีความรู้และค่อนข้างจะทันสมัยจะได้รับอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับลัทธิการปกครองสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจาก ดร.ซุนยัตเซ็นได้เป็นผู้นำในการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2437 เป็นต้นมา ทำให้คนจีนหันเหเลเริ่มเคลื่อนไหว เพื่อสนับสนุนการปฏิวัติการปกครองของจีนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะจีนในประเทศได้จัดตั้งสาขาของสมาคม กุง เหมิง หุย ที่มีชื่อว่า "กุง หิว" ขึ้นในปี พ.ศ. 2450 เพื่อปลูกฝังความรู้สึกทางด้านชาตินิยม สนับสนุนหลักการปกครองของ ดร.ซุนยัตเซ็นในหมู่คนจีนในประเทศไทย รวมทั้งหาเงินช่วยเหลือพวกปฏิวัติในประเทศจีนอีกด้วย หัวหน้ากลุ่มชาวจีนในประเทศไทยที่สนับสนุนการปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็น คือ นายเชียวฮุดเส็ง สิบญูเรื่อง

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงที่มีการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ ดร.ซุนยัตเซ็น ดังกล่าวนั้น จะเป็นช่วงที่หนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์เกิดขึ้นในประเทศไทยพอดี คือ ในปี พ.ศ. 2450 นั้นเอง แสดงให้เห็นว่า นายเชียวฮุดเส็ง ได้ปฏิบัติงานสัมพันธ์กันทั้งสองด้าน คือ เป็นหัวหน้าชาวจีนในไทย สนับสนุน ดร.ซุนยัตเซ็นโดยให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และออกหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับภาษาไทยและจีนในเมืองไทยเพื่อเผยแพร่ความคิดควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะฉบับภาษาจีนมักลงเรื่องราวเกี่ยวกับทหาร การปกครองในประเทศจีนเสมอ ส่วนฉบับภาษาไทยก็มักจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนเช่นกัน เพื่อให้ชาวจีนในประเทศไทยได้รับรู้ความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของคณะปฏิวัติในประเทศจีนเป็นอย่างดีด้วย⁴⁵

⁴⁵ ประดับ จันทรสุนทรศรี, "การวิเคราะห์บทบาทความในจีนในสยามวารศัพท์ พ.ศ. 2453-2466"

(ปริญญาณิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521), หน้า 150-151.

“จีนในสยามวารศัพท์” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทยนั้น มีบทความที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครองของประเทศจีน โดยเน้นสนับสนุนการปกครองแบบสาธารณรัฐเป็นอย่างมาก การที่นายเชียวฮุดเส็งผู้ดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาขาเก๊กเหม็งหรือก๊กมินตั้งในประเทศไทยทำให้บทความทางการเมืองของจีนในสยามวารศัพท์มุ่งโจมตีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกษัตริย์ราชวงศ์แมนจูซึ่งปกครองประเทศจีนในเวลานั้น แต่จะสนับสนุนกิจการของพวกเก๊กเหม็งในประเทศจีนแทน

กิจการเก๊กเหม็งในประเทศไทยนั้น นายเชียวฮุดเส็งใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ให้สมาชิกของกิจการเก๊กเหม็งทราบ ตลอดจนใช้หนังสือพิมพ์เป็น เครื่องมือเผยแพร่นโยบายของหัวหน้าเก๊กเหม็งในจีน คือ ดร.ซุนยัตเซ็น อีกด้วย ด้วยเหตุเหล่านี้จึงทำให้หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ลงบทความเกี่ยวกับการปกครองของจีนอยู่เสมอ บทความเหล่านั้นมักจะกระตุ้น ปลุกใจชาวจีนให้รักชาติ มิให้ล้มบ้านเกิดเมืองนอนของตน ตลอดจนให้รวมพลังเป็นแนวหลังต่อสู้ศัตรูของเก๊กเหม็ง หนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ฉบับภาษาจีนจะลงบทความที่เป็นฝ่ายชาวจีนเต็มที่ ส่วนฉบับภาษาไทยมิใคร่ได้แสดงออกจนเกินขอบเขตนัก⁴⁶ การดำเนินงานของนายเชียวฮุดเส็งเช่นนี้เป็นสาเหตุให้รัฐบาลไทยตระหนักถึงภัยจากชาวจีนที่อาจเกิดขึ้นในประเทศไทยได้ จึงหันมาสนใจติดตามพฤติกรรม นายเชียวฮุดเส็งตลอดเวลา เมื่อปรากฏหลักฐานเด่นชัดว่า เขาเป็นผู้ดำเนินกิจการร่วมกับคณะเก๊กเหม็งในประเทศจีนแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชนิพนธ์บทความเกี่ยวกับชาวจีนขึ้นหลายบท เพื่อต่อต้านการดำเนินงานของนายเชียวฮุดเส็ง ปลุกใจชาวไทยมิให้หลงเชื่อชาวจีนในประเทศไทย และประการสำคัญเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมของพระองค์ให้ชาวไทยตระหนักและสำนึกในความเป็นไทยยิ่งขึ้น⁴⁷ ซึ่งมีผลทำให้ นายเชียวฮุดเส็ง เขียนบทความโต้ตอบพระองค์ การโต้ตอบบทความกันนี้กินเวลาหลายปี คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-2462 จึงได้ยุติลง บทความที่ลงในหนังสือพิมพ์นั้น นายเชียวฮุดเส็งจะเขียนเรื่องราวเกี่ยว

⁴⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 6/1 น.20.11/9 เรื่องการบูชาหนังสือจนเกินเหตุ. ลงวันที่ 30 เมษายน 2458. อ้างใน ประดับ จันทรสุนทรศรี, “การวิเคราะห์บทความในจีนในสยามวารศัพท์ พ.ศ. 2453-2466” (ปริญญาานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521), หน้า 175.

⁴⁷ ประดับ จันทรสุนทรศรี, “การวิเคราะห์บทความในจีนในสยามวารศัพท์ พ.ศ. 2453-2466” (ปริญญาานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521), หน้า 175.

กับการปกครองของจีนและการปกครองของไทย การปกครองของจีนนั้นส่วนใหญ่จะโจมตีการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์แมนจู ยกย่องสนับสนุนการปกครองแบบสาธารณรัฐของฝ่าย ดร.ซุน ยัตเซ็น เพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจวิธีการปกครองแบบสาธารณรัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของนายเหี้ยวซุดเล็ง มีลักษณะเด่น ดังต่อไปนี้

1. ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบการปกครองที่ไร้ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียม การกดขี่ และเล่นพรรคเล่นพวก

แม้ว่า นายเหี้ยวซุดเล็ง จะมีความเชื่ออย่างลึกซึ้งซึ่งว่าระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศไทยจะเป็นระบอบการปกครองที่บกพร่อง และล้มเหลวในการสร้างความเท่าเทียม และเสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันตามความคิดของเขา แต่นายเหี้ยวซุดเล็งก็มีได้เขียนบทความแสดงความคิดเห็นโจมตีแนวทางการบริหารประเทศของรัชกาลที่ 6 อย่างรุนแรง ดังเช่นที่นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาชนรายอื่นกระทำ นายเหี้ยวซุดเล็งกลับใช้วิธีการปลุกฝังความคิด และทัศนคติในด้านลบต่อระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในทางอ้อม โดยยกความชั่วร้ายของกษัตริย์ราชวงศ์แมนจู และความเลื่อมโทรมของประเทศจีนภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

“...บ้านเมืองทั้งหลายเรามีรัฐบาลก็ยอมจะไว้เพื่อบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง จะได้ป้องกันรักษาอาณาจักรกับทรัพย์สินสมบัติแลชีวิตร์ของราษฎรไปยกให้ผู้อื่นเขาเลือกเอาตามใจชอบเท่านั้น...

ท่านทั้งหลายจงพึงเกิด รัฐบาลของประเทศจีนนั้นเป็นผู้ล้างผลาญชีวิตร์ของพลเมือง แลเป็นผู้ทำลายทรัพย์สินสมบัติของพลเมืองกับทั้งเป็นผู้ทำลายบ้านเมืองด้วย ให้อ้วพวกจีน กรรมอันใดจึงมาให้มีรัฐบาลเช่นนี้...”⁴⁸

⁴⁸ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 6/1 เรื่องนายเหี้ยวซุดเล็งส่งใบปลิวให้พวกจีนเตรียมตัวไว้สำรอง ลงวันที่ 13 กันยายน 2454. อ้างใน ประดับ จันทรสุนทรศรี, “การวิเคราะห์บทความในจีนโนสยามวารศัพท์ พ.ศ. 2453-2466” (ปริญญาณิพนธ์ ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521), หน้า 175-176.

2. ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ โดยมีประชาธิปไตยเป็นหลักในการปกครอง ตามแนวคิด "ลัทธิไตรราษฎร์" ของ ดร.ซุนยัตเซ็น ผู้นำกลุ่มก๊กมินตั๋งเป็นแนวทางการเมืองการปกครองที่สมบูรณ์ และจะนำความผาสุกมาให้กับประชาชนมากที่สุด

เช่นเดียวกับการคัดค้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย นายเขี้ยวสุดเส็งมิได้เสนอแนวคิดให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา แต่ นายเขี้ยวสุดเส็งกลับเสนอบทความสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบสาธารณรัฐของประเทศจีน สนับสนุนกิจการของพวกก๊กมินตั๋งในประเทศจีน และสรรเสริญแนวคิดของ ดร.ซุนยัตเซ็น ซึ่งมีผลทางอ้อมต่อบรรยากาศการเมืองของประเทศไทย

"วิธีของพวกเขาเกิดเหม็งซึ่งมุ่งหมายจะทำลายรัฐบาลตาดนั้น เป็นนำที่ของชาวเมืองซึ่งเกิดในประเทศจีนจะต้องเป็นธุระด้วยกันทุกคนหาใช่เป็นเพียงบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ผู้เดียวไม่ โดยการปกครองของรัฐบาลตาดไม่เป็นหลัก รู้จักแต่ชายที่دين ทำลายทรัพย์สินสมบัติให้หมดสิ้นไป แลให้อำนาจหรือผลประโยชน์แก่ชาติอื่นเสมอ..."⁴⁹

พฤติกรรมดังกล่าวของนายเขี้ยวสุดเส็งทำให้รัฐบาลไทยหันมาสนใจการดำเนินงานของเขา และเมื่อสืบทราบว่าเขามีบทบาทร่วมกับ ดร.ซุนยัตเซ็น ในการคิดล้มล้างกษัตริย์ราชวงศ์แมนจู และมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าเกิดเหม็งในประเทศไทยด้วยแล้ว ยิ่งก่อปัญหาทางการเมืองการปกครองให้กับรัฐบาลไทยเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งนี้เพราะอุดมการณ์ของ ดร.ซุนยัตเซ็น⁵⁰ คือ "ขับไล่แมนจูผู้ป่าเถื่อน เอาประเทศจีนกลับคืนให้ชาวจีน จัดตั้งการปกครองตามระบอบสาธารณรัฐ และจัดสรรที่ดินให้ประชาชนได้

⁴⁹ "การปกครองในประเทศจีน", จีนโนสยามวารศัพท์ 3 กุมภาพันธ์ 2462, หน้า 2

⁵⁰ การที่ ดร.ซุนยัตเซ็น ได้ทำการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์แมนจู นั้นก็เพื่อจะก่อกู้ชาติให้มุ่งไปสู่ความเจริญ และก้าวขึ้นสู่วิถีทางแห่งอิสรภาพเสมอภาคเคียงบ่าเคียงไหล่กับอารยประเทศ แต่การปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็นยังสำเร็จผลไม่สมบูรณ์ดังที่ได้มุ่งหวังไว้ เพราะมีประเทศมหาอำนาจคอยเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานของ ดร.ซุนยัตเซ็น เช่น ปลูกปั่นให้บรรดาขุนศึกตามหัวเมืองต่างๆ ที่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนชาติให้แข็งข้อต่อ ดร.ซุนยัตเซ็น ทั้งยังกล่าวประณามว่า ดร.ซุนยัตเซ็นเป็นผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาสู่ประเทศจีน แต่ความจริงที่แฝงอยู่นั้นก็คือ

รับส่วนแบ่งเท่ากัน" ได้กลายเป็นแนวนโยบายการปฏิวัติ 3 ประการ ที่ได้นำออกตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นคำขวัญของ "หมิ่นเป่า" (เสียดประชาชน) ซึ่งเป็นสื่อโฆษณาของคณะกรรมการปฏิวัติ ดังนี้

1. การโค่นล้มรัฐบาลแมนจู และจัดตั้งรัฐบาลของประชาชนจีนขึ้น
2. การจัดตั้งรัฐบาลตามระบอบสาธารณรัฐ
3. การจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชนใหม่⁵¹

ในคำขวัญของ ฌูเหมิงหนุย⁵² ยังได้กำหนดแผนการของการปฏิวัติไว้เป็น 3 ระยะ ซึ่งถือกันว่าเป็นทฤษฎีของการปฏิวัติต่อมา แม้ว่าเหตุการณ์จะไม่อำนวยดังที่ ดร.ซุนยัตเซ็น จินตนาการไว้ก็ตาม ขบวนการปฏิวัติจีนในระยะแรกตามความคิดของ ซุนยัตเซ็นก็คือให้จัดตั้งรัฐบาลนำโดย

ประเทศมหาอำนาจต่างชาติต้องการจะริดรอนกำลังของจีนด้วยวิธีแบ่งแยกประเทศจีนออกเป็นส่วนๆ จึงได้สนับสนุนบรรดาขุนศึกทรงงให้แข็งข้อ และคอยขัดขวางการดำเนินงานสร้างชาติของ ดร.ซุนยัตเซ็น ไม่ให้สัมฤทธิ์ผลได้ ดร.ซุนยัตเซ็นได้พยายามชี้แจงให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องป้องกันประเทศจีนไว้ไม่ให้ถูกแบ่งแยก ต้องการให้ประเทศจีนเป็นปึกแผ่นแน่นหนาแต่โชคไม่อำนวยให้แก่ ดร.ซุนยัตเซ็น ในที่สุดสงครามกลางเมืองก็อุบัติขึ้น ขณะนั้น สหภาพโซเวียตรับยื่นมือให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศจีนทันที ประการหนึ่งโดยหวังจะแสดงให้โลกเห็นว่าตนมีไมตรีจิตอันดีต่อประเทศจีน แต่พยายามแทรกแซงภายในประเทศจีนโดยทางอื่น และอีกด้านหนึ่งต้องการจะใช้จีนเป็นกระบอกเสียงโฆษณาลัทธิคอมมิวนิสต์ ให้แพร่ออกไปทั่วทุกมุมโลก ในขณะนั้น ดร.ซุนยัตเซ็น กำลังตกอยู่ในภาวะยุ่งยากในการบริหารประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม มหาอำนาจตะวันตกไม่ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศจีนอย่างจริงจัง ดร.ซุนยัตเซ็น จึงตัดสินใจรับความช่วยเหลือและรับเอาระเบียบการบริหารงานตามแบบของสหภาพโซเวียตเข้ามาปฏิบัติใช้ โดยปราศจากความหวาดระแวงโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ระเบียบการจัดพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมีโอกาสเข้ามาแทรกซึมเป็นกาฝากอยู่ในพรรค "ก๊กมินตั๋ง" และแทรกซึมอยู่ทั่วไปเพื่อพลิกแผ่นดินจีนให้เป็นแผ่นดินคอมมิวนิสต์ และใช้เป็นฐานทัพอันแข็งแกร่งสำหรับการปฏิวัติโลกให้เป็นคอมมิวนิสต์ต่อไป

(อ่านเพิ่มเติมใน อารี สุชาโต, ใครจะอยู่ค้ำฟ้า, (กรุงเทพ : ป.พิศนาคะ, 2505), หน้า 13-17.

⁵¹ Wm. Theodore de Bary, Wing - tsit Chan Burton Watson, Sources of Chinese Tradition. (Columbia University Press, 1960) pp. 263-267. อ้างถึงใน เที่ยน ธีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน, (กรุงเทพ: ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 174-175.

⁵² สมาคมสันนิบาตที่ ดร.ซุนยัตเซ็นจัดตั้งขึ้นที่ กรุงโตเกียว เมื่อปี 1905.

คณะทหาร โดยให้ทหารกำจัดสิ่งชั่วร้าย และการทุจริตที่สืบเรื้อรังมาเป็นเวลานานนั้นเสียให้หมดสิ้นไปจากประเทศจีน

ในชั้นที่สอง เป็นชั้นที่คณะทหารมอบอำนาจการปกครองตนเองให้แก่องค์การการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีรัฐธรรมนูญชั่วคราวเป็นกฎหมายสูงสุด หน้าที่ของทหารคงอยู่เฉพาะควบคุมกิจกรรมของชาติ เมื่อผ่านระยะขั้นแรกซึ่งกำหนดไว้ 3 ปี และชั้น 2 ซึ่งกำหนดไว้ให้ 6 ปีนั้นแล้ว ให้ทหารปลดเปลื้องภาระมอบให้แก่รัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญฉบับถาวรปกครองสืบไป⁵³

แนวคิดการจัดตั้งรัฐบาลนำโดยคณะทหารที่ทำการปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็น นั้นทำให้รัชกาลที่ 6 ทรงหันมามองภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับสถาบันกษัตริย์ของพระองค์ พระองค์จึงได้ทรงมีพระราชดำริก่อตั้ง “กองเสือป่า” ขึ้น เพื่อปลูกฝังแนวความคิดจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้ฝังรากลึกกลงไปยังชั้น

แต่บรรดาข้าราชการโดยเฉพะา นายทหารต่างพากันมีความรู้สึกที่ “กองเสือป่าผู้ใหญ่” มิใช่กองลูกเสือ เป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งของประเทศที่ตั้งช้ำกับการทหารและทำงานแข่งกับการทหารแห่งชาติด้วยซ้ำไป ซึ่งจะนำความเสื่อมโทรมมายังประเทศชาติในภายหลัง

ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์ ได้บรรยายสภาพความตึงเครียดของบรรดานายทหารช่วงนั้นลงใน “กบฏ ร.ศ. 130 การปฏิวัติครั้งแรกของไทย” ว่า มีการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจจากบุคคลระดับสำคัญแห่งชาติให้ปรากฏต่อบรรดาข้าราชการและนายทหารหนุ่ม ดังเช่น เจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลกประชานารถ พระอนุชาในรัชกาลที่ 6 นั้นเอง ได้ทรงสำแดงพระอาการไม่เป็นที่พอพระทัยมากซักชว่นนายทหารหนุ่มซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ของพระองค์ไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองเสือป่า แม้แต่จะถูกขอร้องเชิงบังคับให้ไปฝึกและสั่งสอนพวกเสือป่าก็พยายามหาโอกาสและเหตุผลหลีกเลี่ยงจนได้ ทั้งนี้เพราะต่างหยิ่งในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นทหารของชาติว่า ทหารไทยมีน้ำใจพร้อมที่จะเข้าป้องกันประเทศชาติและพระบรมราชวงศ์จักรีให้พ้นจากราชศัตรูทั้งภายในและภายนอกได้ด้วยชีวิต และเลือดเนื้อที่ตั้งใจถวายไว้เป็นชาติพลีอยู่เสมอ⁵⁴

⁵³ Ssu-yu Teng and John K. Fairbank, op.cit., 228-229 อ้างใน เขียน อีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 176.

⁵⁴ ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ & ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. 130 การปฏิวัติครั้งแรกของไทย (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 48-50,

ความไม่พอใจเกี่ยวกับการตั้ง "กองเสือป่า" นี้ เป็นหนึ่งในหลายปมขัดแย้งสำคัญที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130. ด้วย

ในส่วนของ นายเชียวสุดเส็งนั้น รัฐบาลไทยเกรงกลัวเป็นอย่างยิ่งว่าเขาจะชักชวนชาวจีนในประเทศไทยให้ร่วมเป็นพวกก๊กมินตั๋ง เพราะนั่นหมายถึงการปลุกสร้างความคิดของชาวจีนในประเทศไทยซึ่งควรจะอยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยให้ไปเชื่อและนิยมระบอบสาธารณรัฐซึ่งมีนโยบายตรงกันข้ามกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย ความคิดและการกระทำของนายเชียวสุดเส็งจึงมีผลกระทบมาถึงรัฐบาลไทย เพราะอาจทำให้ชาวจีนและชาวไทยที่หลงนิยมในระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐแสดงอาการกระด้างกระเดื่อง และโจมตีระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยได้

การดำเนินงานของนายเชียวสุดเส็งเช่นนี้เป็นสาเหตุให้รัฐบาลไทยตระหนักถึงภัยจากชาวจีนที่อาจเกิดขึ้นในประเทศได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชนิพนธ์บทความเกี่ยวกับชาวจีนขึ้นหลายบท เพื่อต่อต้านการดำเนินงานของนายเชียวสุดเส็ง ปลุกใจชาวไทยมิให้หลงเชื่อชาวจีนในประเทศไทย และประการสำคัญเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมของพระองค์ให้ชาวไทยตระหนักและสำนึกในความเป็นไทยมากยิ่งขึ้น ดังเช่น บทความเรื่อง "เมืองไทยจึงตื่นเถิด" และ "ยิวแห่งบูรพาทิศ"

"ข้าพเจ้าเข้าใจว่าไทยทุกคนจะลงเนื้อเห็นด้วยกับข้าพเจ้าว่า จีนมีส่วนใหญ่ในความเป็นอยู่โดยปกติแห่งคนไทยเรา ความข้อนี้ทำให้เกิดความรู้สึกในพวกคนไทยต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าเกรงว่าเราโดยมากไม่รู้สึกรู้สียงอื่นนอกจากเห็นเสียว่าเป็นความสะดวก (ไทยเรามีนิสัยไม่มีใครจะชอบการงานหนัก) เพราะฉะนั้นเมื่อจีนมาแย่งเอากิจการที่เราได้เคยทำมาด้วยมือของเรานั้นให้เจริญอยู่ เรากลับไปคิดเสียว่าเป็นการสะดวกแก่เราแล้วที่จะได้ไม่ต้องทำงานอย่างนั้นอีกต่อไป ส่วนในพวกเราที่เป็นนายก็เอนไปข้างจะชอบใช้จีนเป็นลูกจ้าง เพราะจีนยอมทำงานหนักกว่าไทย และตั้งใจรับสินจ้างน้อยกว่าด้วย เพราะฉะนั้นไทยเราโดยมาก ด้วยเหตุเพื่อความเกียจคร้านก็ดี หรือเพื่อความสะดวกส่วนตัวก็ดีเลยต้องหันไปอาศัยจีน จนถึงกับบางคนยึดถือเป็นความเห็นอันจริงจังเสียว่า จีนเป็นส่วนอันจำเป็นแท้แก่

ความเป็นอยู่แห่งชาติไทยเรา และด้วยเหตุนี้ไทยจะก่อเหตุให้
บาดหมางกับจีนไม่ได้

ถ้าท่านจะหยุดไตร่ตรองถึงข้อความตอนที่สุดนี้สักครู่หนึ่งแล้ว
ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าท่านก็คงรู้สึกอย่างเดียวกับข้าพเจ้าว่า การที่ยอมรับ
เช่นนั้น เป็นที่น่าสังเวชอย่างใจหายขอให้คิดดูเถิด ท่านผู้เป็น
สหายทั้งหลาย ไม่มีเงินเราจะอยู่ไม่ได้จะนั่นเจียวหรือ? ถ้าเช่น
นั้นเราเป็นชาติอยู่ทำอะไร ชาติใด ๆ ก็ดี ถ้าเป็นอยู่ไม่ได้โดย
ตนเองก็ไม่สมควรจะมีชื่อว่าเป็นชาติ หัวหน้าจีนเขาจะรอดอ้าง
ว่าเราอยู่ได้เพราะพวกเขาช่วยเราให้เป็นอยู่ก็ตามที่เถิด แต่ใจคนไทย
ไทยบางคนจึงต้องกล่าวตามเขาไปเช่นนั้นด้วยเล่า เหตุใดคนไทย
ท่านจึงไม่กระตือรือร้นและแสดงให้เขาเห็นปรากฏว่าท่านอยู่ได้ด้วย
ไม่ต้องอาศัยเงิน เหตุไรท่านจึงยอมให้นักพุดฝ้ายเขาพุดแต่ข้างเดียว
และไม่ได้ตอบเขาบ้าง หรืออย่างไรก็เพียงแต่ให้เขาเข้าใจโดยชัดเสีย
ว่า ท่านไม่มีความเชื่อถือในถ้อยคำของเขา พุดสั้นๆ ทำไมท่านจึง
พอใจใฝ่ฝันอยู่แต่สมบัติบ้า ผู้ร่วมชาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงตื่น
เถิด..."⁵⁵

" The Chinese are, in many ways, very like Jews, as any
keen observer may see by comparing Chinese
characteristics with those of the Jews, as already described
in my two previous papers.,....

Firstly, the persistency of Race. No matter where he lives or
what nationality he adopts for the sake of convenience, the
Chinaman always remains a Chinaman...

...Again like the Jews, the Chinese refuse to consider that
they have any moral obligation towards the land of their
residence and never becomes a real citizen. They share the
benefits of citizenship as a matter of course, they regard it

⁵⁵ อัครพานู, "การที่เราอาศัยพวกจีน", เมืองไทยจึงตื่นเถิด. (บทที่ 3)

as a right to receive equal protection to the natives of the country...

...The Chinaman's money-making instinct is without a doubt every bit as acute as the Jew's

...The reasons for the Chinaman's success in the money-making game are many' and most of them the same as those which contribute to the Jew's success in the same line.

With the Chinaman, money is the Be-all and End-all, and he will do anything for the sake of money. It is only in China that men could be found willing to sell their lives for money, for it is well-known that rich criminals could hire beggars to be executed in their stead, a thing that could not be done anywhere else.⁵⁶

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของ นายเชียวฮุดเล็ง สิบญูเรื่อง ที่อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล จากการวิจัยได้พบว่า

1. นายเชียวฮุดเล็ง เห็นว่าระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบการปกครองที่ไร้ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียม การกดขี่และเล่นพรรคเล่นพวก
2. นายเชียวฮุดเล็ง สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบสาธารณรัฐ ซึ่งไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน

⁵⁶ Asavabhahu, Jews of the Oriented.

2. นาคราช

ทิศทางการเมืองไทยในทัศนะของ นาคราช

“นาคราช” หรือ “น.ร.” ได้เขียนบทความซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดทางการเมืองของตนอย่างต่อเนื่องและชัดเจน โดยสนับสนุนและเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่ดีกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

บทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระบอบการเมือง การปกครองที่ “นาคราช” เขียนลงในหนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจต่อระบบการเมืองของ “นาคราช” ได้ในระดับหนึ่ง

“...ประเทศยุโรปเขาจัดการปกครองอย่างที่เราเรียกว่า คอนสติติวชันแนลโมนากี บ้าง จัดอย่าง รีพับลิค บ้าง ส่วนประเทศสยามจัดการปกครองอย่างที่เราเรียกว่า แอบสลุตโมนากี ซึ่งมีวิธีจัดการปกครองต่างกันมาก เมื่อได้กล่าวมาถึงเพียงนี้แล้ว ข้าพเจ้าขอโอกาสที่จะนำวิธีจัดการปกครองทั้ง ๓ ชนิดมากล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ยังไม่ทราบได้ทราบว่าวิธีจัดการปกครองผิดกันอย่างไร แต่จะได้กล่าวโดยสังเขปเท่านั้น

(๑) วิธีปกครองอย่าง คอนสติติวชันแนลโมนากี นั้น คือมีที่ประชุมผู้แทนราษฎรมาช่วยพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศแลบ้านเมือง ซึ่งเรียกว่าที่ประชุมปาลิเมนต์อย่างประเทศอังกฤษ ที่ประชุมริคเต็กประเทศเยอรมัน บรรดาพระราชกำหนดกฎหมายที่รัฐบาลจะตั้งขึ้นสำหรับการทั่วไป แลการใช้จ่ายเงินของแผ่นดิน เจ้ากระทรวงต้องนำเสนอดูที่ประชุมผู้แทนประชาราษฎรก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงกระทำได้...

วิธีปกครองอย่างนี้ คงมีพระเจ้าแผ่นดิน แต่อยู่ใต้กฎหมาย คือจะสั่งทำอันใดนอกเหนือกฎหมายที่ตั้งไว้ไม่ได้ พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจเลือกตั้งอรรคมหาเสนาบดี แลอรรคมหาเสนาบดีเลือกตั้งเสนาบดีสภาได้ตามความพอใจ เพื่อรับผิดชอบจัดการปกครองบ้านเมืองคณะหนึ่ง ซึ่งรวมเรียกว่าที่ประชุมเสนาบดีสภา...

(๒) วิธีปกครองอย่างที่ว่า เรียกว่า ธิปไตย นั้น ... ปกครองอย่าง ธิปไตย เขาไม่ตั้งพระเจ้าแผ่นดิน แต่เลือกตั้งประธานาธิบดีแทน ประธานาธิบดีนั้น เลือกตั้งบุคคลได้ตามชนิดที่จะบัญญัติไว้ แต่ไม่ เลือกตระกูล ตระกูลพ่อค้าจะมาเป็นประธานาธิบดีก็ได้ ถ้าพลเมือง โหวตให้เป็น และมีกำหนดเป็น ๓ ปีบ้าง ๗ ปีบ้าง ...

(๓) วิธีปกครองอย่างที่ว่า แอบสุดมอณาภิ นั้น... พระมหากษัตริย์ปกครองมีพระราชอำนาจเหนือกฎหมาย เป็นเจ้าแห่งชีวิตของพลเมือง มีพระราชอำนาจที่จะประหารชีวิตเจ้าชายและข้าราชการตลอดจนพลเมืองได้โดยไม่ต้องทรงปรึกษาหารือใคร และไม่ มีใครมีอำนาจจะขัดขวางพระองค์ได้ มีพระราชอำนาจจะทรงตั้งกฎหมายด้วยพระองค์เอง สรุปรวมความว่าจะทรงกระทำอะไร ทำได้ทุกอย่างทุกอย่างไม่มีขีดชั้นพระราชอำนาจ เพราะฉะนั้นจึงตรงกับ ศัพท์ที่เรียกว่า เจ้าชีวิต คือเป็นเจ้าแห่งชีวิตทั้งหมด..."⁵⁷

ความคิดทางการเมืองของ "นาคราช" นั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลักๆ ได้แก่

1. สนับสนุนแนวทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย
2. ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการปกครองประเทศด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย

1. สนับสนุนแนวทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ในส่วนแรกนั้น "นาคราช" มองว่าประชาธิปไตยเป็นระบบทางการเมือง การปกครองที่ให้ประชาชนได้มีโอกาสปกครองตนเอง โดยมี หลักการขั้นมูลฐานที่ดีว่าบุคคลทุกคนมีคุณค่าและมีความเท่าเทียมกัน รวมทั้งถือว่าบุคคลทั้งมีเสรีภาพ และได้รับหลักประกันในการที่จะมีและใช้เสรีภาพนั้น⁵⁸

⁵⁷ "กรุงเทพเดลิเมล์". วันที่ 11 กรกฎาคม 2456.

⁵⁸ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2538), หน้า 28

“นาคราช” ยังได้กล่าวอ้างถึง หลักการของประชาธิปไตยอีกหลากหลายประการซึ่งล้วนแต่เป็นหลักการที่ “นาคราช” เห็นว่าจะทำให้อำนาจสูงสุดกลับมาเป็นของประชาชน

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครอง (ความเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลนั้นเป็นสมบัติของประชาชนที่ประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น ซึ่งประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและรักษา และในขณะเดียวกันก็สามารถทวงถามหรือทักท้วงการทำงานของรัฐบาลได้

“...เป็นการสวดหรือไม่เมื่อราษฎรต้องการถาม หรือสงสัยในข้อใดก็มีเสียงที่จะถามรัฐบาลได้ รัฐบาลต้องชี้แจงด้วยความพอใจ ผิดกับประเทศสยามเรา ซึ่งราษฎรไม่มีทางจะไปร้องเรียนถามที่ไหน ถ้าใครถามขึ้นก็ต้องเรียกว่าเพนบ้าเท่านั้น...”⁵⁹

2. หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน “นาคราช” เห็นว่าประชาชนจำเป็นที่จะต้องมีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย หรือริเริ่มเสนอกฎหมายรวมไปถึงขั้นตอนของความสามารถในการแสดงความคิดเห็นได้

“ส่วนพลเมืองในประเทศอังกฤษหรือประเทศที่จัดการปกครองโดยยอมให้พลเมืองมีเสียงในราชการตามที่ข้าพเจ้าได้บรรยายมาแต่ข้างต้นแล้วนั้น

รัฐบาลคอยฟังเสียงพลเมืองหรือจะทำอะไรขึ้นก็ต้องปรึกษาพลเมืองก่อน เมื่อพลเมืองเห็นดีด้วยจึงจะเป็นอันกระทำไม่ได้ทำโดยพลการของรัฐบาล เว้นแต่กิจบางอย่างที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้รัฐบาลทำได้โดยทันทีเท่านั้น...”⁶⁰

⁵⁹ “ความเห็นเอกชน” กรุงเทพฯเดลิเมล์. วันที่ 30 กรกฎาคม 2456.

⁶⁰ “ความเห็นเอกชน”, กรุงเทพฯเดลิเมล์. วันที่ 29 กรกฎาคม 2456

3. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ เจตนาและความต้องการของประชาชนนี้ หมายถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งในทฤษฎีของประเทศตะวันตกถือว่าเป็นสิ่ง “ศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งรัฐบาลจะต้องรับฟังด้วยดีและต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดผลตามความต้องการของประชาชน⁶¹ “นาคราช” ได้นำสถานะประชาชนไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 มาเทียบกับสังคมตะวันตก เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างกัน ดังนี้

“...พลเมืองไม่มีปากเสียงอะไรในทางราชการ ราชการจะจัดแต่ตามเสียงของรัฐบาลเท่านั้น เพราะฉะนั้นไม่ผิดอะไรกับบิดา มารดา เลี้ยงเด็กทารก อันไม่รู้สี่สาจะเอาโยนลงในทะเลก็ตายนทั้งหมด เปรียบได้อย่างเรือกลไฟสยามที่บรรทุกพลเมืองทั้งประเทศไปกลางทะเล ด้วยอาศัยความสามารถของกัปตันเท่านั้น ถ้ากัปตันไม่สามารถแล้ว ก็อาจจะโดนก้อนน้ำแข็งหรือโดนโลโครกทำลายลงได้ เพราะวิชากัปตันเรือกลไฟสยามอยู่แก่รัฐบาลฝ่ายเดียว และไม่มีใครสามารถจะมีอำนาจเปลี่ยนแปลงกัปตันหรือทำการแทนกัปตันได้ ส่วนเรือไฟของประเทศอื่นนั้น พลเมืองซึ่งเปรียบกับคนโดยสารในลำเรือนั้นรู้วิชากัปตันโดยมาก ถ้าเห็นว่ากัปตันทำการหละหลวมก็สามารถจะเปลี่ยนกัปตันได้ทันที สุดแล้วแต่ผู้โดยสารจะเห็นสมควร หรือเห็นเหตุการณ์วิปลาด ส่วนเรือกลไฟสยาม ผู้โดยสารจะทำเช่นนั้นไม่ได้ มันผิดกันอยู่ดังนี้...”

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมุ่งที่จะให้ความสำคัญแก่กระบวนการที่จะหาคำตอบต่างๆ ให้ได้ดีที่สุดจึงเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อจะได้ใช้ในการตัดสินใจ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องการความเห็นของทุกฝ่าย ยอมรับเหตุผลและมีการประมวลข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกกฎหมาย⁶² ในขณะที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะใช้อำนาจและมีความคิดเพียงแนวเดียวของชนชั้นปกครองในการบริหารประเทศเท่านั้น

⁶¹ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2538), หน้า 32.

⁶² จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2538) , หน้า 36.

“นาคราช” เห็นด้วยกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งจะให้ได้มาซึ่งเสรีภาพซึ่งหมายถึงโอกาสที่บุคคลเลือกปฏิบัติได้ในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด และพร้อมกันนั้นก็ จะให้ความคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลให้มีความมั่นคงด้วย⁶³

2. ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการปกครองประเทศด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย

“นาคราช” ได้วิจารณ์แนวทางการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้มากมายหลายประเด็น

“นาคราช” มองว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบที่ทำให้รัฐบาลมีอำนาจเหลือล้นจนละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นระบอบที่ถ่วงรั้งความเจริญของประเทศไทยเพราะจะทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆขัดขวางการพัฒนาของชาติ

“...เมื่อจะลองคิดเล่นๆถึงการปกครองที่เอาใจพลเมืองเปนใหญ่กับการปกครองอย่างชนิดเอาใจผู้ปกครองเปนใหญ่ เช่น ประเทศอังกฤษกับรัสเซียหรือประเทศสยามแล้ว ดูๆก็ตรงกันข้าม

ประเทศที่จัดการปกครองอย่างเอาใจพลเมืองเปนใหญ่คล้ายกับที่เลี้ยงที่ต้องเอาใจกุมารอันปรีชาสามารถ แลให้เบี้ยหวัดเงินเดือนที่เลี้ยงๆชื้อพอยู่ กุมารมีอำนาจที่จะขับไล่ที่เลี้ยงเสียในขณะใดก็ได้ เพราะฉะนั้นที่เลี้ยงต้องคอยเอาใจกุมารอยู่เสมอ ไม่ว่าจะหนีไปทางใด ที่เลี้ยงเปนแต่เพียงลูกจ้างเท่านั้น นี้ได้แก่การปกครองอย่างประเทศอังกฤษ

⁶³ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช 2538), หน้า 34.

ส่วนการปกครองอย่างรัฐบาลเป็นข้างเท่านั้น ได้แก่ ประเทศรัสเซีย และประเทศสยามนั้น รัฐบาลเปรียบเหมือนบิดา มารดาที่เลี้ยงบุตร อันไม่รู้จักเดียงซา พลเมืองเปรียบเหมือนทารกหรือเหมือนควาย สุดแล้วแต่ผู้เลี้ยงจะจงมูกไปทางไหนก็ต้องไป ทารกจะผิดหรือไม่ ผิดก็อาจจะทำโทษได้ฉันบุตรกับบิดาแต่ไม่ขาดความกรุณา...⁶⁴

“คำว่า ป.จ. หรือหัวประจบนี้แปลตามโลกยนิยามว่า ประพฤติตนให้เป็นที่รักใคร่แห่งบุคคลอื่นโดยทางที่ผิดแลคลาดจากความยุติธรรม เป็นบุคคลที่ปราศจากศีลแลสัจย์ ไม่เลือกหน้าว่าบุคคลชนิดใดจะเป็นมิตรหรือนายก็ตาม ที่มีอำนาจวาสนามียศ, ทรัพย์มากกว่าคนแล้ว ถ้ามีช่องพอที่จะเข้าประจบประแจงประพฤติดตนให้เป็นที่รักใคร่หวังลาภยศได้แต่ทางใดทางหนึ่ง ถึงแม้ว่าสิ่งที่พูดแลคนประพฤติไปนั้นจะประกอบด้วยความทุจริตต่างๆหรือเป็นบาปอกุศลทำให้บุคคลอื่นได้รับความทุกข์แลเดือดร้อนด้วยประการใดๆก็ไม่ว่าขออย่างเดียวแต่ให้บุคคลผู้ถูกประจบรักใคร่ โดยหวังลาภแลยศให้บังเกิดแก่ตนแล้วเป็นใช้ได้...”⁶⁵

นอกจากนั้น ระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านการเมือง กฎหมาย และสถานะทางสังคม ซึ่งขัดกับกระแสตะวันตกที่มุ่งเน้นให้เกิดความเท่าเทียมในโอกาสซึ่งหมายถึงการที่บุคคลทุกคนจะพึงมีโอกาสเสมอกันในการที่จะได้รับประโยชน์หรือหลักประกันต่างๆ

⁶⁴ "ความเห็นเอกชน", กรุงเทพมหานครเดลิเมล์, วันที่ 26 กรกฎาคม 2456.

⁶⁵ "ปัญหา ป.จ.", กรุงเทพมหานครเดลิเมล์, วันที่ 4 กรกฎาคม 2456.

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของ นาคราช ที่อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล จากการวิจัยได้พบว่า

- 1."นาคราช" สนับสนุนและเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่ดีกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง รับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ ในขณะที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจทั้งหมดจะตกอยู่ที่กษัตริย์แต่เพียงพระองค์เดียว
- 2."นาคราช" ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการปกครองประเทศด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยเพราะเป็นระบอบที่ทำให้รัฐบาลมีอำนาจเหลือล้นจนละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านการเมือง กฎหมาย และสถานะทางสังคม

3. พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ในนามปากกา ไคนันทวิศาล

ทิศทางการเมืองไทยในทัศนะของพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์

จากบทความ "ล้อติดโคลน" ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นเพียงชิ้นเดียวที่สามารถสืบค้นมาได้ แสดงให้เห็นถึงทัศนะเกี่ยวกับอุดมการณ์การเมือง การปกครอง และทิศทางการเมืองไทยของพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ดังนี้

"ไคนันทวิศาล" ไม่พอใจกับระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมอบอำนาจทั้งหมดให้กับพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก

บทความ "ล้อติดโคลน" ของ "ไคนันทวิศาล" แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกคับแค้น และอึดอัดใจของ "ไคนันทวิศาล" ต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเห็นได้ชัด "ไคนันทวิศาล" มีความรู้สึกเป็นศัตรูและต่อต้านสถาบันกษัตริย์ซึ่งเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของระบอบการปกครองนี้อย่างรุนแรง เขาเขียนบทความ "ล้อติดโคลน" ขึ้นโดยมุ่งหวังที่จะโจมตีและปะทะกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในพระนามแฝง "อัสวพาหุ" โดยเฉพาะ

"การที่อัสวพาหุนำธรรมเนียมนี้มาแสดงในหนังสือพิมพ์นั้น ก็การที่จะตีเตียนความประพฤติของมนุษย์เมืองไทยมีเป็นเอนกประการ แต่ นั้นแหละเป็นนิสัยของผู้เทศน์ ถ้าสิ่งใดตนประพฤติได้ คนอื่นประพฤติไม่ได้ก็อ้างว่าสิ่งนั้นไม่ดี ก็ไม่หยาบยกขึ้นมาเทศน์ แต่คนอื่นเขาประพฤติได้ก็ไม่หยาบยกขึ้นมาเทศน์ ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าคนที่มีนามว่า อัสวพาหุนั้นคือใคร ถ้าข้าพเจ้ารู้จักตัวแล้ว ข้าพเจ้าจะซื้ออิทธิบาทให้ฟัง..."⁶⁶

"อีกข้อหนึ่งที่ ส. ทำข้าพเจ้าว่าถ้าอยากจะแข่งกับอัสวพาหุก็ให้แต่ง และพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ด้วยให้เหมือนอัสวพาหุ คือแต่งทั้งภาษาไทยแลภาษาอังกฤษเป็นคู่กันไปทุกเรื่องนั้น การที่ทำทนายเช่นนั้นไม่เหมาะดูราวกับเด็กทารกเสียมาก

⁶⁶ ล้อติดโคลน, กรุงเทพฯเดลิเมล์. วันที่ 12 พฤษภาคม 2458.

การที่จะขอให้ข้าพเจ้าไปออกความเห็นแสดงความชั่วของคนร่วมชาติกับข้าพเจ้าในหนังสือพิมพ์ แผนกอังกฤษก็เท่ากับประจานชาติของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าต้องปฏิเสธว่า ข้าพเจ้าไม่มีความอกตัญญูต่อชาติพอที่จะรับคำเชิญชวนของ ส. ให้กระทำเช่นนั้นได้ ด้วยจะอายุเขายังกว่าจะได้ประโยชน์ แลข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรจะเสียเวลาสาละวนทำถึง ๒ ภาษาเหมือนอัครพาทู ซึ่งควรจะถือว่าเวลามีค่ายิ่งกว่าเรเดียมเม็ดโต ๆ เสียอีก ควรจะทำสิ่งที่เป้นประโยชน์ต่อชาติจะดีกว่า ในเรื่องนี้ขอให้ ส. เข้าใจเถิดว่า โคนันทวิศาล ไม่ตั้งใจจะแข่งอัครพาทูเลยนอกจากมีความเห็นอย่างไรก็พูดไปอย่างนั้นไม่ใช่อยู่ในที่ที่ต้องห้าม อยู่ในถานเจตนาดีด้วยกัน พูดกันตามธรรมดาโลกย์เท่านั้นเอง...⁶⁷

"โคนันทวิศาล" กล่าวโจมตีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่ามีลักษณะของการกดขี่ และมีความแตกต่างทางชนชั้นอย่างมากจนไม่สามารถจะเปรียบเทียบได้

"คำแนะนำของอัครพาทูเป็นคำสอนอันประเสริฐ แต่ที่จริงคำสอนนี้ใช้ว่ามนุษย์จะไม่รู้สึกว่าเป็นของชั่ว มนุษย์โดยมากย่อมรู้ว่าเป็นของชั่ว แต่ความชั่วทุกอย่างใช้ว่ามนุษย์จะละเว้นไปได้ก็หาไม่ ถ้าละเว้นได้หมดทุกอย่างแล้ว มนุษย์ก็คงไม่มาเป็นทาสพระมหากษัตริย์หรือเป็นไทย มนุษย์นั้นจะกลายเป็นสภาพอันหนึ่งซึ่งตามพระพุทธศาสนาเรียกพระอรหันต์"⁶⁸

"ข้าพเจ้าขอชักอุทาหรณ์มาให้อัครพาทูฟังอย่างสังเขปบางอย่างที่มนุษย์พอจะดัดสันดานได้ แต่ไม่ยอมดัดเป็นต้น เช่นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน แลปราศจากความสามัคคีคือผู้ใหญ่เบียดเบียนผู้น้อย ผู้มีวาสนาชมที่ผู้น้อยด้วยอำนาจแห่งความจนผู้น้อยตกอยู่ในหายนะ ผู้ใกล้ขีดหาได้เอามารพึงคำคนห่างแลคนอันต่ำไม่

⁶⁷ ล้อติตโคลน, กรุงเทพเดลิเมิลล์. วันที่ 22 พฤษภาคม 2458.

⁶⁸ ล้อติตโคลน, กรุงเทพเดลิเมิลล์. วันที่ 12 พฤษภาคม 2458

จนทำให้ปราศจากความรู้จริงในสิ่งซึ่งเป็ความจริง ถ้าผู้ใดมีวาสนา
 บารมีขึ้นก็ชอบคบหาคนจะให้พวกบำเพ็ญกุศลแต่ในพวกในหมู่
 ในคณะของตน ผู้อื่นที่ถือตัวเป็นกลางก็เก็ยกันเส็ย ข้าพเจ้า
 เห็นว่ากิเลสเหล่านี้ยังหนาแน่นอยู่ในหมู่มนุษย์เรา...⁶⁹

“การเบียดเบียนซึ่งกันและกันและปราศจากสามัคคี คือ ผู้ใหญ่
 เบียดเบียนผู้น้อย ผู้มีวาสนาเข้มขึ้ผู้น้อยด้วยอำนาจทางอ้อม
 จนผู้น้อยตกอยู่ในหายนะ ผู้มีวาสนาเชื่อฟังแต่ผู้ไกลชิด หาได้
 เอาหามาฟังคนห่างและคนอันต่ำไม่ จนปราศจากรู้จริงในสิ่ง
 เป็นจริง ถ้าผู้ใดมีวาสนาบารมีขึ้นก็ชอบคบหาคนให้มาก
 บำเพ็ญกุศลแต่ในพวกในหมู่คณะของตน ผู้อื่นที่ถือตัวเป็น
 กลางก็เก็ยกันเส็ย” การที่ข้าพเจ้าต้องการให้อัศวพานุดำคน
 จำพวกนี้ให้มากยิ่งกว่าพวก... เมียลับนั้นก็เพราะข้าพเจ้าเห็นว่า
 สำคัญนัก เมื่อเหตุนี้ยังมีอยู่มากตราบใดก็เป็นทางผลาญชาติยิ่ง
 กว่าไฟสุมซอน เป็นเครื่องเดือดร้อนของสาธารณชนได้มาก เมื่อ
 ผู้ใหญ่ไม่รู้ความจริงกระทำไปเป็นต้น การที่สั่งสอนกันให้รักชาติ
 ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็จะเป็นอันสำเร็จได้ด้วยนำคำพูดเล่นๆเท่า
 นั้น จึงควรรีบกำจัดเส็ยโดยเร็วยิ่งกว่าการมีเมียลับ⁷⁰

“ป.ล. ที่ ส. กล่าวว่คำที่ข้าพเจ้าว่ามนุษย์เป็นทาสของพระเจ้าแผ่นดิน
 นั้น ส. เห็นว่เป็นคำที่แสดงความเขลาของข้าพเจ้าอย่างลึกซึ้ง
 แลเห็นเป็นว่าโง่แกมหยิ่ง แม้เด็กนักเรียนก็คงไม่เข้าใจว่มนุษย์เป็น
 ทาสพระมหากษัตริย์นั้น ข้าพเจ้ายอมรับสารภาพว่ข้าพเจ้าเป็นคน
 โง่ในข้อนี้ เพราะข้าพเจ้าเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมีพระมหากษัตริย์
 เป็นประธาน ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่เสมอว่ผู้ที่เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของ
 พระมหากษัตริย์นั้น ย่อมมีความกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์เป็นล้น
 พัน แลตั้งใจสนองพระเดชพระคุณถึงสู่เส็ยชีวิตร์ เพราะฉะนั้นคำที่
 ข้าพเจ้ากล่าวเพียงแค่ว่เป็นทาสนั้นที่จริงยังไม่พอที่จะแสดงให้เห็น

⁶⁹ ล้อติดโคลน, กรุงเทพมหานคร. วันที่ 12 พฤษภาคม 2458

⁷⁰ ล้อติดโคลน, กรุงเทพมหานคร. วันที่ 22 พฤษภาคม 2458

ว่าเพียงพอ เพราะระหว่างทางกับนายยังไม่ได้แสดงความจงรักภักดี เหมือนกับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน..."⁷¹

"ผู้มีปัญญาควรจะตำคนจำพวกที่มีบุญวาสนามาก แต่เบียดเบียน คนมีบุญวาสนาน้อย เอาอำนาจมาดขี่ทำให้ผู้มีวาสนาน้อย ย่อยยับ เชื่อแต่ผู้ใกล้ชิดจนไม่รู้จักความจริงแล้วทำไปเป็นผลร้าย เกี่ยวกับคนที่วางตัวเป็นกลางคือคนที่เขาไม่สอพลอ และเป็นคนที่ตั้ง หมุ่งตั้งคณะนอกรีต

การที่ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนั้นหมายความว่า คนชนิดนี้ถ้ายังมีอยู่ตราบ ไต อาจทำลายความสามัคคีของชาติให้แตกร้างได้ยิ่งกว่าการที่ชาย หญิงมาประพฤติในทางงามคุณเช่นนั้น แม้จะมากมายอย่างไรเมื่อ กล่าวส่วนโทษก็เป็นไปในโทษส่วนเฉพาะบุคคล ไม่มาทำให้บ้าน เมืองเสียหาย หรือดีก็เป็นแต่ดีส่วนตัว ชั่วก็ส่วนตัว ไม่ร้ายเท่ากับ บุคคลจำพวกที่ข้าพเจ้าเชื่อเชิญให้อัศวพานุด่าว่ากล่าว"⁷²

"ข้อนี้ย่อว่าข้าพเจ้ายืนเมื่อเข้าไปเกี่ยวกับความส่วนตัวเลย ขอรับ ประทานโทษ แม้ว่าถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวหนักไปสักหน่อย เพราะ ข้าพเจ้าเห็นตรงกันข้ามกับอัศวพานู ด้วยความเห็นของข้าพเจ้านั้น เป็นดังนี้ คือ เมื่อได้สังเกตตามปรกตินิยมมาก เมื่อเข้าใจว่าผู้ใด เป็นผู้มีวาสนาซึ่งอาจจะยังตนให้ดีให้ชั่วได้ เช่น ราชาริปัตย เป็นต้น มีน้อยที่จะมีผู้คัดค้านถ้อยคำของท่าน เพราะย่อมจะรู้สึกอยู่ว่าถ้า คัดค้านไป มีแต่เสมอตัวกับชั่วเสียมาก ถ้าผ่อนผันตามมีแต่ดีกับ เสมอตัวโดยมาก นี้ก็เหมือนกัน บุคคลเหล่านี้จะมีเล็งเห็นอำนาจ วาสนาอัศวพานูเป็นอย่างไหรือ ถึงกับคำของ ช. "เสริมเสียง ส."

⁷¹ ล้อติตโคลน, กรุงเทพเดลิเมล์. วันที่ 22 พฤษภาคม 2458.

⁷² ล้อติตโคลน, กรุงเทพเดลิเมล์. วันที่ 2 มิถุนายน 2458.

ยกย่องอัครพาดูราวกับว่าจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งดูอยู่ข้าง
สอพลอหนักมือไปสักหน่อย”⁷³

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่ปรากฏบทความแสดงความคิดเห็นของพระยาอุดมพงศ์เพ็ญ
สวัสดิ์ ในนามปากกา “โคฉันทวิศาล” ที่แสดงให้เห็นว่า “โคฉันทวิศาล” ต้องการเห็นรูปแบบการ
เมือง การปกครองของประเทศไทยเป็นไปในแนวทางใดอย่างแน่ชัด แต่ลักษณะการใช้ สิทธิ
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์ วิจักษ์การทำงานของรัฐบาลอย่างเปิดเผยและตรง
ไปตรงมา ถึงแม้ว่าอาจจะเกินเลยขอบเขตไปบ้างก็สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าเขาต้องการให้
ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการเมือง การปกครองที่ยอมรับในสิทธิ เสรีภาพของประชาชน
มากกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เป็นอยู่ ซึ่งก็หมายถึง “ระบอบประชาธิปไตย” นั่นเอง

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ที่อาจจะ
นำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล จากการวิจัยได้พบว่า

พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ หรือ “โคฉันทวิศาล” ไม่พอใจระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
และมีแนวคิดต้องการการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยซึ่งให้ความสำคัญกับ
เสรีภาพและความเสมอภาคมากกว่า

⁷³ ล้อตติโคลน, กรุงเทพเดลิเมล์. วันที่ 2 มิถุนายน 2458.

4. นายกรรมการ และ กรรมพล

การปรากฏตัวขึ้นของ “คณะกรรมกร” เป็นผลผลิตโดยตรงของวิวัฒนาการแห่งระบบทุนนิยมในประเทศไทย องค์ประกอบของ “คณะกรรมกร” มาจากอดีตขุนนางคนชั้นกลางและกรรมกร อุดมการณ์ของ “คณะกรรมกร” หรือ “หนังสือพิมพ์กรรมกร” มีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับอุดมการณ์ “พุทธสังคมนิยมแบบถวดี”⁷⁴

อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย ปรากฏในรูปของการต่อต้านผู้ปกครองที่เป็นเจ้าขุนมูลนาย “หนังสือกรรมกร” พยายามชี้ให้เห็นว่าภายใต้ระบอบการปกครองเดิมผู้ปกครองไม่สนใจสิทธิเสรีภาพ ค่าจ้างสวัสดิการ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนงาน นอกจากนี้ “คณะกรรมกร” จึงได้เสนออุดมการณ์พุทธสังคมนิยมที่ให้ผู้ปกครองช่วยเหลือเกื้อกูลคนงานที่ยากจนและถูกเอารัดเอาเปรียบ⁷⁵

“คณะกรรมกร” เป็นกลุ่มทางประวัติศาสตร์ (Historical Bloc) ที่มีความเป็นอิสระทางความคิดจากกลุ่มผู้ปกครองประเทศและเงื่อนไขทางสังคมในขณะนั้น กลุ่มที่มีโลกทัศน์และนโยบายที่ก้าวหน้าเกินกว่ายุคสมัย ถือได้ว่า “คณะกรรมกร” เป็นกลุ่มก้าวหน้าของสังคมไทยในยุคนั้น อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายของ “คณะกรรมกร” เป็นไปเพื่อการปรับปรุงสภาพการดำรงอยู่ทางเศรษฐกิจของคนงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเท่านั้น⁷⁶

⁷⁴ ยึดถือหลักการของชาวพุทธ คือ ให้ความช่วยเหลือแก่กรรมกรที่ถูกนายจ้างเอาเปรียบ ช่วยเหลือกรรมกรที่เจ็บไข้ได้ป่วย และช่วยเหลือจัดหางานให้แก่กรรมกรว่างงาน เป็นต้น นอกจากนี้ องค์กรเหล่านี้ยังยึดถือหลักการแห่งระบอบสังคมนิยมด้วยคือ จ่ายค่าบำรุงตามความสามารถของสมาชิก นั่นก็คือผู้มีรายได้มากจ่ายค่าบำรุงมาก และผู้มีรายได้น้อยจ่ายค่าบำรุงน้อย

⁷⁵ สังคีต พิริยรังสรรค์, ประวัติศาสตร์ต่อสู้ของกรรมกรไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , หน้า 75.

⁷⁶ สังคีต พิริยรังสรรค์, ประวัติศาสตร์ต่อสู้ของกรรมกรไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , หน้า 77.

ทิศทางการเมืองไทยในทัศนะของ “นายกรรมกร” และ “กรรมพล”

1. ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นการปกครองที่ก่อให้เกิดการเล่นพรรคเล่นพวก อำนาจตกอยู่ในกำมือของชนชั้นปกครองเพียงกลุ่มเดียว โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและผลประโยชน์ของประเทศชาติ

“ด้วยความเจตนาดีต่อชนผู้ร่วมชาติ คณะกรรมการขอเชิญสาธุชน ข้าเลื่องดาตู่เจ้าพระยาศรีวิชัยนรินทร์ว่า ณ บัดนี้มีสภาพเป็นอย่างไรควรใช้ดุลพินิจดูบ้าง เพราะเจ้าพระยาผู้นี้เดิมเป็นสมุหนเทศาภิบาลมณฑลนครไชยศรี ด้วยเหตุผลกลใดก็ตามได้ย้ายมาอยู่กระทรวงนครบาล (ยุคยังไม่รวมกับมหาดไทย) และด้วยแงไหนก็ตาม เวลาที่นั่งเก้าอี้อยู่กระทรวงวัง คงจะส่งสารด้วยท่านชราภาพ: ่าแล้วถึงเวลาอันควรหรือยังที่รัฐบาลจะ ปลดท่านให้พักผ่อนเสียบ้าง เพราะท่านก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญตามพระราชบัญญัติ แม้ว่าไม่ได้รับราชการก็ยังมีบังกั๋วที่จะเอาท่านมากะโตะเตงทุเรศนัยน์ตาถึงนั้ก หรือสมเพทที่ท่านจะต้องลดรายได้ประจำเดือนน้อยกว่าเท่าที่ได้อยู่แล้วหลายส่วน? หรือว่าราษฎรเขาคงไม่พรำบ่นอะไรระมัง? เข้าใจผิดโดยแท้”⁷⁷

“...ถ้ามีงานมากจำเป็นต้องบรรจุคนเข้ารับราชการ แล้วต้องเลือกเฟ้นเอาแต่บุคคลที่ทรงคุณวุฒิและความสามารถจริงๆ กับต้องกระทำกันอย่างแฟร์ ไม่ใช่เรียกลูกท่านหลานเธอ น้องเมียลูกน้องเข้าบรรจุ ทั้งต้องคัดบรรจุให้เป็นประโยชน์แก่กิจการในหน้าที่จริงจัง ไม่ใช่จับเปิดมาขึ้นอย่างไก่ หรือชลอไว้อย่างหุ่นกระบอกซึ่งร้องก็ไม่ได้รำก็ไม่เป่น พยุงกันเอาไว้พอให้ราษฎรมีหน้าที่หาเงินส่งมาเลี้ยงชีพเท่านั้น ลักษณะอันไม่ถูกต้องดังนี้ เราขอชานานนามคณะบั้ดนี้ว่า “สุบเลือดชาติ”⁷⁸

⁷⁷ “สุบเลือดชาติ” กรรมกร วันเสาร์ที่ 5 มกราคม 2466 หน้า 709.

⁷⁸ “สุบเลือดชาติ” กรรมกร วันเสาร์ที่ 5 มกราคม 2466 หน้า 708.

“เมื่อได้ตรวจดูพระราชพงษาวดารโดยถี่ถ้วนแล้วปรากฏว่าไม่มี
 รัชกาลใด ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยเสวกามาตย์ราชบริพารยิ่งไปกว่า
 รัชกาลนี้ จักเห็นได้ในกระแสพระบรมราชโองการพระราชทานพระ
 บรมราชานุญาตให้เจ้านายที่จับกุมคุมขังฟ้องร้องข้าราชการสัญญา
 บัตรที่ต้องหาในคดีอาญาได้คู่เคียงกับพลเมืองสามัญ โดยทรง
 รับรองว่าข้าทูลลอองธุลีพระบาทในเวลานี้มีมากจริงดุจเรากล่าว
 เพราะเหตุใดอำมาตย์ไทยจึงพากันอุบัติในโลกมากมายนัก
 เรื่องนี้จะเกาะข้าราชการในพระราชสำนักเราจะไม่ขอกล่าวถึง
 เพราะคนจำพวกนั้นอยู่ใกล้พระเนตรพระกรรณ แม้จะเป็นคน
 ชนิดใด ๆ ก็ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวย่อมห่วงประจักษ์
 ในพระราชหฤทัย พระองค์จะพระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์
 ให้แก่ผู้ใดได้โดยตรงทุกขณะจึงยกไว้เป็นพิเศษ”⁷⁹

“นานาการม”

“การปกครองของประเทศเราเวลานี้นับว่า เรียบร้อยผิดกับสมัยก่อน
 มากก็จริงแต่ว่าการถืออำนาจเป็นธรรมของอำมาตย์ผู้มีใจไม่เป็น
 ธรรมก็ยังคงมีอีกมาก

เรื่องนี้เรากรรมกรได้รำร้องมานานแล้วว่า ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา
 ดูบ้าง อย่าถือว่ามีอำนาจราชศักดิ์แล้วจะเห็นมนุษย์เป็นวัวเป็น
 ควายไปหมด

เมื่อมียศบรรดาศักดิ์แล้วไม่ควรจะเห่อเหิมให้ยิ่งขึ้นไป การยกตัวเอง
 หาเป็นของแปลกปลาตอะไรไม่ คนดีต้องให้คนอื่นเขาเห็นดีด้วย มิ
 ฉะนั้นจะกลายไปอย่างที่เขาเรียกว่า “หมาขี้ไม่ต้องมีใครยกหาง”⁸⁰

⁷⁹ “สมัยอำมาตย์” กรรมกร วันเสาร์ที่ 12 มกราคม 2466 หน้า 722.

⁸⁰ “นานาการม” กรรมกร วันเสาร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2466. หน้า 828.

2. มีแนวคิดทางการเมืองที่โน้มเอียงไปทางด้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในบางประการ กล่าวคือ กระตุ้นให้ชนชั้นกรรมาชีพเกิดสำนึกและความต้องการที่จะเรียกร้องสาธารณประโยชน์ ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมให้กับตนเอง

"...เพราะคนไทยทุกคนนับแต่เสนาบดีลงมาจนกระทั่งกรรมกรย่อมทรมินทรบาอยู่ว่าประเทศของเราขาดแคลนสินทรัพย์มีหน้าข้าเป็นลูกหนี้ต่างประเทศอยู่มากมายมีจำนวนหลายสิบล้านบาทและต้องเสียดอกเบี้ยปีหนึ่งมีไม่น้อย ก็เมื่อประเทศเช่นนี้เราจักเอาเงินที่ไหนมาใช้หนี้สินเหล่านี้เล่า? เอาเงินจากเสนาบดีหรือ? เอาจากปลัดทูลฉลอง เอาจากอธิบดีเอกเจ้ากรมหรือ? เอาจากปวงอำมาตย์หรือ? เปล่าทั้งเรื่องผู้ที่จักต้องรับสำรองหนี้สินของประเทศก็คือพวกเราเหล่ากรรมกรนี้แหละตลอดจนชาวไร่ชาวนา พ่อค้าพาณิชกระทั้งजनคนแจวเรือจ้างหรือลากรถเจ๊กนั่นเอง ด้วยรัฐประศาสน์หรือธรรมดาโลกบัญญัติว่า "เพราะมันเป็นพลเมืองแห่งชาติ" ซึ่งมีหน้าที่จักต้องรับผิดชอบ ก็แลถ้าเสนาบดีทุกกระทรวงจักดำรงชีวิตรับรอง ถือเอาการดำเนินราชการของกระทรวงทหารเรือในยุคนี้เป็นบรรทัดฐานแล้วประชาชนชาวสยามจักรู้สึกของบุญคุณท่านเสนาบดีผู้สามารถนั้นหาน้อยไม่ เพราะท่านจักได้ชื่อว่าเห็นหัวอกราชฎรไม่ทำนาบนหลังคนไม่ถือว่าราชฎรเป็นบ่าวมีหน้าที่หาเลี้ยงตัวท่านและบุตรภรรยาคนละของท่าน ความดีของท่านจะปรากฏชั่วฟ้าและดิน แท้จริงการที่จะดำเนินราชการดังนี้ มิใช่เหลือวิสัยหากแต่ต้องบำเพ็ญใจให้บริสุทธิ์ปราศจาก โมหะ โลภะ ฯลฯ และต้องแน่วแน่ในลักษณะแห่งกระทรวง กล่าวโดยย่อก็คือกระทรวงนั้นมีหน้าที่สำหรับอะไร ๑ มุ่งหมายในอนาคตอย่างไร ๑ ต้องใช้คนเท่าใดในปัจจุบัน ๑ เหล่านี้เป็นต้น"⁸¹

⁸¹ "สุบเลียดชาติ" กรรมกร วันเสาร์ที่ 12 มกราคม 2466 หน้า 708.

“นานาการม”

“ความเจริญของโลกดำเนินขึ้นสู่ความศิวิไลซ์สูงปานใด เสรีภาพแห่งมนุษย์ก็ดำเนินขึ้นสูงปานนั้น ผลที่สุดของชีวิตนี้ก็คือความเสมอภาคของมนุษย์นั่นเอง

อันคำพยากรณ์ประจำประราที่ว่า “ผู้ดีจะเดินตรอกที่ใครกจะเดินถนน” นี้ เป็นคำทำนายที่ถูกต้อง เมื่อความเจริญดำเนินขึ้นเหยียบถึงมัชฌิมสมัยความศิวิไลซ์บรรลุถึงขีดสูงสุดแท้จริงแล้ว ผู้ดีหรือที่ใครกก็มีเสรีภาพเท่ากัน กล่าวคือทุกคนมีสิทธิที่จะเดินตรอกหรือเดินถนนได้ตามความพอใจ ที่ท่านเป็นมนุษย์แล้วตีค่าตนเองสูงกว่ามนุษย์นั้นชวนให้คิดว่า ท่านไม่ใช่มนุษย์และที่ท่านต้องลดค่าลงมาเสมอกับมนุษย์ซึ่งท่านเคยคิดว่าเขาเหล่านั้นมิใช่มนุษย์นั้นชวนให้คิดว่าตัวท่านเองก็ไม่ใช่มนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องเข้าใจผิดทั้งเพ

กรรมกรในประเทศอังกฤษนั้นมีอำนาจอย่างยิ่ง อย่างสูงเสมอกับคนชั้นสูงเช่นเดียวกัน บัดนี้อำนาจของคณะกรรมกรยิ่งทวีขึ้นถึงกับจัดตั้งรัฐบาลได้ ไม่ต้องสงสัยอนาคตกาลอำนาจของผลนี้จะทวียิ่งขึ้นจนถึงขีดสูงสุด⁸²

“การแบ่งมนุษย์ชาติเป็นเหล่าเป็นตระกูลตามแบบอย่างของประเทศอินเดีย คือ แบ่งเป็นตระกูลชติยะตระกูลพราหมณ์ ตระกูลกรรมกร เหล่านี้เป็นต้น ใช้ไม่ได้เด็ดขาดสำหรับเวลานี้ เมื่อมนุษย์ไม่มีเขาเหมือนควาย ไม่มีหางเหมือนลิง และไม่มีมือมีเท้าเท่ากับจำนวนมือเท้าของกิ้งกืออยู่ตราบใดแล้ว มนุษย์ย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิแห่งความเสมอภาค มีเสรีภาพไพบุลย์อยู่ตราบนั้น

การช่มชู้กันด้วยอำนาจ กัดหัวกันด้วยเงิน บังคับหัวใจกันด้วยชาติ ตระกูลแลยศถาบรรดาศักดิ์นั้น มิเป็นผลสำเร็จได้ตลอดรอดฝั่งเลย นอกจากธรรมะ คณะกรรมกร (เลเบอร์ไรต์) ในประเทศอังกฤษอันมี นายแรมเซย์ แมกโดนัล เป็นประมุขมีอำนาจถึงกับจัดตั้งคณะเสนาบดีได้ ด้วยพวกนี้มีคะแนนโหวตมากที่สุด

⁸² “นานาการม” กรรมกร วันเสาร์ที่ 2 กุมภาพันธ์ 2466.

การที่คณะกรรมการอังกฤษ มีอำนาจถึงกับจัดตั้งรัฐบาลได้นั้น ย่อมอาศัยความพร้อมเพรียงแลความร่วมมือกันเป็นเกณฑ์กิจการจึงเป็นผลสำเร็จได้เห็นปานนี้ จริงอยู่แม้ว่าความดำเนินของคณะกรรมการเป็นเหตุให้ประเทศต่างๆในโลกพากันทิ้งกัศ แต่รัฐประศาสนบายของเขาก็หวังความเจริญรุ่งเรืองของประเทศนั้นแหละ พวกขุนนาง, พ่อค้า, และข้าราชการในประเทศอังกฤษ พากันคิดวิตกว่าจะต้องลดตัวมาเสมอเบาเสมอไหลหรือต่ำกว่าเบาไหลของพวกกรรมกรนั้นเป็นความคิดที่ผิดหลัก เพราะเราได้กล่าวแล้วว่า เสรีภาพแห่งมนุษยชาตินั้นย่อมมีเสมอภาคเท่ากันหมด”

3. เรียกร้องความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่กรรมกร เพื่อที่จะให้กรรมกรสามารถรวมตัวจัดตั้งกันขึ้นเป็นพลังยิ่งใหญ่ในการต่อสู้กับฝ่ายนายจ้าง อันเป็นแนวทางของการปรับปรุงค่าจ้างและสวัสดิการของกรรมกร ซึ่งลักษณะการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมของกลุ่มกรรมกรนี้ เป็นลักษณะสำคัญของหลักการสังคมนิยมด้วย

“ฉะนั้นพวกเราเหล่ากรรมกรสยามถึงคราวหรือยังที่จะต้องควบคุมกันเข้าให้เป็นหมวดเป็นหมู่เพื่อยังความเจริญให้เกิดมีขึ้นแก่พวกเรา... เมื่อพวกเราเหล่ากรรมกรสยามยังถือว่าตัวใครตัวมัน แรงใครแรงมัน อยู่ตราบใดแล้ว พวกเราอย่าพึงหวังเลยว่าจะพ้นอำนาจธรรมอันนายจ้างหน้าเลือดจะกดขี่พวกเรา ไม่ได้คำนึงบ้างเลยหรือว่า ความสามัคคีพร้อมเพรียงแห่งหมู่ ย่อมเป็นอำนาจส่วนหนึ่งซึ่งใครๆก็ต้องเกรงขาม เราไม่กล้ากดหัวกันเล่นง่ายๆประดุจวัวควาย... คณะเราจึงได้เริ่มออกหนังสือพิมพ์กรรมกรฉบับนี้ขึ้นปฐมฤกษ์ก็โดย เรามีความประสงค์จะรวบรวมพวกเราเหล่ากรรมกรสยามให้รวมกันเข้าเป็นหมวดเป็นหมู่ เพื่อให้พ้นอำนาจธรรมของนายจ้างหน้าเลือด... แล้วเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีไหวพริบฉลาดในหมู่ของตนขึ้นเป็นหัวหน้า...”⁸³

⁸³ “คอลัมน์พวกเราครดาร์ห์”, กรรมกร วันเสาร์ที่ 22 มีนาคม 2466 หน้า 881-884.

หนังสือพิมพ์ "กรรมกร" เกิดขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 ภายหลังจากที่สาธารณรัฐรัสเซียได้นำรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยมมาร์กซิสต์เข้ามาใช้ จึงปรากฏร่องรอยความนิยมในลัทธินี้โดยตลอดในแทบทุกบทความของหนังสือพิมพ์ "กรรมกร"

ลักษณะการเรียกร้องความเท่าเทียม ความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นกรรมกรของหนังสือพิมพ์กรรมกรนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งเริ่มแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย โดยผ่านกลุ่มผู้นำ "คณะกรรมกร" ซึ่งล้วนแต่เป็นนักเขียนประจำในหนังสือพิมพ์กรรมกร

ตามแนวความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งถือว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีการกดขี่เอารัดเอาเปรียบ และผูกขาดโดยผู้ที่มีเงินหรือนายทุน จนกระทั่งทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากที่ใช้แรงงาน ถูกขูดรีดได้รับความเดือดร้อนทุกข์ทรมาน ดังนั้น จึงควรจัดให้มีระบบเศรษฐกิจแบบใหม่คือ ให้ผู้ที่ถูกกดขี่ ซึ่งได้แก่ชนชั้นกรรมาชีพได้มีอำนาจปกครองอย่างเด็ดขาด และเข้าควบคุมการผลิตทั้งปวง แล้วก็จะทำให้ไม่มีการกดขี่ ซึ่งจะแก้ปัญหาความบกพร่องทั้งปวงของสังคมได้ และเป็นการปูพื้นฐานเพื่อจะนำไปสู่สังคมที่ไม่มีชนชั้นที่สมบูรณ์แบบ คือ ความเป็นคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์ การปกครองที่เป็นเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพนี้ มาร์กซ์ถือว่าเป็นประชาธิปไตยและก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม เพราะไม่มีการขูดรีดเอาเปรียบใดๆทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะชนชั้นกรรมาชีพเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม⁸⁴

ในข้อเขียนเรื่อง "ต้นฉบับเศรษฐกิจและปรัชญา" มาร์กซ์ได้อธิบายว่าการที่บุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองถูกผลักดันให้ออกไปจากสังคมนั้นมิใช่เกิดขึ้นจากผลทางศาสนา แต่เนื่องมาจากเหตุผลทางระบบอุตสาหกรรม ซึ่งทำลายความผูกพันตามธรรมชาติแห่งชีวิต ในระบบอุตสาหกรรมนี้เองทำให้มนุษย์อยู่ในสภาพผิดธรรมชาติ ต้องแยกตัวออกจากเพื่อนมนุษย์ ครอบครัว และชาติ

มาร์กซ์ยอมรับว่า ระบบอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และน่าจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ตรงที่ให้ผลประโยชน์ทางวัตถุ แก่ปัญหาความโง่เขลาและโรคร้าย แต่สิ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องวิปริตเปลี่ยนแปลงไปนั้นก็เนื่องจากระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม

⁸⁴ จรุง สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2538), หน้า 49.

ผลของระบบทุนนิยม คือ

1. กรรมกรคับแค้นใจ
2. กรรมกรทำงานเนื่องจากความจำใจ มิใช่ความสมัครใจ แต่เป็นผู้ถูกบังคับให้ใช้แรงงาน
3. กรรมกรต้องทำงานนั้นมิใช่เพื่อสนองความต้องการของตน แต่เพื่อสนองความต้องการของบุคคลอื่น คือ นายทุน ซึ่งใช้กรรมกรเพื่อเป็นเครื่องมือในการหากำไร
4. กรรมกรต้องดำรงชีวิตเหมือนกับไม่เป็นมนุษย์ คือ มีฐานะเหมือนกับวัตถุ สร้างความมั่งคั่งและคุณาสน์ให้แก่คนร่ำรวย แต่ตนเองกลับต้องอยู่ในสภาพที่แร้นแค้น
5. กรรมกรถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ซึ่งเบียดบังผลผลิตจากแรงงานของกรรมกร นายจ้างมีความสุขรวมทั้งเสรีภาพต่างๆซึ่งกรรมกรไม่มี
6. กรรมกรจะต้องถูกแยกตัวจากเพื่อนกรรมกรด้วยกัน เพราะต้องแข่งขันกันเกี่ยวกับการหาเลี้ยงชีพและการที่จะได้รับประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งการหาความดีความชอบจากนายจ้าง
7. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจเงิน บางครั้งถึงกับเรียกว่าเงินคือพระเจ้า ทำให้ความรักและมิตรภาพต้องหย่อนไป มาร์กซ์ถือว่าสังคมนั้นควรจะต้องประกอบด้วยความรักซึ่งซื้อไม่ได้ ความรักควรเป็นสิ่งซึ่งแลกเปลี่ยนกันด้วยความรัก

จากหนังสือว่าด้วยต้นฉบับเศรษฐกิจและปรัชญา มาร์กซ์ได้ชี้ให้เห็นว่าบุคคลมีอุปสรรคในด้านจิตวิทยาและเศรษฐกิจ และถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่แก้ไขข้อบกพร่องทั้งปวงดังกล่าวนี้ เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์จะเลิกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และเลิกสิ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องถูกกดขี่หรือแตกแยกออกจากสังคม หรือความรู้สึกที่ว่าตนเองไร้ค่า มาร์กซ์เชื่อว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับมนุษย์และเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ ทำให้บุคคลกลายเป็นบุคคลในสังคมและได้เป็นมนุษย์ ตามความเชื่อของมาร์กซ์ ถือว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่เป็นธรรมชาติโดยสมบูรณ์และสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ และเป็นหนทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหาสี่ลำดับของประวัติศาสตร์? และเป็นคำตอบของปัญหาแห่งประวัติศาสตร์

ในปี ค.ศ. 1846 เมื่อมาร์กซ์เติบโตขึ้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ไปอีกทางหนึ่ง คือมิได้ยึดถือแนวคิดปัจเจกชนนิยม แต่ยึดถือแนวความคิดเรื่องชนชั้น

ยิ่งกว่านั้นที่มาร์กซ์ได้พูดถึงความรักต่อกันระหว่างบุคคลนั้น ก็เปลี่ยนเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเข้ามาแทนที่

ในถ้อยแถลงแห่งคอมมิวนิสต์ที่ได้เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1848 มาร์กซ์มีแนวความคิดใหม่ที่แตกต่างจากข้อเขียนที่ได้เขียนไว้ในเรื่อง "ต้นฉบับแห่งเศรษฐกิจและปรัชญา" นั่นคือ มาร์กซ์ได้เปลี่ยนความคิดจากความอะลุ่มอล่วยไปสู่การใช้กำลังรุนแรง เช่น ถ้าวาระบบสังคมนิยมใดๆที่ยึดหลักจริยธรรมหรือสันติวิธีเป็นระบบสังคมนิยมอุดมคติที่ใช้ไม่ได้ เพราะเหตุว่าการใช้สันติวิธีก็ดี วัฒนการกิติ จะไม่ได้รับความสำเร็จเลย⁸⁵

อย่างไรก็ตาม จากบทความแสดงความคิดเห็นของ "นายกรรมกร" และ "กรรมพล" กลับมิได้แสดงให้เห็นว่าต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงและทันทีตามแนวทางของลัทธิคอมมิวนิสต์

"นายกรรมกร" และ "กรรมพล" มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกับระบอบคอมมิวนิสต์เพียงด้านเดียว คือ "การต่อสู้ระหว่างชนชั้น" และ " การเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคให้กับกลุ่มกรรมกร" แต่ "นายกรรมกร" และ "กรรมพล" มิได้ต้องการให้ระบอบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยเปลี่ยนแปลงไปเป็นคอมมิวนิสต์

วิธีการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคด้วยสิทธิการเขียนบทความอย่างสันติผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ก็แสดงให้เห็นถึงการใช่วิธีการตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างชัดเจน และด้วยวิธีการที่เป็นประชาธิปไตย แต่เพื่อจุดมุ่งหมายที่กลุ่มกรรมกรนี้ อุดมการณ์ของ "คณะกรรมกร" หรือ "หนังสือพิมพ์กรรมกร" จึงมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย กับ อุดมการณ์ "พุทธสังคมนิยมแบบถวัติ" ดังได้กล่าวแล้วเบื้องต้น

⁸⁵ จรุง สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2538) , หน้า 118-119

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยของ "นายกรรมากร" และ "กรรมพล" ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล จากการวิจัยได้พบว่า

- 1."นายกรรมากร" และ "กรรมพล" มองว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบการปกครองที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาค ผลประโยชน์และอำนาจตกอยู่ในมือของชนชั้นปกครองแต่เพียงฝ่ายเดียว
- 2."นายกรรมากร" และ "กรรมพล" เรียกร้องให้คืนอำนาจ ล้างความเสมอภาค และสร้างความเท่าเทียมโดยเฉพาะกับชนชั้นกรรมากร โดยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สรุปประเด็นความขัดแย้งทางความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทย ระหว่างนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาล กับ ฝ่ายประชาชน

เมื่อพิจารณาจากทุกมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฝ่ายที่มีต่อทิศทางการเมืองไทย จึงสามารถสรุปแยกประเภทแนวคิดเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทย ของนักหนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1.สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
- 2.สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ นาคราช และ โคนันทวิศาล
- 3.สนับสนุนระบอบสังคมนิยม ได้แก่ นายเชียวสุดเส็ง สิบญูเรือง และ นายกรรมกร & กรรมพล

โดยสามารถแบ่งประเด็นความขัดแย้ง ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.ความขัดแย้งระหว่างนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับ ฝ่ายสนับสนุนประชาธิปไตย

ในส่วนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ นั้น จากการวิเคราะห์บทความแสดงความคิดเห็นซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทย ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้ทั้งสองพระองค์จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเมืองการปกครองแบบอื่น โดยเฉพาะประชาธิปไตยลึกซึ้งเพียงใด ทั้งสองพระองค์ต่างก็ทรงคิดว่าระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด คือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ “ทรงเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นดี แต่ยังไม่ถึงเวลา”

จริงอยู่ว่า ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ประเทศไทยยังอยู่ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่บรรยากาศทางการเมืองในสมัยนั้นกลับเป็นบรรยากาศของการต่อสู้กันระหว่างชนชั้นปกครองผู้กุมอำนาจตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับฝ่ายผู้ต้องการการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งปัจจัยภายนอกและภายในประเทศล้วนเป็นแรงผลักดันให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย ประการหนึ่ง คือ แรงสนับสนุนจากภายนอกประเทศ ได้แก่ การปฏิวัติในเมืองจีนที่เริ่มโหมมาตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติในสมัยรัชกาลที่ 5 และ

ใหม่มากขึ้นในต้นรัชกาลของพระองค์เพราะบทบาทของหนังสือพิมพ์จีนและการเคลื่อนไหวต่างๆ ของชาวจีนในประเทศไทย และอีกประการหนึ่ง คือ แรงสนับสนุนจากภายในประเทศ เริ่มจาก กบฏ ร.ศ. 130 เพื่อล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และการเสนอทศวรรษปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามหน้าหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง⁸⁶

ด้วยแรงสนับสนุนทั้งภายนอกและภายในประเทศที่มีต่อความคิดเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทยที่ใหม่แรงหนักในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ในฐานะองค์ประมุขของประเทศและพลเมืองไทยคนหนึ่งทรงเห็นว่า ระบอบการปกครองแบบใหม่ที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยนั้น เป็นระบอบการปกครองที่ดี แต่ยังไม่เหมาะสำหรับเมืองไทยของเราในเวลานั้น พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์บทความตักเตือนและห้ามปรามความคิด ความเชื่อของสังคมไทยในขณะนั้นไว้ ดังนี้

“เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราจะต้องพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลแห่งการนี้ เพราะโดยความพิจารณาเราจะได้ไม่หลงเชื่อในลัทธิอันน่ากลัวอันตราย ซึ่งสอนให้คนสำคัญว่าความรุ่งเรืองจะมาถึงเฉพาะโดยเที่ยวตะโกนร้อง และเที่ยวก่อการวุ่นวายไม่สงบต่างๆ ซึ่งเป็นลัทธิจะนำความพินาศมาสู่ชาติที่เลื่อมใสในลัทธินั้น เพื่อจะยกตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายและใกล้เมืองเรา จำเป็นจะต้องกล่าวถึงเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในเมืองจีนอีกครั้ง ๑”⁸⁷

“...อีกประการหนึ่ง บางอย่างบางที่ข้าพเจ้าก็รู้สึกแล้วในใจว่าจะยังแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นกว่าเก่าได้ แต่ถ้าเห็นอยู่อย่างนี้ไม่ถึงเวลาที่ควรจะเป็นไปได้ในเมืองเรา ข้าพเจ้าก็อดเสียไม่เอ่ยถึง เพราะถ้าแม้จะพูดไปก็เป็นเครื่องระคายหูเพื่อนบ้านโดยหาประโยชน์อันแท้จริงมิได้ ถึงแม้ว่าการที่ข้าพเจ้าจะแสดงความเห็นไปแล้วและมีคน “หวังใหม่” นิยมตามข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็คงจะได้แต่ชื่อเสียงเฉพาะตัว เพราะว่า

⁸⁶ นवलศรี จงถาวร, “วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (ปริญาญการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2524), หน้า 162.

⁸⁷ อัครพานู, เมืองไทยจึงตื่นเกิด.

ถ้าข้อที่ข้าพเจ้ากล่าวขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ยังไม่ถึงเวลาจะจัดให้เป็นไปได้
 โดยเป็นผลดีจริงแก่ชาติบ้านเมืองแล้ว จะพูดอวดดีไปเท่าใดก็จัดการ
 ให้สำเร็จไปตลอดไม่ได้...⁸⁸

ทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเห็นว่าการ
 ปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นระบอบการปกครองที่ดีแสดงถึงความรุ่งเรืองศิวิไลซ์ของบ้าน
 เมือง แต่ยังไม่เหมาะสมสำหรับบ้านเมืองในขณะนั้น เหตุผลสำคัญก็คือ ประชาชนในชาติยังไม่มี
 การศึกษาเพียงพอที่จะเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบ
 ประชาธิปไตย อันจะเป็นโอกาสให้ผู้หวังประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้องได้กระทำการต่างๆใน
 อำนาจหน้าที่และประการสำคัญเกิดการแย่งชิงอำนาจกันจนถึงขั้นจลาจลเพราะใช้กำลังก็จะเป็น
 เป็นช่องทางให้ต่างประเทศแทรกแซงได้สะดวกแล้วเมื่อนั้นอันตรายก็จะมาถึงชาติ⁸⁹

ขณะเดียวกัน "นาคราช" และ "โค่นันทวิศาล" ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาชนก็เรียกร้อง
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนทุกคนมี
 อิสระที่จะกระทำการใดๆได้อย่างเสรี หรือจะไม่กระทำการใดๆก็ได้ เพราะประชาชนทุกคนมี
 เสรีภาพ มีความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ทุกคนจะอาศัยอยู่ในแบบแผนของความเป็นพี่น้อง มี
 ความรักใคร่กลมเกลียวกัน "นาคราช" และ "โค่นันทวิศาล" กล่าวโจมตีระบอบสมบูรณาญา
 สิทธิราชย์ว่าเป็นระบอบที่ทำให้ประเทศชาติ ล้าหลัง ไม่ทัดเทียมกับอารยประเทศ

อย่างไรก็ตาม นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลถือว่าระบบการปกครองที่ดีนั้นจะต้องมาจากคน
 ที่มีความสามารถ หรืออีกนัยหนึ่งคนที่มีความสามารถเท่านั้นจึงจะมีสิทธิในการปกครองประเทศ
 โดยให้ข้อคิดว่าประชาธิปไตยเป็นระบบซึ่งไม่อาจหาคนที่มีความสามารถมาดำเนินการปกครองได้
 อย่างแท้จริง โดยเฉพาะประชาธิปไตยมีความโน้มเอียงที่จะได้คนธรรมดาบริหารบ้านเมือง
 กล่าวโดยสรุป นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลต้องการให้ชนกลุ่มน้อยที่มีความสามารถเข้ามาทำการ
 ปกครองประเทศ ซึ่งก็หมายถึง กลุ่มพวกในชนชั้นสูงของตน ความคิดของนักหนังสือพิมพ์ฝ่าย
 รัฐบาลนี้ย่อมขัดกับหลักความเสมอภาคทางการเมือง เพราะถ้ายอมรับแนวคิดของนักหนังสือพิมพ์

⁸⁸ อิศวพานุ, ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน. หน้า 148.

⁸⁹ นवलศรี จงถาวร, "วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524), หน้า 164.

ฝ่ายนี้ก็เท่ากับไม่ยอมรับศักดิ์ศรีความสำคัญของมนุษย์ทั่วไป เป็นสิ่งซึ่งขัดต่อสภาพของมนุษย์ มนุษย์นั้นควรจะมีสิทธิ มีเสรีภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ติดตัวมนุษย์มาโดยกำเนิด จริงอยู่ว่าบางครั้ง ประชาธิปไตยไม่อาจจะให้คนที่มีความสามารถเข้ามาปกครอง แต่ประชาธิปไตยก็ให้บุคคลซึ่งเป็น ตัวแทนของประชาชนที่นำความต้องการของประชาชนมาใช้ได้ ซึ่งสิ่งนี้ย่อมดีกว่าการที่ได้คนที่มี ความสามารถแต่ละเลยความต้องการของประชาชน หรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่ชอบจาก ประชาชน⁹⁰

ตารางเปรียบเทียบความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับทิศทางการเมืองไทยระหว่างนัก
หนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายประชาชนที่สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตย

ฝ่ายรัฐบาล	ฝ่ายประชาชน
1. การเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสิ่งที่ กะทันหันเกินไป เพราะยังไม่มีผู้เข้าใจวิธีการ และผลประโยชน์ของรัฐสภาจริง	1. ถึงเวลาที่ จะมอบอำนาจกลับคืนมา ยัง ประชาชน
2. ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เมื่อนำมา ใช้จริงทำให้เกิดข้อเสียมาก	2. ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่ดี จะนำพาประเทศให้เจริญรุดหน้าดังเช่นประเทศ ตะวันตก
3. ไม่ใช่ระบอบที่สามารถกำจัดการฉ้อโกงหรือ สร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นได้ดังที่เข้าใจ	3. ระบอบประชาธิปไตยถือหลักการรับฟังและถือ เอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญซึ่งทำ ให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค และ เสรี
4. สมบูรณาญาสิทธิราชย์คือระบอบการปกครอง ที่เหมาะกับประเทศไทยมากที่สุด	4. ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบที่ ถ่วงรั้งความเจริญของประเทศไทย

⁹⁰ จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ ภาคพิสดาร แนวทฤษฎีและประยุกต์. (กรุงเทพมหานคร : ไทย วัฒนาพานิช, 2518)

2. ความขัดแย้งระหว่างนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายสนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับฝ่ายสนับสนุนระบอบสังคมนิยม

สังคมนิยมเป็นอุดมคติที่มีผู้ยอมรับกันมากทั้งในประเทศประชาธิปไตยและมีใช้ประชาธิปไตย แต่พวกที่ถือว่าตนเป็นสังคมนิยมก็มักเข้าใจความหมายของคำนี้ต่างกันไป เช่นเดียวกับนักหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ท่านนี้ อันได้แก่ นายเขียวสุดเล็ง สิบญูเรื่อง และผู้ใช้นามปากกา “นายกรรมกร & กรรมพล”

จากการวิเคราะห์บทความเพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของ นายเขียวสุดเล็ง ทำให้พบว่าทิศทางการเมืองที่ นายเขียวสุดเล็ง ต้องการให้เกิดขึ้นในประเทศไทย คือ แนวคิดของ ดร. ชุนยัดเซ็น หรือ “ลัทธิไตรราชฎ์” นั่นเอง

ถึงแม้ว่า ดร. ชุนยัดเซ็น จะปฏิเสธว่าแนวคิดของเขาไม่ใช่ลัทธิสังคมนิยม หากแต่เป็นลัทธิของเขาเอง แต่เมื่อพิจารณาจากหลักการของลัทธิไตรราชฎ์ของเขาแล้ว จะพบว่ามียุทธศาสตร์หรือความเป็นสังคมนิยมสูงมาก

- ลัทธิไตรราชฎ์ เรียกร้องการร่วมมือกันระหว่างชาวจีนให้ล้มล้างราชวงศ์แมนจู ไม่ให้สถาบันกษัตริย์ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหลักการของสังคมนิยมประชาธิปไตยที่เน้นให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง
- ลัทธิไตรราชฎ์ ตามอุดมการณ์ของ ดร. ชุนยัดเซ็น คือ การปกครองในระบอบสาธารณรัฐมี ประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศตามแบบฉบับของประเทศอารยตะวันตก
- ลัทธิไตรราชฎ์ ให้มีการจัดสรรที่ดินตามระบบท่อนาและระบบนาเฉลี่ย ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับ หลักการของสังคมนิยมประชาธิปไตยที่ต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ

ส่วน “นายกรรมกร & กรรมพล” นั้น อาจกล่าวได้ว่า มีความคิดที่คาบเกี่ยวระหว่างสังคมนิยมประชาธิปไตยและสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ

1. เน้นเรียกร้องสิทธิประโยชน์ให้กับชนชั้นกรรมมาชีพเพียงกลุ่มเดียว โดยโจมตีชนชั้นปกครองอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของลัทธิคอมมิวนิสต์

2. ไม่ชักจูงและโน้มน้าวใจให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือล้มล้างสถาบันกษัตริย์ตลอดจนชนชั้นสูงที่เอาเปรียบชนชั้นกรรมาชีพอย่างรุนแรง แต่จะใช้วิธีการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ผ่านบทความบนหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย

จะเห็นได้ว่า แม้ “นายกรรมากร & กรรมพล” จะเป็นตัวแทนเฉพาะชนชั้นกรรมาชีพซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับแนวคิดสังคมนิยมมาร์กซิสต์หรือคอมมิวนิสต์ที่มีหลักการและกระบวนการที่มุ่งให้อำนาจและเสรีภาพแก่ชนชั้นเดียว คือ ชนชั้นกรรมาชีพ แต่ในขณะเดียวกันก็ตามลัทธิคอมมิวนิสต์ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะต้องเกิดอย่างฉับพลันทันที ซึ่งต่างจาก “นายกรรมากรและกรรมพล” ที่ไม่เคยมีแนวคิดปลุกระดมให้ก่อการรุนแรงเช่นนั้น

อย่างไรก็ตาม นักหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ท่านนี้ ต่างมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมใหม่ซึ่งทุกคนเท่าเทียมกัน โดยการให้มีความแตกต่างทางชนชั้น และที่สำคัญคือต้องการเห็นการปกครองแบบใหม่ที่ไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน

ความต้องการดังกล่าวของทั้ง นายเขียวสุดเส็ง และ “นายกรรมากร & กรรมพล” ทำให้นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายรัฐบาลโดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทความมากมายเพื่อจะทรงต่อต้านการแพร่หลายของการปกครองระบอบสาธารณรัฐหรือการปกครองตามแนวคิดสังคมนิยมที่ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองแผ่นดิน และด้วยเหตุที่ในขณะนั้น ประเทศจีนกำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ โดยมี ดร.ซุนยัตเซ็น เป็นกลุ่มผู้นำชาวจีนรุ่นใหม่ให้ล้มล้างสถาบันกษัตริย์ในประเทศจีนเข้ามามีบทบาทในสายตาและบรรยากาศทางการเมืองของไทยเป็นอย่างมาก ด้วยมีนายเขียวสุดเส็ง เจ้าของหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือช่วยระดมข่าวการปฏิวัติในจีนอีกแรง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงให้ความสำคัญกับแนวคิดสังคมนิยมที่มาจากทางประเทศจีนเป็นหลัก พระองค์ทรงชี้แจงให้เห็นถึงข้อเสียของระบอบสังคมนิยมผ่านบทความมากมาย ดังเช่น

“...จีนนั้น โดยความประสงค์ที่จะนำความรุ่งเรืองมาสู่บ้านเมืองตามความนิยมแห่งสมัยปัจจุบันนี้ อันเป็นความประสงค์ที่น่าชมอย่างยิ่ง จึงได้อุดหนุนให้คนชั้นหนุ่มๆ ไปศึกษาวิชาในประเทศยุโรปและอเมริกา พวกหนุ่มๆเหล่านี้ไปจากประเทศซึ่งมีความรุ่งเรืองมา

แล้วอย่างเก่าได้ไปพบความรุ่งเรืองอย่างใหม่ที่มีอยู่ในประเทศยุโรปและอเมริกา และซึ่งเขาเห็นว่าเป็นความรุ่งเรืองที่นำมาซึ่งอำนาจให้แก่ชาติอื่นๆ เพราะฉะนั้นก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่คนหนุ่มเหล่านี้ได้พากันลงเนื้อเห็นว่า สิ่งใดที่ทำความเป็นใหญ่แก่ชาวชาติยุโรปและอเมริกาได้ฉันใด ก็คงจะทำความเป็นใหญ่ให้แก่ประเทศบ้านเมืองตนได้ฉันนั้น ข้อนี้เป็นกรณียกตัวอย่างโดยไม่มีที่สงสัย...”⁹¹

พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าพวกจีนหัวใหม่มิได้พิจารณาถึงขั้นตอนการพัฒนาทางการเมืองของประเทศทางยุโรปและอเมริกาที่กว่าจะสามารถมามีสภาพดังที่ตนไปได้พบในระยะเวลาอันสั้นนั้น ต้องดำเนินมาด้วยความยากลำบากเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ครั้นเมื่อเป็นความเข้าใจผิด ตั้งแต่เริ่มต้นแล้วจึงรับวิธีการเท่าที่พบเห็นไปปฏิบัติโดยมิได้พิจารณาถึงลักษณะแห่งความเป็นชาติของตนให้ต้องแท้ว่าเหมาะสมหรือไม่ พระองค์ทรงเห็นว่าพวกจีนหัวใหม่เหล่านั้นนำไปปฏิบัติโดยเข้าใจผิด⁹²

“...พวกจีนได้ไปพบแต่ชาติยุโรปและอเมริกา พูดกัน ตะโกนกันจึงได้มาลงเนื้อเห็นว่าที่เขามีความรุ่งเรืองนั้นคงเป็นโดยวิธีพูดมากๆ นี้เอง
...พวกจีนสมัยใหม่เข้าใจผิดคิดไปว่า ถ้าได้ร้องตะโกนให้ดังพอแล้ว เมืองจีนก็จะถึงซึ่งความรุ่งเรืองได้...”

“คนประเภทนี้ได้กระทำให้ความเจริญของเมืองจีนเน้นเข้าไปอีกประมาณได้ร้อยปีแล้ว ก็เมื่อการเป็นคนเอาอย่างให้โทษแก่เมืองจีนเห็นปานฉะนี้แล้ว เราทั้งหลายควรจะพยายามใช้สติเหนี่ยวรั้ง และประกอบกิจการงานเพื่อความเจริญแห่งชาติเรา โดยวิธีที่ดีที่สุดและที่เหมาะสมที่สุดกับสติแห่งประเทศเราดีกว่าที่จะกระเสือกกระสนแสวงหาสิ่งซึ่งประชาชนพลเมืองของเราจะไม่พร้อมที่จะได้รับผล เราทุกๆ

⁹¹ อัครพาทู, เมืองไทยจึงตื่นเกิด.

⁹² นवलศรี จงถาวร, “วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (ปริญาญการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524), หน้า 156.

คนอาจจะช่วยชาติบ้านเมืองของเราได้ โดยพยายามทำกิจของเรา
ตามหน้าที่โดยสุดสติกำลังและความสามารถ...”⁹³

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แจงทางปฏิบัติแก่ชาวไทยในเรื่อง การปกครองประเทศว่าควรจะได้พิจารณาให้ถ่องแท้ และทรงแนะนำให้ดูจีนเป็นตัวอย่างที่เริ่มตั้งแต่ จีนผู้มีการศึกษาเข้าใจผิด หวังให้ชาติจีนรุ่งเรืองอย่างยุโรปและอเมริกา จึงนำวิธีการปกครองมาใช้ บ้างทั้งๆที่ประชาชนในชาติยังมีการศึกษาไม่พอ ผลที่ตามมาได้แก่ความไม่สามารถรับรู้เข้าใจได้ เลยของพลเมืองส่วนใหญ่ และจนกระทั่งถึงความจลาจลวุ่นวายฆ่าฟันกัน ฉะนั้น พระองค์จึงทรงชี้แนะแนวทางเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองในพระราชนิพนธ์บทความเรื่อง “ปกิณกะคดีของอัศวพาหุ” ใน ร.ศ. 131 ซึ่งในระยะนั้นชาวไทยเองก็ตื่นเต้นมากพอสมควรเกี่ยวกับการปกครองระบอบใหม่ พระองค์ทรงชี้แนะไว้ดังนี้

“ท่านผู้อ่านของข้าพเจ้าทั้งหลายในโลกนี้ได้เคยมีปรากฏในพงษาวดารมาหลายครั้งแล้ว ที่คนผืนอำนาจนำประชาชนให้ทำลายสิ่งนี้สิ่งนั้นแล้วไม่อาจสร้างอะไรขึ้นแทนได้ ที่จะผืนและละเมอถึงของวิเศษต่างๆในขณะที่นอนหลับนั้นเป็นของ แต่ที่จะนฤมิตรผืนให้เป็นจริงนั้นเป็นคนละเรื่องกัน แต่ที่จะรื้อลงก็ง่ายเหมือนกัน แต่จะสถาปนาอะไรขึ้นให้การยืนนานให้มันคงอยู่ในความนิยมของมหาชนได้นั้นยากนัก... แต่ถึงการนั้นท่านลองใคร่ครวญความโดยปราศจากสติ ฟุ้งสร้านลักษณะหนึ่งแล้ว ท่านคงจะเห็นด้วยว่า แท้จริงผู้ปล้ำงสมควรได้รับความชมเชยน้อยกว่า ผู้ที่พยายามรักษาและตกแต่งสิ่งใดๆซึ่งมีอยู่แล้ว ความซื่อนี้ไซ้แต่จะกินถึงประเทศจีนแห่งเดียวไม่กินถึงประเทศสยามและประเทศอื่นๆด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้น เราควรจะมีสติตรองไว้...”⁹⁴

⁹³ อัศวพาหุ, ลัทธิเหาอย่าง.

⁹⁴ อัศวพาหุ, ปกิณกะคดีของอัศวพาหุ. หน้า 113-115.

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย